l'eixam / NARRATIVA

CONTES DE LA TERRA, DE L'AIRE I DEL MAR

R. RIBÉS PLA

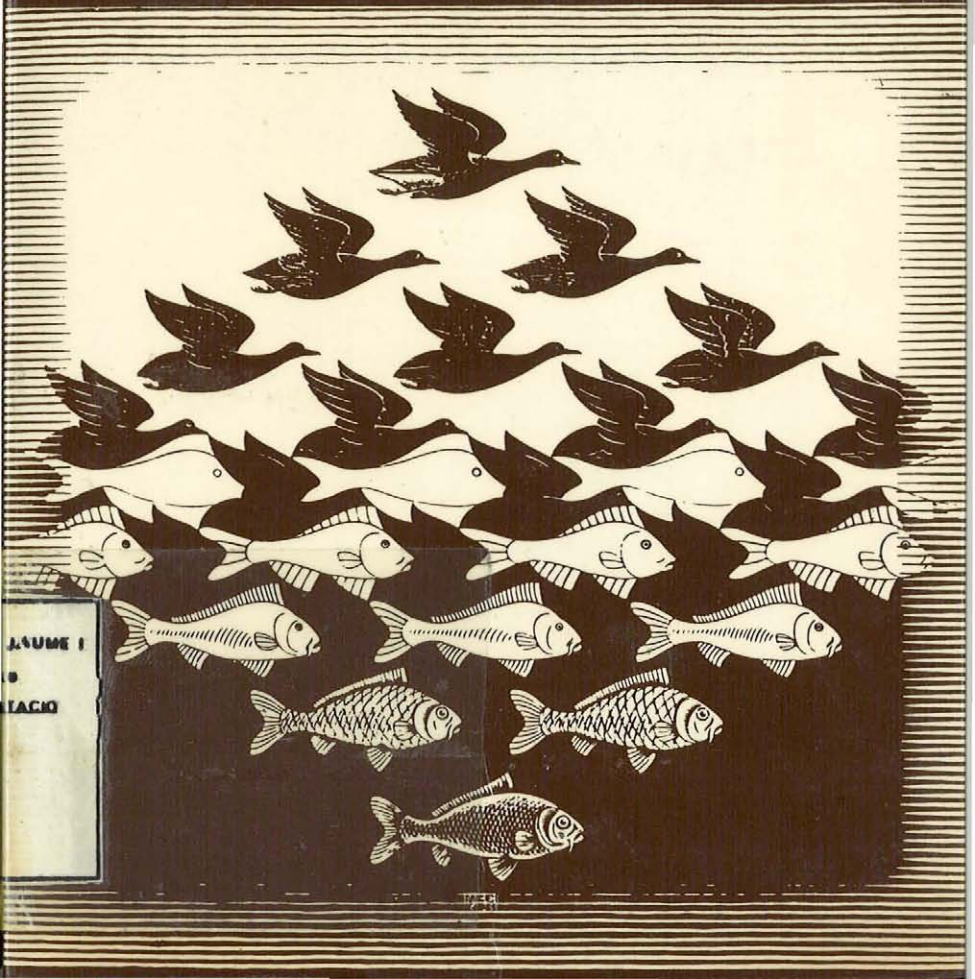

JAUME I
TACIÓ

FL/42

PQC
418
.I24

A15
1983

FL/42

DEDICATÒRIA

Als qui m'honren llegint i comprenent aquestes fantasies.

L'autor

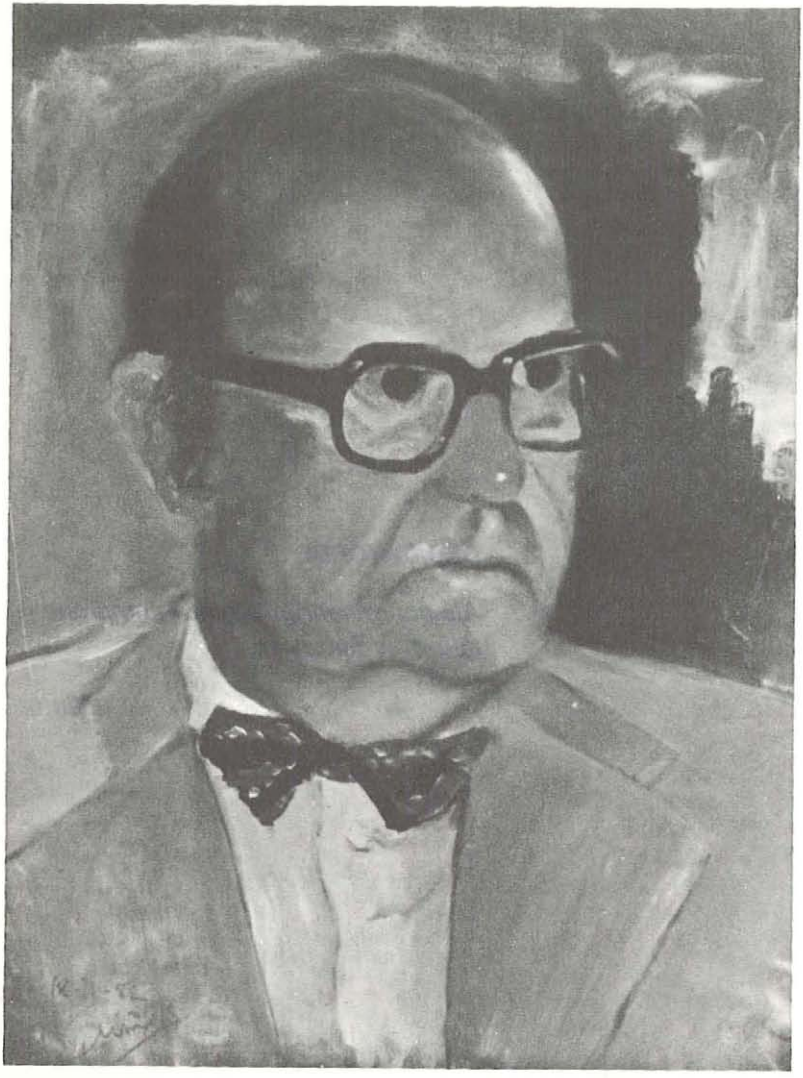

82
RIB

R. RIBÉS PLA

CONTES DE LA TERRA, DE L'AIRE I DEL MAR

UNIVERSITAT JAUME I
BIBLIOTECA
1001207928

Portada: Joan Dolç, segons un gravat de E. C. Escher
Retrat: Tere Navarro
Dibuixos: Pepe Ribés Jr.
Coordinador: R. V. Arnal

© R. Ribés Pla

EDITA:
J. Huguet Pascual
Ribera, 5
Alberic (València)

IMPRIMEIX:
Blasco Requena, S. A.
San Ignacio de Loyola, 10 - Tel. 326 14 08
València-8

I.S.B.N.: 84-85525-35-3

Dipòsit Legal V. 2860-1983

R. 21083

UNIVERSITAT JAUME·I BIBLIOTECA

ÍNDEX

Pàgs.

BRANCAL 9

CONTES DE LA TERRA

I. L'ONCLE XIMO EL BALLÓ 11
II. EL PARE SANT 21
III. LA TIA QUICA L'ORPESINA 27
IV. EL NEGRE 35

CONTES DE L'AIRE

V. CAGANIU 45
VI. LA SENYORA DELS NÚVOLS 65

CONTES DEL MAR

VII. CALICANTO 71

BRANCAL

Presentar un llibre sempre és difícil i més encara quan l'autor confia massa en el presentador mancat, –sense dubte–, dels adients coneixements de crítica literària. A més, un llibre agrada o no i és el lector i només ell qui ho ha de dir. Però, deixant abanda aquests judicis que corresponen al lletraferit, si que vull endinsar-me una mica en les motivacions que han fet possible el naixement de "Contes de la terra", de l'aire i del mar", obra d'un home nascut a l'ombra de la mediterrània reblida de mites fantàstics, d'humanisme i de poesia, si més no.

Vetací la presència dels quatre elements vitals per excel·lència. La terra, mare feconda d'on venim i on anirem; l'aire, que ens ajuda a enlairar-nos i somniar; el mar, planura immensa on atansem, –encara que al lluny–, la delerada llibertat; el foc de la creació, avivat pel snetiment. Només amb aquesta motivació molt s'hi podria escriure; els personatges, sempre presents en el conte, si fa no fa, menys importants.

Rafael Ribés Pla que al llarg del seu periple ha rebut de tots els indrets la manyaga dels vents, en possesió de les vivències exactes, s'endinsa en el món poètic en el que sempre ha viscut i barreja la realitat i el desig, el mite i la llegenda, materialitzant, fent sensible, –potser inconscienment–, allò que ha estat i el que hagués volgut ser. Però, ha viscut i és el que importa.

Possiblement, d'entre tots, siguen els contes de la mar que manifesten més la seua vocació marinera i en la persona del tràgic, però, sortós mariner esmaperdut al fons d'un frau de les aigües blaves, fent cura de els ramats de galfins esgarrifats pels brams de les tonyines i escoltant per una eternitat les llavimudes cançons de les sirenes d'argentada cua.

En raó a la veritat no m'ha sorprés el novell garbinell que fa tremolejar gomfarons de grumet primicar emportant-se'l a navegar aquest simpàtic periple literari on manifesta l'amor a sa terra, la mar i els seus homes, amb els agradívols caires de la llengua nostrada. El cognom Ribés diu molt i el lliga a la muntanya; el Pla, tan vinclat a l'aiguamoll i senill, a la nostra mar.

Benvingut, Rafael, al panorama literari de Castelló, sempre amerat del lirisme escaient per poder escriure. I no mai oblides que la tasca de fer pais és obra de tots. Gràcies.

Castellò, Tardor 83 Miquel Peris Segarra

BRANCAL

Presentar un llibre sempre és difícil i més encara quan l'autor confia massa en el presentador mancat, –sense dubte–, dels adients coneixements de crítica literària. A més, un llibre agrada o no i és el lector i només ell qui ho ha de dir. Però, deixant abanda aquests judicis que corresponen al lletraferit, si que vull endinsar-me una mica en les motivacions que han fet possible el naixement de "Contes de la terra", de l'aire i del mar", obra d'un home nascut a l'ombra de la mediterrània reblida de mites fantàstics, d'humanisme i de poesia, si més no.

Vetací la presència dels quatre elements vitals per excel·lència. La terra, mare feconda d'on venim i on anirem; l'aire, que ens ajuda a enlairar-nos i somniar; el mar, planura immensa on atansem, –encara que al lluny–, la delerada llibertat; el foc de la creació, avivat pel snetiment. Només amb aquesta motivació molt s'hi podria escriure; els personatges, sempre presents en el conte, si fa no fa, menys importants.

Rafael Ribés Pla que al llarg del seu periple ha rebut de tots els indrets la manyaga dels vents, en possesió de les vivències exactes, s'endinsa en el món poètic en el que sempre ha viscut i barreja la realitat i el desig, el mite i la llegenda, materialitzant, fent sensible, –potser inconscienment–, allò que ha estat i el que hagués volgut ser. Però, ha viscut i és el que importa.

Possiblement, d'entre tots, siguen els contes de la mar que manifesten més la seua vocació marinera i en la persona del tràgic, però, sortós mariner esmaperdut al fons d'un frau de les aigües blaves, fent cura de els ramats de galfins esgarrifats pels brams de les tonyines i escoltant per una eternitat les llavimudes cançons de les sirenes d'argentada cua.

En raó a la veritat no m'ha sorprés el novell garbinell que fa tremolejar gomfarons de grumet primicar emportant-se'l a navegar aquest simpàtic periple literari on manifesta l'amor a sa terra, la mar i els seus homes, amb els agradívols caires de la llengua nostrada. El cognom Ribés diu molt i el lliga a la muntanya; el Pla, tan vinclat a l'aiguamoll i senill, a la nostra mar.

Benvingut, Rafael, al panorama literari de Castelló, sempre amerat del lirisme escaient per poder escriure. I no mai oblides que la tasca de fer pais és obra de tots. Gràcies.

Castellò, Tardor 83 Miquel Peris Segarra

L'ONCLE XIMO EL BALLÓ

CONTES DE LA TERRA

I

L'ONCLE XIMO EL BAILÓ

Aquesta història que tractaré de relatar-los, o millor dit, tota aquesta sèrie d'històries que segueixen me les contaren en aquells temps ja molt més llunyans del que jo desitjaria, en què essent un xaval sense preocupacions, solia freqüentar una solitària masia dels meus avis, sobre la qual, sens dubte, tornaré a parlar-ne més endavant, situada entre el Mar Blau i les grises muntanyes de l'interior, on jo vaig passar llargues temporades de la meua infància i de la meua pubertat.

En aquella masia hi havia dues construccions, una alta i més nova on féiem la vida nosaltres i que tenia dues terrasses, una que donava a la muntanya i era calorosa, per la qual cosa amb poques feines la freqüèntavem, i una altra de cara al mar fresca i ombrejada, lloc en què pràcticament hom feia la vida en estiu i on jo, tombat én una hamaca, tant solia somniar. L'altra construcció vella, enganxada a la nova, constava de planta baixa i un pis i tenia enfront una gran replaça, a la qual hi havia adossada una bassa de regulars proporcions que acumulava l'aigua que procurava una pròxima sínia per tal de poder regar la finca millor, adornada aquella amb una olivera i una palmera que hombrejaven un llavador; dues plantes tan diferents, una de sedant color grisenc i perennes fulles, majestuós posat, i símbol de la quietud i de la pau, companya inseparable juntament amb el xiprer de la cultura romana; i l'altra gallarda, alegre, juganera, esvelta i sexual, la palmera, símbol d'una altra civilització molt distinta; l'àrab. El vellíssim edifici a què ens acabem de referir, amb quadres i diverses estances més o menys llòbregues, tenia adossat al llarg de la seua façana, un alegre emparrat que ombrejava en estiu un vell i frondós cep que clares vegades feia fruit.

Aquelles cases de camp estaven situades a la part Nord del començament d'una gran planúria que hi era brodada per unes muntanyes sauloses de pedra roja amb punxegudes roques partides, Déu sap per quins moviments sísmics i coberts llurs vessants en gran part per extensos pinars de retorçudes soques. A mesura que s'estenia l'esmentada planúria vers el Sud,

s'eixamplava, les muntanyes que l'envoltaven esdevenien calissos amb els seus costers poblats de mont baix i brosses, i les terres d'aquella plana eren més riques, més profundes i millor irrigades, donant lloc vora la costa a una extensa zona de marjals plenes de séquies i de tolls on era freqüent el conreu de l'arròs. Cap al Sud, tot era més ric i més verd durant tot l'any, car gran part de la terra era coberta d'extensos i frondosos tarongerars, però allí al nostre voltant, només hi havia petites taques de cultius diversos que bevien penosament de l'aigua proporcionada per sínies d'escassa correntina de salnitrosa aigua, que a poc a poc eleven rossins, ases i muls a força de pegar voltes i més voltes amb els ulls embenats per a no marejar-se i al marruqueig del grinyolar dels cadufs i els engranatges, mesclats amb el clac, clac, de l'ungla del mecanisme. La resta de les terres, eren dedicades al conreu de vinyars de moscatell que produïen dolcíssims i daurats xanglots de raïm, delit de qui tenia la sort de tastar-los. Només rares parcel·les estaven plantades de garrofers i algun que altre ametler.

L'aspecte d'aquells camps, era canviant, ja que segons l'època de l'any, mudava també el seu cŏlorit, per tal com mentre que en hivern es mostrava la terra de color vermellós, només esguitada de petites i alineades motetes obscures corresponents als ceps arrelats en aquelles aspres terres, amb la primavera començaven a vestir-se de verd, a mesura que els brots d'aquestes vinyes naixien, i arribat l'estiu, ja era tot un verd mar, per a tenyir-se amb la tardor a poc a poc a mesura que els pàmpols morien i queien, d'ocres i grocs.

En aquells camps quasi solitaris en gran part de l'any, la vida s'activava des de les darreries de juliol als primers dies de setembre, quan les colles d'homes, dones, xics i xiques, els assaltaven per a veremar, acondicionar i expedir a d'altres indrets, els delitosos raïms d'aquella comarca, i els crits, rialles, bromes i cançons d'aquestes persones que acudien des de pobles llunyans, animaven i donaven vida a tot i a tothom. Només a boqueta nit tornaven al poble per a llur merescut descans el silenci tornava a ser l'amo i senyor d'aquells paratges. Però quan en virtut d'haver-se acabat les feines de recol·lecció desapareixien aquelles gents, llavors també durant el dia hom podia gaudir de l'agradable quietud de tota aquella contrada. La solitud, però, no era total, gràcies al veïnat que voltava les nostres masies, tot format per personatges molt cèlebres, almenys per a mi, fermament aferrats a la seua terreta i les aventures i històries dels quals, per ells mateixos viscudes o narrades, tractarem ara de contar-los a poc a poc.

Pel Nord la propietat del meu avi feia partió amb una altra, l'amo de la qual es deia el senyor Pep "El Toro", així com amb una altra finqueta que l'ama era coneguda com la tia "Quica l'Orpesina". Pel Sud, hi havia un barranquet i al seu costat es trobaven les terres que pertanyien al senyor Antoni motejat com el "Pare Sant"; per l'Oest hi havia la finca de Molibou, i per l'Est situada al costat de la senda per on passàvem per atènyer la propera platja, hi havia una sínia i unes terres que es coneixien com la "Sènia de Sevilla" propietat de diversos amos, entre ells un que li deien "El Negre" i una finca bastant gran que agrupava terres de diferents conreus, coneguda com "El Mas de la Punta", però de propietaris desconeguts.

Jo, quan a l'estiu no tenia res que fer, en arribar els capvespres, me n'abaixava a la masia vella, i igualment feia quan el mal temps se'ns venia al damunt, bé per l'avançat de l'estació o a causa del vent, pluja o fred, car m'hi sentia molt més a gust, bé sota la protectora i fresca ombra de l'emparrat o bé davant una xemeneia interior de viu foc que el meu inoblidable oncle "Ximo" tenia sempre encesa, i amb el qual personatge mantenia interminables xerrameques que m'il·lustraven sobre infinitat de coses, majorment en allò que concerneix a la vida i miracles de tots els veïns al·ludits i de la seua pròpia.

Aquesta venerable persona que hi vivia des de feia molts anys, jo no sé amb certesa si era de veritat oncle meu o no, però el que sí que sé és, que ens volíem molt i ens enteníem molt bé malgrat l'enorme diferència de les nostre edats. De malnom, com a tota la família, venien dient-nos "El Bailó" i tinc entés que descendia del cèlebre "Tomba Tossals", sobradament conegut en tota la regió, i la seua vida, si la memòria no m'és infidel, car han transcorregut molts anys des d'aleshores, segons ells em contà a poc a poc, fou més o menys la següent:

Un ancestre seu, quan al poble on vivia se celebraven les festes i la gent per tal de divertir-se encenia fogueres, pujava a las cucanyes, prenia part a les curses de sacs, corria les vaquetes, etc. o ballaven i ballaven durant hores i hores fins a rebentar, al so de cántics populars i de les alegres notes de les dolçaines, guitarres i bandúrries, era tant resistent per aquests menesters, que sense sentir al menor cansament deixava suoses i fatigades totes les fadrines del llogaret i voltants que hi acudien a la crida de les jotes, els boleros i el "ball pla", quedant-se sempre al final sol i sense parella, per la qual cosa va adquirir tal fama que se li posà el malnom de "El Bailó", malnom aquest que després heretaria tota la seua descendència. I de veritat que aquest descendent d'aquell ballador tan famós i fort

no tenia res a envejar-li, ja que malgrat la seua edat quan jo el vaig conéixer, posseïa un enorme cossarro, era dur com un roure i tot ho resistia.

Va veure per primera vegada el món en la cova del "Mal Vestit" una vesprada de tardor quan sa mare estava arreplegant garrofes en una finca que era a prop d'aquesta cèlebre gruta de pastors, i ja quan començà a fer els primers passos, la seua gana era voraç i la seva força grandíssima. Deien que quan encara anava de grapes, després d'esgotar dues o tres vegades al dia la llet dels pits de sa mare eixugava els braguers d'una o dues cabres que en aquella cova s'aixoplugaven per la nit. És el cas i açò ho veia jo molt sovint que en hivern la seva dieta solia consistir en el que us vaig a dir, malgrat la seva avançada edat i d'haver perdut ja molta gana, segons ell. Pel matí a l'eixida del sol i després de llavar-se la cara i les mans en una safa, s'abrigava amb una manta a quadros i per tal d'ajudar a llevar-se el fred es preparava en la llar que ja havia encés prèviament, en un vell perol de coure, una platerá de xocolat cuit claret amb més d'un quart de quilo de pa desengrunat amb molt de sucre per damunt i que menjava, delitant-se el paladar, a petites culleradetes. Quan acabava aquella ració, es tirava al pap una gran copa d'aiguardent, del qual sempre en tenia a mà una botella llefiscosa que desava en un armari de paret. Devers les onze o les dotze del matí, menjava tres o quatre grans plats d'escudella només de verdures o amb un poc de cansalada per tal de donar-li més sabor, o una cassola de fang plena d'arròs amb carabassa, ració aquesta capaç de saciar tres o quatre persones de bon menjar, ajudat tot amb mig quilo de pa, i perquè tot passàs amb major facilitat per la seua gola, es bevia cosa d'un litre de vi negre espessot, prenent per a postres, ametles, figues seques, cacau al forn o mel, tot en quantitats bastant respectables. Per la nit a la caiguda del sol sopava un perol gran de sopes de pa amb alls, molts alls, una truita de quatre o sis ous amb patates o vuit o deu botifarres d'arròs o de ceba i tot amb prou de vi negre també, i de postres la fruita que hi hagués del temps, generalment taronges, de les quals se n'empassava unes quinze o vint. A l'estiu, el seu desdejuni, preparat també molt enjorn, solia consistir en unes molles de pa fregides fetes en una gran paella i acompanyades de granets de raïm o de figues fresques i el ja sabut aiguardent que no podia faltar-li, ja que segons ell, li lubricava els budells i ajudava a matar el cuquet. Pels volts del migdia quan el sol apretava de valent i la calor es feia molt forta, s'empassava una monumental ensalada preparada i amanida

en una safa i feta a base de ceba, tomaques, cogombre, pebrots i enciam si n'hi havia, amanida amb un trinxat d'oli i alls, esmençant-hi quasi una cabeça sencera, junt amb alguna sardina salada de bóta i algun tros de bacallà i una fogassa de pa. Si n'era l'època, es delitava el paladar menjant a poc a poc i a petits bocins un bon coralet, d'aqueixos que fan treure foc. Per a postres menjava un meló o una síndria de roja carn i negres pepites, de les quals veritablement n'eliminava ben poques, per tal com deia que si se les empasava li ajudaven a fer la digestió. Per la nit, el seu menjar solia consistir en una gran cassola de sopa d'alls i pa, o una gran plàtera d'escudella, plat típic de la regió a base de verdures, patates i arròs o una bona quantitat d'arròs caldós, així com abundant fruita per a darreries. En els dies de festa en qualsevol època de l'any, solia posar un conill dels que criava en un corral de l'interior de la masia, o un pollastre sencer en l'arròs que així el guisava sec, i tot mastegat i engolit lentament perquè no se li indigestés, puix no tenia dentadura i acompanyat com sempre que menjava alguna cosa, amb molt de pa i molt de vi per a farcir els buits que poguessen restar-li en aquella privilegiada panxa. I el vi que en totes les menjades hem dit que bevia, el deixava caure lentament des del broc d'un porró ja ennegrit per l'ús, dirigint el rajolí sobre el llavi superior, des d'on li relliscava cap a la boca i d'aquesta manera deia que l'assaboria molt millor.

Sempre anava vestit amb negra brusa i pantalons d'obscura pana en hivern, o camisa i lleugers calçotets amarrats els camals amb vetes als turmells en estiu, confeccionades, amb dues prendes de cotó a ratlles blaves i blanques molt fines, però en qualsevol època duia una ajustada faixa negra entorn a la cintura, on guardava un gran mocador negre nuat que s'ajustava amb moltíssima traça i gràcia. Com a calçat usava sempre espardenyes d'espart adobades i grossos calcetins de llana en hivern i sense calcetins en les èpoques de calor, i solament els dies de festa o per anar al poble, es calçava amb espardenyes de blanques punteres i negres tires de veta.

La seua vida quan jo el coneguí, discorria plàcidament, i sense complicacions de cap mena, treballant quan li semblava ajudant en les seves labors tots els veïns, i amb els productes en espècie o amb els diners que aquests li donaven, el que podia cobrar com a masover del meu avi, alguna petita renda que tindria de béns propis i el que treia d'un hortet que ell mateix es treballava, tot això li donava, sens dubte, prou per a viure amplament i feliçment i encara podia tenir una criada per a cuidar-lo –tot i que, la veritat siga dita, treballava molt poc– de

pell bruna i cara negrenca, quasi verdosa, bé fos pel seu color natural o per no llavar-se massa, que li deien "Catalina" i era d'Oriola, vídua d'un carabiner i que sens dubte per allò de l'herència o de la fidelitat al cos, servava sempre un gran respecte i una gran relació en tots els ordres, als membres d'aquest benemèrit cos que sovint la visitaven, no sé per quina raó, ja que no massa lluny d'allí hi havia un quarter vora la costa.

Segons havia sentit contar no recorde ben bé si als meus pares o als meus avis, l'oncle Ximo abans de recloure-s'hi, havia tingut una vida bastant agitada i aventurera, car de molt jovenet s'havia quedat horfe de pare i mare, per la qual cosa aconseguí posar-se a treballar com a ajudant de quadra, aprenent molt prompte l'ofici de carreter. Quan va ser ja fadrí i amb una rècula de muls i un arriet com a punter que es va comprar, anava de poble en poble dels que produïen vi, per baixar-lo als cellers de la Capital on ell vivia, vi aquest que era posat en cuiros de cabra anomenats "botos" i per compte dels taverners. Sembla que mentre duraven els tres o quatre dies de viatge cada volta que eixia, amb el fi d'alleugerir el pes de les pobres cavalleries, anava bevent-ne del bo i millor el bon home, i en els hostals en què s'aturava i on era sobradament conegut, tractaven de fer-li moltes bromes, ell, però, jocós per naturalesa, sempre n'eixia airós. Una volta, el van desafiar, ja que era conegudíssima la seua capacitat i resistència estomacals, que menjès dues dotzenes de grossos caragols de muntanya crus amb closca i tot, i en acabar-se'ls, per iniciativa pròpia, es menjà a més a més, mig enfilall d'alls secs crus amb un pa de dos quilos. Una altra vegada, el desafià un gamarús que tenia fama de gran menjador també, a veure qui era capaç de menjar més ous fregits, resultant a la fi que el seu contricant no va poder arribar a posar-se'n a la panxa més de vint-i-quatre unitats, però ell quan en duia ja engolits quaranta-cinc, preguntà que si seguia o s'aturava, i el que havia perdut l'aposta respongué, pantaixós encara per l'esforç realitzat, que no seguís menjant-ne per favor, puix no tindria prou diners per liquidar el compte si continuava. En el seu poble un forner que li deien Sarpa, famós per la seua gran força i les seues grans manasses de tant de pastar, el desafià en certa ocasió a veure qui era capaç de pegar més voltes a la plaça Major amb un sac de farina de cent quilos sobre les esquenes de cada u, i quan el tal Sarpa, ja mig rebentat i suós no va poder més, l'oncle Ximo li demanà que se'n pujàs damunt del sac i amb tots dos sobre les seues amples espatles, encara va fer tres voltes més a la plaça. No solament li havien succeït coses jocoses d'aquest tipus i per tant les

seues reaccions havien estat pacífiques, sinó que en certa ocasió en un altre hostal, uns desconeguts tenint-lo per ebri a la vista del molt que havia begut, intentaren mantejar-lo a la força, i com que no es deixava avasallar, el rodejaren quatre homes amb sengles navalles i males intencions, però ell, sense perdre la serenitat, enrotllant-se una manta en el braç esquerre i prenent una simple espardenya amb la mà dreta, esquivà totes les envestides que li engegaven amb aquelles navalles, desarmà els quatre a espardenanyades, i en acabant amb un gros garrot que va despenjar d'un penja-robes, els va fotre tan gran pallissa, que els féu fugir a tots, regalimant sang per més d'un costat i amb més d'un os trencat.

Quan amb el transcurs del temps havia assentat el cap un poc més, i com que posseïa entre estalvis i algun heretatge cert capitalet, es va casar amb una fadrina que diuen que era molt guapa i de bona posició econòmica, però la pobra devia estar més boja que una cabra, ja que en no tenir família com a fruit de les seues relacions, aixoplugà en sa casa, ni més ni menys que divuit gats de diferents procedències que menjaven i dormien vora aquell matrimoni. Aquesta forma de viure, sens dubte, transtornà també quelcom el pobre oncle Ximo tot fent que el seu ànim arribàs a malmetre's, el seu bon humor usual desaparegués i totes les seues facultats s'afeblissen, per la qual cosa, sens dubte, aprofitant aquesta situació anímica, uns gitanos que coneixien ben bé la seva vida i la seva posició econòmica, el convidaren un bon dia a participar en un negoci ni més ni menys que de fabricació de moneda, tan bona com la que hi circulava. Mogut per la insana cobdícia que sens dubte tots tenim, ell hi picà com era d'esperar i donà la seva aprovació després de llargues i repetides reunions i xerrameques, però els promotors del "negoci" li manifestaren molt seriosament que no podia acceptar les seues aportacions en efectiu per a desenvolupar l'operació, fins que no comprovàs per ell mateix que allò que li deien era cert i que no hi havia cap perill en tals manipulacions, ja que ells eren gent honrada, segons li reiteraren –que per res del món volien enganyar-lo–. A tal fi, una nit el feren anar a l'estació del ferrocarril per a retirar una caixa que un compare procedent de Barcelona duia, i allí en plena foscor, tapat el paquet amb una manta perquè no sospitàs segons li van indicar, li van fer portar a ell mateix aquella feixuga càrrega, fins a uns corrals als afores, propietat de la seua dona. Allí i quan van encendre una gran foguera per a escalfar-se, segons indicaren, montaren l'aparell, que no era més que una d'aqueixes màquines usades per a embotir botifa-

UNIVERSITAT JAUME-I BIBLIOTECA

rres i entretenint-lo mentre tiraven a les brases sense que se n'adonàs l'interfacte, uns duros de plata, començaren a fer estranys sorolls i a manipular la palanca aquella, per a després treure les esmentades monedes calentetes i "acabadetes de fer" que entregaren tot seguit a l'oncle Ximo, perquè l'endemà les canviàs ell mateix, fins i tot, en el mateix Banc d'Espanya si ho desitjava, per a cerciorar-se que ni els millors tècnics podien distingir aquells duros que només costaven de fabricar dues pessetes, dels vertaders que hi havia en circulació. El pobre home se n'anà a sa casa amb un bon grapat d'aquelles monedes que embolicà amb un mocador i posà entre la seua faixa, i no podent-se adormir en tota la nit, com era natural de tan nerviós com estava. L'endemà isqué pressurós per començar amb cert temor a canviar el producte de la clandestina fabricació, segons li havien fet creure els espavilats compares. Efectivament, com que les monedes eren bones i tan sols eren més lluentes del normal per haver estat prèviament netejades amb un poc de bicarbonato, arreu li les acceptaven sense cap objecció, per tant tot tremolós i extremadament joiós veient-se ja fet un Creso, es reuní amb els seus "socis" per donar-los la bona nova i la conformitat del tracte proposat. El qui es feia, o el feien passar per "enginyer" descobridor del complicat artefacte (!), un calé amb més edat i molta eloqüència i parsimònia, convidà a tots a beure un got de vi per a celebrar l'èxit i entre glop i glop i per a incitar més la cobdícia del bon home, començà a insinuar que es penedia d'haver buscat un altre soci fora de la família, ja que ells tots sols i encara que a menor escala, haurien pogut començar un negoci tan lucratiu com era aquell, i encara que guanyant menys a primeries, en acabant la seua part seria superior en ser menys socis a repartir, però ja que s'havien compromés i la paraula fa l'home, mantenien llur promesa. Picats l'amor propi i la cobejança del meu oncle, aquest va manifestar que no es preocupassen, ja que en haver constatat la bona fe de tots, ell correria amb la totalitat de les despeses que fessen falta per a comprar matèria prima i tot el que fos, i els altres només hi posarien el cost de la maquinària inventada. Total que al cap d'una estona, s'havien posat d'acord per quedar-se l'oncle Ximo amb l'artefacte com a garantia i la banda s'endugué en les seues butxaques mil duros que el pobre home havia tret d'una terrina que tenia amagada a casa seua, pensant que els calés eixirien cap a Barcelona de bell nou amb el fi d'adquirir tots els elements necessaris per a començar l'"encunyació" de debó, tot comprometent-se formalment a tornar-se a trobar al cap d'una setmana. Ultimada l'operació i

lliurats els diners, aquells bergants desaparegueren de la circulació, i transcorregut de bon tros el termini sense que ningú no aparegués, l'oncle Ximo començà a sospitar seriosament enfurismat.

Res, però, no va poder denunciar a causa de l'obscur origen de l'estafa, agreujant-se més la seva situació, un dia que la seva muller buscà inútilment la perola dels estalvis sense poder-la trobar, ja que necessitava diners per pagar unes misses a un capellà que solia visitar-la amb summa freqüència, sens dubte amb la pietosa missió de comanar la seua ànima al Senyor-

Després de l'embolic en què s'havia posat, el bon home, res no aconseguí com no fos un bon escarment, i sols li restà l'amarg record d'haver-ne eixit vilment enganyat a causa de la seva bondat i excés de confiança en el proïsme, jurant-se que ja mai més no confiaria en ningú.

Pocs mesos després la seva muller faltava, i en trobar-se amb què els béns d'ella els havia llegat en la seva totalitat i en herència, després de deu testaments diferents, perquè li diguessen moltes misses per la seva eterna salvació i a ell tan sols li quedava tota aquella colla de gats d'aquella boja, decidí abandonar els maleïts gats un bon dia, tot amollant-los en el camp, llogà les finquetes que eren de la seua propietat i es retirà juntament amb l'esmentada Catalina al caseriu que abans he descrit i on jo vaig tenir la sort de conéixer-lo i conviure-hi per admirar totes les seves proeses, apreciant-hi molt bé, que l'excés d'ambició sol resultar molt perjudicial en la vida. Una cosa que mai no oblidaré.

EL PARE SANT

CONTES DE LA TERRA

II

EL PARE SANT

Com que el meu temps lliure era molt, doncs eren molt poques les meues obligacions, solia deambular també pel veïnat, i entre el que ells em contaven i allò que d'ells em deia també l'oncle Ximo, vaig anar aprenent coses molt interessants de la vida i miracles de tots. Començant pel conegut com a "El Pare Sant" diré, que era un home de cara bronzejada, faccions morunes, rostre allargassat i trist esguard, que tenia el cos amb el tors encorbat i anava a grans gambades. Se'n deia, d'ell, que havia estat en la seua jovenesa un somerer que duia a llom de la seua rècula vitualles i persones a un llunyà monestir de pares carmelites descalços situat entre els pinars d'unes muntanyes pròximes, contant que en certa ocasió, portant un Bisbe muntanyes amunt, sobre un dels seus muls, aquesta personalitat perdé una bossa o maletí de viatge que contenia molts diners i d'altres objectes de valor, essent vans els esforços fets per trobar les esmentades riqueses. Peró males llengües, passat cert temps, van dir que el referit somerer va comprar sense que ningú sabes d'on havia obtingut el capital necessari, la masia propera a la dels meus avis, i a partir d'aleshores, a causa de la miraculositat del seu canvi de posició econòmica, el van batejar a mode de crítica en el poble, amb el malnom de "El Pare Sant".

Tenia la finca adquirida per aquest hom, una gran extensió de terreny plantat de vinyes i alguns ametlers, així com un rica sínia en aigua que li permetia regar uns camps de verdures i userda que s'hi trobaven enclavats, una edificació molt gran que encar existeix amb uns corrals a la part del darrere, on llavors es guardava un poc de ramat llaner que pasturava per aquell indret i que en tenia cura un pastor que li deien Canut. En certa ocasió que després d'una lleugera pluja del mes de setembre vaig eixir a buscar caragols pels marges pròxims, diversió aquesta que m'encisava, es desencadenà un fort ruixat, pel que no tinguí més remei que aixoplugar-me a l'interior del vell casalot, i el seu propietari, que tot evitant també de mullar-se, ignore per quines raons, en contà, mentre passava la tem-

pesta, la següent història, molt diferent del que en el poble se'n deia, amagat d'ell, es clar.

Ja feia molts anys, havia eixit un dia d'hivern amb molt de fred cap al llunyà monestir al qual tants serveis li prestava, caminant al davant de la seva cavalleria carregada sobre els seus basts a més no poder amb tots els encàrrecs que prèviament li havien fet. Amb el cap tapat per la grossa manta per a recerar-se del gelat vent del Nord que xiulava fort i que li roduïa fiblades fortes com punxades d'agulla que se li calvaven en la punta del nas, pòmuls i orelles, va seguir com sempre el camí que tan bé coneixia ell i els seus muls, però de sobte, alçant la mirada que portava fixa en terra, s'adonà que el bosc de pins que el rodejava seguit seguit, s'anava fent molt espés i el camí esdevenia una estreta senda de cabres. Sorprés per aquest fet, s'aturà, i desposseint-se d'aqueix misteri, mirà atentament el seu entorn, car va pensar que encadat pel vent o per la flassada que tapava el seu cap, en no veure al seu costat, s'havia extraviat prenent qualsevol altre viarany. Pensant que més amunt podria orientar-se d'algun mode, continuà caminant seguit pels seus animals fins que desembocà de sobte en una gran replaça, en el centre de la qual hi havia una carbonera de la que s'elevava un penyal de grisa fumera, i en observar el seu costat una tosca cabanya de llenyaters constituïda de pedres soltes i coberta de rames i matolls com a sostre, s'hi adreçà, per tal com pensava que si allí hi habia alguna persona, potser pogués orientar-lo per a tornar a prendre el bon camí que havia perdut.

Ja l'estranyà des d'un principi, que als seus crits no respongués ningú, però la seva sorpresa desbordà tots els límits imaginables i un crit de paüra s'ofegà en la seva gola restant tot el seu cos paralitzat, quan en entrar a la cabanya per ensumar què podia haver-hi, topà de nassos amb un enorme llop que jeia tombat a terra amb un pal llarg i fi a mode de javelina clavat en un costat, per la ferida del qual brollava abundant i espessa sang. El pobre animal tenia tota la llengua fora i mostrava els seus punxeguts i groguencs claus mentre tirava sanguinoses saliveres per la boca, amb uns ulls tremendament oberts, que el miraven fixament i quasi sense expressió. La seva primera i natural reacció, fou la de furgir. Un apagat gemec com un lament primer i una veu humana que quasi sense forces li demanava ajut després, el feren desistir dels seus propòsits, i atret no sabia per quines misterioses forces, féu mitja volta i s'acostà a aquella béstia moribunda mogut en part per la curiositat i en part per un desig d'ajuda i compassió superior a les seves forces.

Amb la màxima precaució per si es revoltava contra ells allò que pensava que era una fera, s'inclinà sobre l'animal i, encara que no podia comprendre ni donar crèdit al fet que un llop pogués parlar com ho havia fet aquell, tornà a sentir com un debilíssima veu que quasi no es podia percebre, que li demanava per favor que l'ajudàs. Movent-se com un autòmata pel pànic que el posseïa, la seva primera reacció va ser la de llevar-li aquell pal o estaca del costat, cosa que va aconseguir no sense esforç, li taponà la ferida amb un drap que trobà a mà, i li va oferir aigua en una cassola de fang que hi havia en terra, havent-la abocat abans d'una gerra que penjava d'un dels murs de la cabanya. Després d'aquesta acció va voler eixir corrents, però amb gran estranyesa seua també, una volta a l'exterior, es percatà que les seues cavalleries, espantades, sens dubte, per estranys motius o pressentiments, van emprendre una ràpida fugida malgrat la gran càrrega que duien, havent desaparegut de prop la carbonera sense deixar gairebé rastre, ja que el seu amo s'havia oblidat de lligar-les.

Desorientat el pobre home sense saber què fer ni quina determinació prendre, mirà al seu voltant, i en trobar-se més sol i desamparat que mai, tornà a entrar al barracot, i com que sens dubte, era dia de grans sorpreses per a ell, es trobà que aquell llobot que abans hi havia deixat mal ferit i al qual havia llevat l'estaca de fusta i havia donat a beure per reconfortar-lo, ara havia esdevingut un autèntic home vestit de pobre esquinçalls, i encara que molt lleig i pelut, un autèntic èsser humà a la fi. El "Pare Sant" restà atònit i bocabadat, però en girar-se, aquell ésser per demanar aigua, el primer que va fer és donarli'n un poc més, que lentament s'engolí a petits glopets. Després li'n fica un poc més, que lentament s'engolí a petits glopets. Després li ficà una compresa amarada sobre el front, per a en acabant eixir a buscar unes brosses que per aquells indrets es criaven i que ell sabia que eren molt bones per a desinfectar ferides. Regressà a la poca estona portant-ne un manoll, prengué una olla de coure que trobà tirada en un racó, preparà una cocció i amb ella li llavà curosament la gran ferida que després tapà amb un tros de faldó de la seva pròpia camisa que a tal fi s'arrancà, no havent trobat res millor.

Passada una bona estona, aquell pobre ser malferit restà un poc més tranquil, i després contà al meu amic amb veu tremolosa, que havia segut un antic príncep de la cort del famós personatge conegut per aquelles terres com "El Rei Barbut" que durant molts anys havia morat i assentada la seua cort en el proper i avui en runes Castell de Montornés, els vestigis del

qual pot veure qualsevol que hi passe, i que una maledicció procedent d'algun horrible ser, per enveja o per alguna altra causa originada per la tan freqüent maldat dels homes o de les dones, l'havia convertit en llop, deambulant des de temps llunyans per aquells contorns, aixoplugant-se en les coves que les roques trencades formaven en els cingles de les altures, o entre espessos arbustos del fons de les barrancades properes. Feia molt poc de temps, sentint-se ja un poc de defallir, ja que el temps no passa debades, havia descobert aquella cabanya i pensant que potser estava deshabitada, car no havia advertit el fum de la carbonera que hi cremava, hi entrà per aixoplugarse del fred, sorprenent sense voler els homes que l'ocupaven per estar-hi treballant, i com que aquests s'esglaiaren molt per la seva repentina aparició, un xicot fort, obrant com és lògic, en defensa pròpia, prengué una branca de pi, i tot seguit li clavà la vara de finíssima punta en el lloc del qual li l'havia extreta el Pare Sant, arrencant a córrer a continuació tots els carboners esparverats, creient tal volta que aquell llop solitari formava part d'algun ramat de famolenques feres de la seua mateixa espècie. Potser trencat el malefici per efectes de la ferida o per la bona acció de la persona que l'havia auxiliat, havia tornat a esdevenir home, i entre forts ronquits provocats segurament pels coàguls de sang que devien invadir els seus pulmons, per tal com ningú no sabia quant de temps va estar ferit i sense atendre, aquell estrany personatge seguríssim que anava a morir, desitjant premiar-li la seva bona obra d'alguna manera, li indicà amb molt de detall on podria trobar prop de la pedrera d'on s'havia tret la pedra necessària per a construir el castell dels seus avantpassats, el tressor que un dia hi trobà essent jove mentre furgava tot jugant amb els peus, la terra que hi havia sota una enorme i frondosa estepa, tresor aquest encara que no gaire gran, però que esperava que li sevís per a vendre'l i obtenir quelcom que el pogués alleugerir i poder eixir d'aquella vida grisa i deambulant que havia portat fins aleshores, millorant-lo així pel gran favor que en socórrer-lo li havia fet, no solament com a humanitària acció, sinó també per tornar-li la seua personalitat en aquells últims, però transcendentals moments de la seva existència. Després d'aquesta declaració feta penosament amb frases molt quedes i paraules que es migtallaven a cada moment per estar en plena agonia, al dissortat príncep se li obriren molt els negres ulls, la boca se li va obrir també mostrant totes les seues dents, ja que havien desaparegut els llargs claus com també els pèls i la seua forma animal, i després d'un llarg ronquit deixà d'existir.

Aquesta era la veritable història del Pare Sant, que va obtenir aquells béns que la maledicència assegurava que poc menys que els havia robat, com ja hem dit abans, i que en realitat no van ser més que el premi al comportament d'una persona que havia aplicàt aquella màxima que diu: fes el bé i no mires a qui.

Després és fàcil d'endevinar el que va succeir. No molt lluny d'aquell estrany indret, trobà les seves cavalleries, i tot seguint una costeruda tresquera que vorejava un profund i frondós barranc, trobà de nou un camí que sí que coneixia, i es dirigí al convent a descarregar tot el que portava, i se n'anà immediatament al lloc indicat pel príncep moribund en la vella pedrera, on efectivament trobà el tresor que el dissortat príncep li havia assenyalat, anant-se'n al poble on per precaució res no comunicà a ningú per tal d'evitar enveges, i a poc a poc anà venent aquells objectes de valor en la propera capital. Quan tingué reunit un capitalet, el va invertir en la finca on jo estava aixoplugat amb ell, quan em va narrar aquesta història de la seua vida, que segons me manifestà, a ningú més no havia mai referit abans.

LA TIA QUICA L'ORPESINA

CONTES DE LA TERRA

III

LA TIA QUICA L'ORPESINA

Aquest personatge dels meus records, era una dona, que encara que no ho semblava, era molt jovial, i posseïa unes terres que feien partió amb les nostres per la part del Nord. Dona eixuta, vídua, no sé des de quants anys feia, anava sempre vestida de negre amb un devantal de color indefinit que s'enrotllava a la cintura o l'estenia, segons les feines que estigués fent, amb un mocador lligat al cap que emmarcava la cara molt arrugada que tenia, i del centre de la qual eixia un nas aguilenc sota uns ulls molt negres de penetrant esguard i damunt d'una boca en la qual li mancaven moltes dents i queixals, la qual cosa feia que el seu somriure, semblàs més aviat una grotesca ganyota. Malgrat la seua solitud, ja que només tenia un fill al qual tractava amb prou rigidesa encara que també amb estimació, però a qui no deixava parar un instant en el seu quotidià treball, i al qual solia castigar cada vegada que feia alguna involuntària barrabassada, procurava alleugerir aquell aïllament a força d'una activitat contínua i variada. Semblava seriosa, però per a mi, tenia sempre un somriure, encara que per a la resta de les gents amb què tractava era esquerpa i fugissera, i la seva veu xiscladora no deixava d'insultar-los a la menor ocasió, defugint sempre que podia, de conversar amb ningú, fora del que era estrictament necessari. En una paraula, resultava evident que era una amargada de la vida, car li havia resultat molt difícil i dura.

Vivia d'una manera molt rara, puix mentre durava l'hivern habitava una casa seua en el poble veí, i tan bon punt començava a fer bon temps, es traslladava amb el seu fill, que era un poc menor que jo, i un eixut cavallot negre, a aquella propietat on hi havia una caseta feta de pedres i morter, molt petita per cert, i que només hi entraven, tant persones com animals, quan plovia, ja que la resta del temps hom feia la vida sota un vell i gran garrofer d'espés brancatge i molt frondós, que igual que una immensa gallina lloca ho aixoplugava tot i a tothom qui s'hi refugiava, protegits per les seues enormes branques i espesses rames que es despenjaven arribant fins a terra. Se m'o-

blidava esmentar, que també formaven part de la família, un gos de raça indefinida, gran caçador que responia al nom de "Litri", un gatot burell que sempre estava a l'aguait de rates i pardalets, i unes quantes gallines, així com dos o tres oques i també alguns ànecs.

Tots els veïns procuraven defugir l'amistat i el tracte de l'Orpesina, a causa del seu esquerp comportament en general com ja he indicat. I per aquesta raó, aquells pobres: mare i fill, amb prou feines tenien contactes amb ningú, com no fos amb l'oncle Ximo o amb mi, car hi havia la creença general que la tia Quica era una bruixa, arribant fins i tot a assegurar-se que en les nits de plenilluni de cada mes de gener, ella eixia del poble mentre el seu fill dormia, per celebrar els seus aquelarres amb altres velles de la seua mateixa condició, podent fer el mal d'ull a qualsevol si s'hi enutjava, o embruixar-lo, tan sols pel caprici de fer el mal. És més, hi havia gent d'aquell poble, que moltes vegades feia rodeigs molt llargs amb llurs carros o a peu, per tal de no passar pel davant de l'esmentat garrofer, on hom presumia que la seua ama els sotjava per a maleir-los, i quan no tenien més remei que passar-hi, es persignaven o feien el signe de la Creu amb els dits per conjurar tot malefici.

Però nosaltres no. Nosaltres hi anàvem sense cap mena de reserva, el meu oncle per ajudar-los algunes voltes en llurs feines agrícoles, rebent com a pagament no sé si diners, afecte o espècie, i jo per jugar amb el fill d'aquella dona que li deien Joaquim, o simplement per xerrar amb ella i escoltar les seues coses, ja que vertaderament em feia gràcia i m'intrigava ensems, cosa que ningú no solia fer. Per això, sens dubte, la tia Quica em tolerava i jo asseguraria que fins i tot m'apreciava. Sota aquell arbre, el garrofer, em feia jo amb cordes d'espart i un cabàs vell, engronsadores que lligava a les branques del verd garrofer. Per allí solia jo muntar al llom d'un cavallet mentre eixia de la quadra per enganxar-lo a la sénia o a alguna eina de llaurança per a treballar en qualsevol de les parcel·les de les seues terres, o simplement el treia per abeurar-lo en el safareig que hi tenien, quan sojornava en la quadra i abans de tirar-li la grana. Per aquells veïnatges pescava jo granotes i d'altres animalets, i allí també, als dominis de la tia Quica, solia jo portar-li en algunes ocasions, ametles tendres que picarescament jo collia en el "Mas de la Punta", car sabia que li agradaven molt, i de vegades li duia també sal, llorer, pebre, farina o safrà de la nostra casa, ja que claretes vegades tenia aquesta bona dona totes les provisions per fer el menjar, i amb tots aquests obsequis i d'altres petits serveis, m'havia guanyat la seua amistat

sense cap mena de dubte.

Tal volta per aquesta confiança que així havia jo fomentat, o bé perquè era de les poques persones que parlaven planament i sense malícia amb la tia Quica, és el cas que en diferents ocasions m'havia anat contant fragments de la seua vida, potser per aquell desig que tots sentim en certes ocasions, de sincerar-nos amb algú, per descarregar el nostre esperit. D'aquelles múltiples converses jo vaig deduir el següent:

Filla d'uns pastors que vivien prop de les runes del llunyà castell de Miravet, situat almenys a quinze llegües d'allí, s'havia criat en la més completa solitud amb la sola companyia d'un gos pelut i un ramadet d'ovelles i cabres de les quals tenia compte amb especial cura. Però com que de joveneta era, pel que sembla molt guapa, un xicot d'una masia dels voltants s'hi fixà, jugant ambós quan eren xiquets, però enamorant-se l'un de l'altre a mesura que creixien.

I quan tingueren edat, demanaren permís als seus respectius pares i es casaren, marxant a viure al costat d'una altra masia on ella continuava cuidant el ramat i ell treballava en la terra. Però al poc temps, una gran secada i fortes tempestes amb pedregada que van batre per aquell temps la comarca, feren que aquell xicot convertit ja en el seu marit i del qual n'estava follament enamorada, ja que era l'única cosa que havia conegut en tota la vida, li proposàs d'abandonar aquella casa solitària per a traslladar-se a un caseriu veí i treballar-hi ell com a jornaler per a poder viure tots dos i un futur fill que ella ja duia a les entranyes. Però com que les coses no van anar tan bé com era de desitjar, van decidir que ell es vengués com a soldat a una família de ricots per 5.000 quinzets per a fer el sevei militar en lloc d'un dels seus fills, cosa aquesta molt freqüent i normal en aquell temps. Però heus ací que, aquell xic, amor de la seua vida, fou enviat a Filipines a una cruenta guerra que hi havia i d'on va desaparéixer sense deixar cap rastre en un de tants ferotges combats. Aquella dona, llavors jove i ben plantada encara, quasi va enfollir de pena en assabentar-se de la mort del seu marit precisament una setmana després que li hagués nascut el fill, havent de treballar en qualsevol menester que li proporcionàs, encara que fos un miserable jornal, per a poder subsistir tots dos. Mentre treballava, la seva ment estava ocupada, però quan es retirava al seu casull, no deixava de pensar en el seu marit i en la seua desemparança, i una nit del mes de gener de cel claríssim i ambient seré, desvetlada i sumida en la major de les desesperances, invocà tots els déus del firmament perquè a costa del que fos, o bé els arrancàs la vida a ella

i al seu fillet per a no sofrir més o bé li permeteren reunir-se amb el seu difunt marit, ja que estava segura que ell li aconselleria com eixir de la misèria en què estaven sumits, o en el pitjor dels casos si no res pogués dir-li o fer-li, es conhortaria amb la seua companyia. Amb tal vehemència féu aquesta petició, que a la poca estona va sentir una veu molt profunda que eixia de l'obscuritat i li aconsellava repetidament que anàs a un coscollar prop de la seva vivenda, tot seguit, aquella mateixa nit i quan arribàs la matinada, abans de l'eixida del sol, on trobaria prop d'una soca, uns bolets de color groc verdós. Que en prengués nou, fes un condiment amb aigua i sal, bevent-ne tres golps durant nou nits seguides, quan tocàs en el rellotge de l'església la primera campanada de la mitja nit, i que esperàs amb fe i confiança. Després es féu el més profund silenci. Al principi dubtà, ja que creia que havia estat somniant, però més tard es va refer i va decidir complir al peu de la lletra aquelles misterioses indicacions, per tant, quan calculà que era ja l'hora assenyalada, va eixir acotxada amb un vell xal negre de llargs serrells per a preservar-se del fred, i va fer tot el que li havia aconsellat aquell misteriós ésser que acabava de parlar-li, obrant segons les instruccions rebudes. Cada mitjanit, doncs, bevia d'aquell amarg líquid, fins que en la novena presa va sentir una dolça sopor i es quedà com adormida, i com entre somnis, es va sentir traslladada al cim d'unes altes i punxegudes roques que coronaven una propera serralada coneguda amb el nom de "Les Agulles de Santa Àgueda". Quan va arrobar-hi, en obrir els ulls ajudada per la claror d'una esplèndida lluna plena que lluïa en el firmament, observà que es trobava rodejada per un rotgle de dones que s'assemblaven molt a ella, potser pel mode d'anar totes vestides de negre i amb sengles mocadors del mateix color en els seus caps. Aquestes dones revoletejant en cercle, com solen fer-ho els rats-penats quan ixen a la caça de mosquits, i anaven muntades cadascuna en una estranya granera. Esglaiada en un principi, va voler alçar-se i baixar tot fugint d'aquells agrestos cims i de tot l'ambient que l'envoltava, però llavors el cercle d'aquells sers fantàstics, es va estrényer més fins quasi embolcallar-la, i la dona que semblava la caporala, li digué que no s'espantàs, que res de dolent no li anava a succeir, ja que si bé era cert que elles eren allò que els mortals en diuen comunament i despectiva bruixes, no eren tan malvades com per a fer-li mal, i menys havent estat citada per elles mateixes, i en petició d'un favor per la mateixa interessada, i allí estaven en compliment dels seus desitjos, puix que volien afavorir-la tan sols a canvi que ajudàs el seu

cos de la manera que anaven a explicar-li i sol·licitar-li. Desconfiada encara per l'estrany de l'escena, però armant-se de tot el valor que li restava, va inquirir què és el que li demanarien a canvi de la seua col·laboració i quin avantatge anava a obtenir-ne ella, ja que era dona llesta i que no s'acoquinava malgrat tot, responent-li que, com que elles no podien baixar a la terra sense greus riscs de tota índole, tenien tanmateix certes necessitats imprescindibles per a mantenir-se en forma, per la qual cosa necessitaven que la tia Quica els hi portàs cada nit de lluna plena de cada mes de gener de cada any, tres cors frescs de ratolí, el fetge d'un gos negre, dotze cues de fardatxo verd sense pelar i els budells de sis gripaus, juntament amb una serp sencera i dues sargantanes sense cap, més el bec d'un ànec blanc, i també una gerra de vinagre de l'any, i a canvi de tot això, cada volta que els pujàs i entregàs aquest present veuria i parlaria amb el seu difunt marit, ja que encara que el seu cos estava soterrat molt lluny, el seu esperit seria allí, i a més a més farien un miracle per proporcionar-li béns suficients i poder viure tranquil·lament ella i el seu fill.

Com que tot allò demanat a ben poc la comprometia segurament, va accedir donant la seua plena conformitat, i llavors li van prendre jurament perquè no se'n tornàs enrere per qualsevol causa, constituint aquest ritu a punxar-li una vena de la monyeca del braç dret fins a treure-li un rajolí de sang, xuclant-li la ferida cada una de les bruixes, i fent que a la fi ella en begués un poc amb un beuratge que li van servir d'una espècie d'olleta negra i que li posaren davant la boca, sentint-hi en engolir-ho l'idèntic gust amarg que havia sentit quan va beure de la cocció dels bolets que la misteriosa veu li indicà cert dia i que era tan amarg com la ginesta.

Després d'aquesta, segons sembla, senzilla cerimònia i la comminació perquè complís allò que havia promés sense contar res a ningú del que havia vist o sentit, ja que altrament ella seria lliurada al mateix dimoni i el seu fill morira per picadura d'escorpí, aquells sers, a més d'amollar una unànime rialla de triomf i pegant tres voltes al seu entorn, van desaparéixer sense saber com, i la bona dona hagué d'emprendre el retorn a sa casa de nit encara, pegant ensopegades i relliscades entre pedres i brosses i morta de por, però malgrat tot, esperançada per haver aconseguit per fi el que tant estava desitjant.

El temps passava mentre treballava desesperadament per poder dur un curt i miserable jornal a casa, i ella comptava els mesos, les setmanes, els dies i fins les hores, ansiant que arribàs el moment de la primera reunió fixada. Per això després

de preparar amb tot sigil tot el que les bruixes li havien demanat, com que tot arriba en aquest món, la primera nit del pleniluni de gener a l'hora fixada i molt en punt, allà en la roca més alta de les Agulles de Santa Àgueda estava ella, amb una cistelleta amb tot alló requerit. Efectivament, de seguida aparegueren en el cel de la clara nit les seues amigues les bruixes, les quals després de rebre la cistella i comprovar que no hi mancava res, començaren a cantar un desconegut i melodiós salm totes a una i en acabar aquesta cerimònia, aparegué com per encís, al costat de la tia Quica el que havia estat el seu marit, caient als seus braços. Així van estar tots dos plorant i amanyagats mentre s'acaronaven apassionadament durant prou estona, fins que la capdavantera de les bruixes s'hi acostà i els digué amb força sentiment que s'havien de separar forçosament i que la muller devia preguntar-li al marit si volia alguna cosa, i cancel·lar, o millor dit acabar per aquella vegada l'entrevista i la conversa. La tia Quica respongué que es donava per satisfeta per haver pogut abraçar de bell nou i parlar amb el seu marit, cosa que ja creia fermamanet que mai més no hauria pogut tornar a fer, i que aquella reunió, encara que li semblava molt poc, l'havia fet infinitament feliç. Comprenent la bruixa capitana que la interfecta havia estat molt modesta en la petició, li va respondre que no es preocupàs, ja que abans del primer dissabte i d'acord amb el que li havien promés rebria una bona notícia.

Efectivament, quan va tornar a la casa on vivia, el proper divendres la cridaren a la tenència d'Alcaldia del caseriu per a comunicar-li, que els senyors dels quals ja ni se'n recordava, que havien pagat al seu marit perquè lliuràs un dels seus fills del servei militar, assabentats de les desgràcies que els havia ocorregut a ella i al seu fill, i de la precària situació i penúria en què ambdós vivien, agraïts perquè la vida del seu espòs havia salvat la del seu propi descendent, li feien donació d'una caseta en un poblet pròxim i d'unes terretes, béns aquests dels quals ara gaudiria ella i el seu fill i que els permetrien viure senzillament, però sense que res no els faltàs.

Com és lògic, els veïns de la seua antiga casa en aquell poblat on ocorregué el que acabem de contar-los, com que en els petits nuclis de població hi ha poc què fer i en tothom es fixen, ja havien observat les seues eixides nocturnes en cada mes de gener d'acord amb allò pactat amb les bruixes, i d'ahí que pensassen que ella n'era una més. Però la pobra dona em confessà, que complir el que havia promés li costava un gran esforç, cada any més, ja que anava envellint-se, però que aquest

UNIVERSITAT JAUME I BIBLIOTECA

esforç li permetia veure el seu estimat encara que només fos una volta a l'any, i creia fermament a més, i d'ella ho vaig aprendre, que u deu complir a costa del que siga, tot allò que prometa, car sens dubte, al capdavall hom se'n beneficia fentse respectable i respectat.

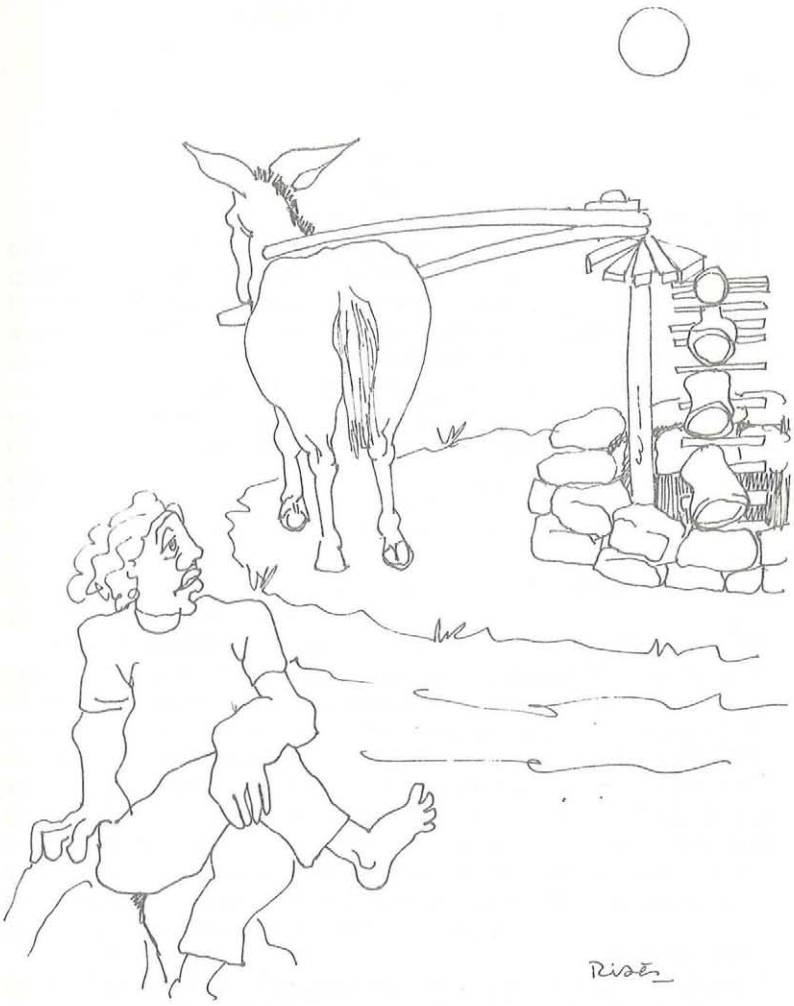

EL NEGRE

CONTES DE LA TERRA

IV

EL NEGRE

Un altre dels veïns, com ja vaig indicar en un principi, era el qui li deien "El Negre", copropietari de la sínia contigua, coneguda com la Sénia Sevilla, i propietari d'una parcel·la petita que hi havia al costat. Aquest home el vaig conéixer jo sempre anant en solitari i arribava al lloc indicat cada dos o tres dies, muntat en un esbalandrat carro estirat per un flac i malgarbat mul de gran alçada. Arribava i a l'ombra d'una gran figuera a la qual solia anar jo per menjar les seues saboroses bacores, desenganxava l'animal, i tot seguit el lligava a la sínia, li tapava amb un drap vell els ulls perquè no es marejàs, i començava a treure'n aigua que vessava en una bassa d'on irrigava una petita horta seua i les dels altres veïns, i sempre, que s'omplia el safareig per poder regar amb major correntia d'aigua, pujava a la nostra masia per un cànter d'aigua fresca de la cisterna per beure durant la jornada.

Aquest home era molt parc en paraules, però per a mi, sempre tenia un somriure i fins i tot, algun afectuós pessic en el bescoll, i un dia que jo ananva per vora els seus dominis a pedrades amb uns pardalets, m'ensenyà a fabricar-me un tirador amb molta traça, aprofitant la forqueta d'una rameta d'olivera i unes gomes que va traure no sé d'on, ja que segons ell, practicant amb l'esmentat tirador podia caçar millor, cosa que efectivament així succeí al poc de temps. Tanmateix, prompte vaig deixar de fer blanc en els innocents ocellets, car em feia molta llàstima de veure'ls caure morts per culpa meua, en cara que m'agradaven molt els ocellets fregits.

Una vesprada, no sé per quina raó estava jo sol en la masia entretingut en els meus jocs favorits. Un n'era la construcció de barquetes fetes amb suro per a jugar, i arribà el Negre amb una mà sagnant, ja que segons em digué, segant alfals per al seu mul s'havia tallat amb la falç en rebotar en una pedreta. Jo el vaig guarir amb molta cura, desinfectant-li la ferida amb alcohol, posant-li un poc de tintura de iode i embenant-li-la en acabant. Com que no podia continuar treballant, i mentre la seua cavalleria seguia pegant voltes a la sénia, començarem a

enraonar, preguntant-li jo per curiositat, per què sempre anava sol, sense intentar entaular conversació o amistat amb ningú. L'home, després de cavil·lar uns instants, em respongué que estava purgant una vida agitada i dolenta que havia dut i que estava pagant tot el mal que havia fet a altres, car segons ell, sent molt jovenet s'escapà de casa, ja que son pare fuster, volia que treballàs per damunt de tot en el seu taller. Ell, però, només somniava a viatjar, córrer aventures i fer-se ric fos com fos, i un dia, oblidant-se dels que l'envoltaven i enlluernat per la seua obsessió, marxà sigil·losament del poble una matinada sense dir res a la seua família, sense rumb preconcebut, només amb la roba que duia posada i un mocador amb monedes que havia robat a la seva pròpia mare i que ni més ni menys que representaven els exigus estalvis dels seus progenitors, atresorats a força de privacions i esforços. Derprés d'una setmana de caminar sense rumb i per camins desconeguts, arribà a un port de mar i s'extasià veient els pals d'aquells enormes velers que hi havia carregant i descarregant mercaderies que entraven o treien de llurs enormes panxes. Mentre observava aquell bosc de pals, xarxes i veles, no s'adonà que un homenot de primes i allanguides faccions, ulls dimituts, portador de llarga cabellera i sense afaitar, l'observava amb molta atenció i un somriure burleta en la seua cara. Tan bon punt el xaval s'alçà del proís on era assegut, fou abordat per aquell tipus, el qual li preguntà què hi feia i què és el que cercava, tot responent càndidament el xicot, que volia embarcar-se per a anar lluny a conéixer món i buscar fortuna. El malgarbat tipus esclatà a riure estruendosament i posant-li un braç sobre els muscles en senyal de rígida amistat, li va dir que ell era mariner i que precisament tenia l'encàrrec del seu capità de buscar un grumet, ja que el que havien tingut caigué per la borda en l'últim viatge, desapareixent entre les turbulentes aigües del mar en un dia de tempestа, i si volia córrer aventures i guanyar molt, podia emportar-se'l a bord del "CALABUIG" que salpava precisament aquella mateixa nit amb destí a un port italià. I sense pensar-s'ho, li donà la conformitat el xiquet. Quan va arribar a l'esmentat vaixell que hi havia atracat no molt lluny d'on eren ells, un home flonjo i greixut els va rebre en enfilar-se per l'escala i amb afectats gestos li prometé això i allò jurant-li que el treball era fàcil i lleuger i el sou molt bo. En donar la seva conformitat el nou membre de la tripulació, li van dir que podia anar-se'n tranquil i tornar abans de la posta del sol, que llavors ja li indicarien amb precisió el treball que hauria de realitzar i el lloc del seu allotjament. Joiós i confiat, com que no sabia res del mar ni del

comportament d'algunes de les seues gents, se n'anà a pegar un passeig, tornant jovialment a l'hora assenyalada, ja que creia que havia resolt molt fàcilment la seva situació d'acord amb els seus desigs. Tan bon punt estigué a bord, el vaixell va amollar les amarres, va fer les veles, i dolçament mogut per una lleugera brisa que bufava des de terra, se n'anà navegant mar endins. Extasiat mentre observava la maniobra, cosa que era una autèntica novetat per a ell, res no havia preguntat de les seues obligacions ni ningú no li n'havia parlat, ni tampoc sobre els seus drets, però quan el vaixell fixà el seu rumb, ni l'home que hi havia trobat ni el capità li parlaren de la mateixa forma com ho havien fet hores abans, ja que sense modos de cap classe i amb el mal geni reflectit en les seves cares endurides pel sol, li mostraren un racó de la sentina de proa, on li digueren que allí, entre madeixes de caps i veles amuntegades, s'ho apanyàs per poder dormir-hi com millor pugués. Mostrant-li tot seguit la bruta cuina, l'obligaren a posar-se a les ordres d'un cuiner que amb prou feines parlava i que tenia un caràcter de gos, per a procedir, sabés o no, a pelar patates, netejar olles, desbudellar peixos netejar la cambra del capità i fer mil feines per a les quals no estava preparat, principalment quan a la poca estona d'eixir del port, aquell dolç balanceig li provocà tal mareig, que li va durar tota la nit, la qual va passar en vetla i vomitant el lleu.

Durant la travessia que va durar deu dies, car els vents no els foren gens favorables, el pobre mosso de cuina es rebentà a treballar, passà moltíssima gana, car solament li donaven les sobres de la tripulació que menjava un fastiguós ranxo i s'endugué moltes bescollades per part de tots. Per a més desgràcia, el mateix dia que arribaven al port de destí, s'adonà que li havien robat la bosseta on guardava la resta dels diners que havia robat a sa mare, i en dir-li-ho al capità, per resposta rebé una tremenda puntada de peu en el cul, afegint-hi que ho tenia ben merescut per babau i descuidat.

Va ser tanta la indignació del xaval, que veient que no podia fer res contra aquell brut malvat, prenent un coltell que tenia el cuiner penjat d'una quaderna, quan atracaren i aprofitant que tots eren ocupats en la maniobra, es dedicà a foradar els botos que tenien en el rebost i que contenien el vi i l'oli, així com diversos sacs de vitualles tals com arròs, cigrons, fesols, etc., i amagant-se l'arma saltà a terra sense que el veiessen i va eixir corrents amagant-se entre les piles de diverses mercaderies que hi havia dipositades en els molls. En acabant, com que tenia por que el trobassen, s'amagà en uns vells magatxems mig

UNIVERSITAT JAUME·I BIBLIOTECA

enderrocats que trobà, gitant-se en un racó fosc on es quedà profundament adormit. Quan es despertà sense saber les hores que hi havia romàs, va sentir que l'estómac se li estrenyia per la fam, i com que tot era fosc, ja que era nit tancada, se n'isqué sigil·losament per buscar alguna cosa per menjar, i heus ací que entre aquelles piles que abans li havien servit d'amagatall i que eren mercaderies d'allò més heterogènies, en trobà una que era de fardells de bacallà salat i una altra de sacs de nous, i cercio-rant-se que el vigilant no hi era present, amb el coltell que havia robat va poder esberlar alguns fardells i sacs i saciar el seu apetit. Així estigué durant almenys una setmana amagant-se de dia i eixint de nit, vegetant i deambulant sense rumb fix ja que tenia molta por de trobar-se amb qualsevol dels membres de la tripulació del vaixell que l'havia menat a aquell país, on la gent parlava una llengua de la qual comprenia moltes paraules, car s'assemblava molt al seu idioma vernacle, el valencià. Fins que un dia, calculant que el "CALABUIG" hauria salpat, es va arriscar a eixir brut i espellifat, i pitjor encara, sense diners, ara, això sí, sense separar-se de l'esmolat coltell que va ser del cuiner. Però un grup de pillets començà a burlar-se de la seua fatxa en trobar-se'ls en una placeta, i després de mofes de paraula intentaren de pegar-li, i no tingué més remei que defen-sar-se amb l'arma que portava, per cert molt valentament, fins que els va fer fugir tots. Un jove mariner que observà la baralla, i que per cert, parlava la seua mateixa llengua li xoca tant la brava defensa que havia fet de la seva persona, que oferint-li unes pomes que portava en un sac, hi entaulà amigable conver-sa, i en conéixer la seua situació, li va proposar que marxàs amb uns bons amics seus que anaven al cor d'Africa per a empren-dre un lucratiu negoci, sense dir-li quin, al qual el xicot accedí ja que no sabia què fer i aquell home hi semblava bona persona i li inspirava confiança. Efectivament, el portà a una taverna, el presentà a un grup davant el qual va lloar el seu valor, i ells li van fer moltes preguntes, sens dubte per a saber qui era i conéixer-lo millor. Després de saciar la seua fam convidat pel grup i beure amb avidesa un got de bon vi per a reconfortar-se, entre tots li compraren roba nova, i plegats embarcaren un dia amb rumb desconegut en un ràpid veler bergantí el nom del qual era "LUNGO MARE". Allí en aquella embarcació, la vida era completament diferent a la del brut vaixell que l'havia tret d'Espanya i a més a més caigué en gràcia a tothom. El vaixell era net i ordenat, i encara que com a grumet feia un poc de tot, el menjar i el tracte eren bons, per la qual cosa ell estava molt content.

Després d'haver navegat més d'un mes sense haver vist més que mar i cel obert a l'entorn, un dia a mig matí avistaren terra, fondejaren en la desembocadura d'un gran riu rodejat de frondosa vegetació, i traslladaren una part del grup, entre els quals es trobava el nostre personatge, en uns bots a terra, trobant-se amb que la majoria de les gents que formant nombrosos grups els esperavan a la vora, tenien la pell tan negra com el betum i per contrast, els seus ulls i les seues dents eren blanquíssims. Encara que era la primera vegada que veia homes d'aquell color, ell no preguntava res, car estava atònit i es deixava portar dels seus companys, els quals, després de desembarcar molts fardells que contenien infinitat de variats objectes i galindaines, l'invitaren a entrar amb ells en un barracot un poc apartat de la platja, fet de rames i branques d'arbres molt ben arranjades i entrellaçades, però fresca i confortable en el seu interior, ja que en aquell indret feia molta calor. Amb gran cridòria aquells negrets que anaven lleugerament vestits amb pedaços de moltes coloraines, s'apinyaven al seu voltant i parlaven tots alhora una gerga que no hi havia qui els comprengués. Modulant freqüents crits, una volta dins aquella construcció tan rústica, els invitaren amb ostentosos gestos a seure's en terra oferintlos unes fruites que el meu amic El Negre, no havia vist mai, però que eren molt gustoses i de variats sabors. En el fons de la gran cabana es trobava assegut sobre una estora de fins joncs molt ben teixits un personatge molt gras amb moltes plomes en el cap i un enorme bastó negre ornat d'unes guirnaldes de pells teixides, en la seua dreta. Amb aquest homenot que semblava ser el capitost entaularen els nous vinguts animada xerrada mitjançant un intèrpret, oferint-li tot seguit gran quantitat de regals dels que hi duien. Després de moltes hores d'animades discussions, rialles per part de tots i jocosos gestos, mentre el meu amic observava tot el que s'esdevenia al seu voltant bocabadat, s'alçaren tots del seus seients i els acompanyaren a una altra cabana voltada de bellíssims arbres i estranyes i frondoses palmeres que tenien uns fruits molt grossos que, ell de bona fe creia que eren dàtils, quan en realitat eren cocos, i molt prop de l'ample riu en l'estuari del qual havien desembarcat. Una vegada allí ordenaren llurs forniments personals que havien portat amb ells i descansaren sobre fines estores de joncs. Aprofitat aquell moment de calma, El Negre gosà preguntar als seus amics què és el que anaven a fer en aquell indret, car no comprenia res ni quin seria el seu paper, a la qual cosa li van respondre donant-li tota mena d'explicacions. Afegint-hi que dins de pocs dies marxarien a l'interior del país

formant una caravana per a arreplegar una partida de negres d'una tribu enemiga d'aquells que amb tanta alegria i tantes atencions els havien rebut fent-los hostes, per a embarcar-los des d'aquell mateix indret i dur-los a Amèrica per tal de vendre'ls com a esclaus. L'única cosa que havia de fer ell, era tenir compte dels equipatges i andròmines, i mantenir uns rifles que hi portaven, sempre nets i greixats, així com les cananes replenes de munició, a més a més d'obeir les ordres que li anirien donant sobre la marxa. A canvi de tots aquests serveis, li donarien menjar i una part dels beneficis que se n'obtinguessen. Com que el xicot no sabia en absolut ni el que era el tràfic de negres ni els grans riscs que comportava llavors viatjar per les selves africanes, restà tranquil i fins i tot content, pensant solament que per fi podria guanyar diners, potser moltíssims diners com així va succeir en el transcurs del temps.

Passats uns dies, durant els quals el nostre personatge s'entretingué complint amb gran diligència tot allò que li manaven i jugant en els temps lliures amb altres xavals negres de la seua mateixa edat amb els quals s'entenia per senyes, amb una moneta que deambulava pel poblat i que era amiga de tots els qui li donaven alguna cosa que menjar o pescant en el riu grosses sabogues amb uns aparells que li va endreçar un company. Una matinada a l'eixida del sol, s'organitzà l'expedició formada per un grup d'almenys una trentena de portadors de color, dos guies, un intèrpret, deu negres molt alts i forts que anaven armats amb llances i arcs de fletxa, més tots els blancs del grup. Van emprendre la marxa per un caminal obert entre l'espessa arbreda de la selva que vorejava el llit del riu, trepitjant un terreny irregular i moltes vegades molt humit, separant-se d'aquest caminoi en la segona jornada de marxa, fins que al tercer dia muntaren el campament en un clar, proper a un alegre rierol de clarissimes i abrivades aigües, on esperaren quasi dues jornades completes fins a l'arribada de dos natius que van fer la seva aparició molt sigil·losament i sense fer gairebé cap soroll. Donant-se a conéixer i després de xerrar una bona estona amb vius gestos i moviments amb els organitzadors de la caravana, tota la gent armada va partir, fent que s'hi quedàs el xic blanc, ja que deien –i amb raó– que era jove i inexpert i per tant no podia acompanyar-los. Així doncs, El Negre es va quedar com a únic blanc entre el grup de portadors negres i encara que certament sentia un poc de neguit aleshores, ho disimulà restant tombat en una hamaca de cordes que hi havia penjada entre els arbres, observant com els seus companys de campament s'entretenien amb uns estranys jocs ma-

nejant uns palets, com si tots fosses xiquets, malgrat que eren ja homes drets i fets. Açò el va fer pensar que aquells sers eren feliços amb molt poc. Ja quasi era boqueta nit quan regressaren tots els qui havien marxat enjorn, però duien a més, una fila d'uns quaranta negres almenys, I ligats uns amb altres formant una cordada i després de menjar uns mossos de carn assecada al sol i beure la saborosa i fresca aigua d'uns cocos verds que havien tallat, desmontaren el campament i van reemprendre ràpidament el viatge de retorn, després d'haver-ho arreplegat tot, no deixant d'anar anant durant tota la nit i descansant només un breu moment quan el sol era ja bastant alt.

Quan per fi després d'una feixuga marxa de regrés arribaren al poblat del qual havien partit, van posar aquells dissortats presoners negres en una gran cabanya voltada d'una alta palissada perquè no poguessen fugir-ne i amb guàrdies a la vista per tal d'evitar tota fuga cap a les seues aldees natals, ja que sovint els presoners xisclaven desaforadament tot cridant els seus, cosa que no havien fet mentre caminaven, sens dubte pel pànic que els dominava, ja que quan feien molt de soroll, hom feia callar aquells infeliços a força de fuetades propinades pels guardians.

Durant la setmana que van estar en aquell indret, es va repetir l'operació diverses vegades, eixint en diferents direccions fins que van aconseguir de reunir un poc més d'un centenar d'esclaus. Als pocs dies va aparéixer a l'horitzó un altre vaixell amb tot el seu velam desplegat que va arriar tan bon punt estigué prop de la costa, per a només fondejar, despenjar una xalupa en la qual pujaren a poc a poc, a bord en diversos viatges, tot el personal blanc i tots els esclaus negres. Hi van trobar en les bodegues un altre carregament, potser més nombrós de "ebanús" com deien els blancs, compost per uns altres infeliços esclaus que havien estat fets presoners o vilment enganyats amb fabuloses promeses en diferents parts d'Àfrica i embarcats en diversos indrets. Aquests pobres desgraciats amuntegats en les bodegues del vaixell, no podien eixir a veure el sol, si bé se'ls donava de menjar i beure a bastament i es procurava de no tractar-lo malament, com no fos en cas d'insurrecció greu i manifesta, cosa molt lògica atès que calia mantenir-hi un mínim de disciplina. En aquest cas hom els apallissava i castigava brutalment perquè servís d'exemple.

El vaixell va arribar al cap d'algunes setmanes a les costes americanes; el carregament va ser venut en pública subhasta per part dels agents especialitzats com si es tractàs del més legal dels negocis, i tot seguit es féu el repartiment dels benefi-

cis nets cobrats, ja que si bé es recaptaven molts diners, no és menys cert que totes les despeses pujaven molt també. Tot això va satisfer tanmateix El Negre per la quantitat que li pertocà, així que continuà practicant aquesta denigrant feina durant molts anys, augmentant de categoria i millorant els ingressos en el transcurs del temps fins a aconseguir de reunir una quantitat prou respectable, car era persona que no solia beure ni cometre excessos en la seua vida quan arribava a terra, i a més amb l'edat, s'havia anat endurint el seu caràcter esquerp ja per ell mateix, havent ascendit a zelador, i previst d'un fuet de cuiro de diverses puntes, el "Gat", com li deien els anglesos, tenia per missió castigar assotant als pobres dissortats negres que poguessen rebel·lar-se en qualsevol moment. Quan es cansà de tant viatjar i arriscar-se creuant l'oceà entre tempestes, lluites i aventures que ja no s'esqueien a la seua edat, decidí quedar-se a Cuba i muntar-hi qualsevol negoci més decent, descansat i tranquil. Però un dia que estava en un café esperant un senyor que havia citat per tractar-hi sobre l'adquisició d'uns terrenys on pensava construir uns magatzems, va aparéixer una bonica i preciosa fadrina mestissa de redones formes que es va seure al seu costat, i després de mirar-lo molt fixament i somriure-li, entaularen animada conversa esquitxada amb frases galants. Després, com que l'home amb qui estava citat no arribava, se n'anaren tots dos plegats a un restaurant no molt llunyà, i és el cas que estant allí tan tranquils i asseguts per a sopar, la mulata de cop i volta i sense cap motiu, va fer com que estava ofesa per alguna cosa, començà a cridar estridentment, i uns tipus molt estranys en els quals no havia reparat abns el nostre amic, amb cares de matons que estaven en una altra taula propera i possiblement en combinació amb aquella xica, sabent potser per alguna delació que tenia diners i presumint que en portava damunt, almenys una gran quantitat, s'abalançaren sobre ell i començaren a increpar-lo tots alhora com si eixissen en defensa de l'honor de la moreneta colpejant-lo barbarement. Però aquella gentola no comptava amb l'aprovada bravura del Negre ni amb la seva traça en el maneig de la navalla, amén de la seua resistència física, per tan, en breus moments jeien en terra sobre un toll de sang dos dels agressors amb les panxes perforades i el tercer havia desaparegut del local com per encant, així com la mulata que l'havia acompanyat.

Presa del pànic, ja que a pesar que la raó estava de la seva banda, com és natural, s'havia armat gran aldarull en el local i temia que l'agafassen i el portassen a la presó, arrencà a córrer com un esperitat, i quan arribà a l'alberg on vivia, canvià de

residència immediatament anant-se'n al camp a amagar-se en l'ingeni d'uns amics.

Però aquella vida d'oci no li anava gens en absolut, per tant molt prompte cansat de vegetar i meditant sobre què calia fer en els darrers anys, li sorgí sobtadament, sense saber com, la idea de tornar al seu poble natal per a veure els qui li havien donat el ser i dels quals no sabia res des d'aquella ja llunyaníssima matinada en què els abandonà sense dir-los absolutament res i emportant-se'n els estalvis. Això que a primeries eren només simples records, anà esdevenint una mania fixa, fins a dominar-lo de tal forma que el va fer prendre amb autèntica il·lusió, un vaixell que el menà a La Corunya on va prendre una diligència i després d'alguns dies de viatjar, canviar d'itinerari, allotjar-se en diversos hostals i pobles i travessar tota Espanya amb ànsia d'arribar prompte, va fer cap, tremolant com el més trendre donzell.

Tan bon punt estigué en el seu poble i després d'acomodar-se en la fonda de Roser, malgrat que tot li semblava diferent de com era quan marxà, anà corrent cap a casa seua trobant-se amb la sorpresa que era tancada i com si no hagués estat habitada en molt de temps. Preguntà als veïns, què havia estat dels seus pares. El veïns al principi no el reconegueren en absolut, car marxà essent gairebé un infant espellifat i tornava fet un home ben vestit, però quan saberen de qui es tractava, giraren cua i li tancaren la porta en els nassos negant-se a parlar-hi i despreciant-lo. Aquesta mateixa situació es repetí amb totes les persones que s'enfrontà per preguntar-los la mateixa cosa, fins que va decidir no dir que era fill del fuster, ja que presumia amb raó, que aquesta era la causa de l'actitud general. Una velleta li va dir per fi, que allí havia viscut un modest i honrat matrimoni molt feliç amb un fill que tenien i al qual adoraven per ser l'únic fill, però aquest roí i miserable, egoista i desaprensiu, un mal dia va desaparéixer sense cap mena de consideració envers els seus pares, privant-los de la seua companyia primer i de la futura ajuda després, robant-los a més a més tots els diners dels seus estalvis i deixant-los desfets moralment i materialment. Per si tot això fos poc, l'esgarriat mai més no s'hi havia presentat ni havia comunicat on vivia a ningú, i a causa de la tristesa, pena i necessitats la pobra gent morí molt prompte.

No sabent El Negre què fer ni quines explicacions donar a aquellas bones gents, reconeixent quant malament havia obrat, optà per afrontar la situació, ja que se sentia culpable, per tant es donà a conéixer a tots els veïns a poc a poc, manà fer una

nova clau de la casa dels seus antecessors i s'hi intal·là. I encara que tots li feien el buit i el despreciaven començà a repartir entre els pobre i necessitats d'aquell llogaret, la fortuna que havia guanyat gràcies al brut negoci i tràfic amb la llibertat d'altri, quedant-se només amb allò necessari per a comprar aquella parcel·leta de terra que ara atenia, per a arranjar un poc la quasi enderrocada casa i fer-se amb el carro i amb el mul que ara li servien per a transportar carbó des de les properes muntanyes a la capital i altres pobles, dos o tres vegades per setmana. Potser amb el seu tràfic d'abans com a negrer o per la seua ocupació amb això del carbó després, en el poble li havien posat el malnom de "El Negre". Aquest era l'origen del seu sobrenom i el resum de la seua agitada vida. Com que no havia tingut ànims per a retirar-se a un convent, cosa molt freqüent en aquella època entre els qui havien comés faltes greus i es penedien, havia preferit actuar amb més lógica, rectificar i fer el bé als altres directement. Ara allí estava ell per a servir a tots i dur una vida tan aïllada i austera que quasi el convertia en un anacoreta. Aquesta història m'ensenyà, que a la llarga es purguen d'una manera o d'una altra totes les faltes perpetrades contra els altres i que sempre queda oberta una porta al penediment i a l'expiació en qui un dia s'enfronta valentament amb les seues culpes.

CAGANIU

CONTE DE L'AIRE

V

CAGANIU

Em sembla recordar, que entre els personatges de què parlí en referir-me als qui eren veïns del llogaret on vaig passar llargues temporades de la meua infantesa, se'n trobava un conegut per tots amb el nom del senyor Pep el Toro, i del qual havia parlat encara, a pesar de ser tan interessant els seus relats en les meues xerrades amb ell, sobre una sorprenent i fantàstica història de la qual havia estat protagonista un germanet seu.

A aquest home, el malnom del qual no tenia cap relació amb la seua forma de ser ni amb els seus orígens, desconec per què li posaren aquest malnom a ell o als seus orígens, desconec per què li posaren aquest malnom a ell o als seus antecessors. Era un home menudet, vivaç, i de mirada aguda i penetrant que quan s'adreçava a algú semblava que el perforava clavant-se en allò més profund dels seus pensament per a escorcollar en el seu cervell. El seu cap sempre solia anar cobert amb un vell barret de palla amb les ales laterals molt alçades i formant una copa de tres pics. Era molt extrovertit i xerraire i malgrat les seues faccions, més aviat dures, sempre estava somrient i disposat a escoltar i ajudar a qui li parlava o el necessitava. Era casat amb una dona més alta que ell i fofenca de cos, així com torta de l'ull esquerre. Tenia aquest matrimoni un fill tan grandot com la mare, amb la cara picada de la pigota, bona persona i gran treballador, així com molt bon aficionat a tocar el clarinet i que formava part d'una banda musical del seu poble. Per cert que molts anys després em vaig assabentar que aquest pobre i honest xicct va ser víctima de la política i de l'odi dels homes. Vivia tota la família dels productes que collien en la seua horta, sobretot d'uns melons que eren dolços com la mel, i com que a més el senyor Pep era un gran aficionat a la pesca, amb una xarxa circular denominada "rall", segons l'època de l'any, i a la tardor es decidava a caçar pardalets també amb xarxa, atés que d'ambdues activitats, la pesca i la caça, obtenia molt bons resultats per la seua gran habilitat, després de satisfer les necessitats de la casa, la seua dona venia la resta, la qual cosa

augmentava els ingressos familiars permetent a tots de dur una vida ampla, si bé sense fer grans dispendis, ja que en aquella època circulaven moltíssims menys diners que no ara i la gent era més conformista i per això potser més feliç, car mancaven de l'ànsia actual per posseir més i més de tot, sense mai no saber on acaba el límit. Per aquesta raó doncs, el senyor Pep vivia una vida com volia, podent fer allò que li venia de gust aprofitant les moltes estones lliures de què disposava, tenint en compte l'eficaç ajuda que el seu fill li prestava, per la qual cosa, com que sentia veritable passió pels seus dos passatemps favorits, la caça i la pesca, quan disponia d'una estona lliure allà que se n'anava al mar a treure peixos o es posava en la seua barraca a caçar pardalets, moments aquests que jo solia sotjar-lo i procurava d'acostar-me per aprendre les seues traces o trucs o per a escoltar les seues històries sempre que no estigués massa absort en el pas de les llisses, múgols o llobarros sota les ones o observant l'arribada d'alguna banda de cadernéres, verderols o teuladins.

Tot en ell era molt interessant i li serve un inoblidable record, però quan més fruïa, era quan en els dies ja frescs i de sol esmorteït de l'entrada de la tardor, estava en la petita barraca que cada any es contruïa a primeries de setembre per esperar el pas dels ocellets d'espècies més o menys emigrants. Aquesta barraca estava construïda de joncs i de canyes hàbilment units. Tenia forma circular i acabava en una punta arrodonida que s'assemblava a un mig ou molt gran. Pels costats laterals i per darrere tenia unes aspilleres per on podia guaitar tot el cel a la redona sense ser vist, tenint la porta d'accés per la part del davant.

Per darrere, disposava d'una parcel·la de terreny net de brossa on tenia dues xarxes rectangulars, posant al centre unes llandetes penjades, amb aigua dins perquè hi acudissen a beure els ocells, així com granets de diferents llavors, principalment escaiola i naps, perquè les menjassen. En petites gàbies i estratègicament col·locades, hi havia ocells reclam de diferents espècies perquè amb els seus càntics atraguessen els voladors i quan aquests arribaven i es tiraven a menjar i beure en l'esmentada parcel·la entre les dues xarxes, estirava d'unes cordes que entraven per la porta de darrere de la barraqueta, i com que els extrems disposaven d'uns pals per a sostenir el parany ben estés, en estirar queien les xarxes sobre aquests infeliços animalets restant enganxats sota el dispositiu. Però si els reclams elegits per ell amb gran esma, ja que eren d'allò més cantadors, ajudaven a cridar l'atenciaó dels esbarts que hi passaven i els

feien caure en el parany; el senyor Pep el Toro amb un bri de canya verda en la boca, que mantenia entre la llengua i el paladar, encara els atreia més, tal era la seua traça en xiular amb aquest senzill mitjà i imitar tota mena de cànticS i sons que a mi em feia la impressió que materialment parlava amb tots els ocellets que hi passaven.

Respecte a açò, al seu comportament era francament desconcertant i contradictori, per tal com mentre d'una banda quan certs esbarts d'ocells queien en les seues xarxes, s'acarnissava matant-los, pegant-los ràpides premules amb els dits en els seus cabets i la mort de l'animalet era fulminant, d'altra banda, deixava en llibertat altres espècies i generalment tots els que pel seu plomatge li semblaven molt joves, i era capaç de guarir fins i tot amb tanta moixaina com una mare, qualsevol dels reclams que guardava quan estaven malalts o sofrien algun accident trencant-se alguna poteta o aleta.

Una vegada, després d'observar reiteradament la seua forma de procedir, em vaig atrevir a fer-li dues preguntes. Una sobre com una persona com ell, tan amant de la naturalesa procedia així contra petits i inofensius animalets, que al meu parer no feien més que alegrar el medi ambient amb els seus graciosos vols i alegre piular, i l'altra, si quan amb el reclam en la boca que ell mateix es preparava com ja he dit, parlava i entenia aquells ocellets; a la qual cosa em respongué, que efectivament comprenia que era estrany el seu procedir potser, però que era fill de l'enveja, ja que ell hauria desitjat fervorosament ser un ocellet lliure i jogasser, i així mateix afegí, que efectivament, ell comprenia tots els llenguatges de les aus menors, i per tant podia parlar amb elles, essent tot el que em contestà fill de la següent història.

Si bé ell era menut d'estatura, havia tingut quan encara era un xaval, un germanet molt més xicotet que ell, fins al punt que no alçava de terra més enllà de la alçaria d'un pardalet en el seu niu i per això tots li deien "Caganiu". El fet de ser tan petitet li permetia de poder estar en molts llocs sense que hom pogués notar la seua presència, i d'aquesta forma podia veure i sentir moltes coses sense que ningú no se n'adonàs. Era "Caganiu", a pesar de la seua petitesa, un ser completament normal, eixerit i terriblement llest, així com valent i xafarder, i a tothom li feia molta gràcia. Com que no servia per a treballar, car tot just tenia forces, sempre anava pel camp i era molt bon amic del seu germà que tot li ho tolerava per afecte o compassió.

Un dia dels que eixiren al camp els dos germans plegats, ja que anaven a tallar uns joncs per a fer gàbies, els cridà l'atenció

UNIVERSITAT JAUME-I BIBLIOTECA

sentir un lleu soroll com de fulles seques petjades o remogudes suaument, i tot seguit un agut i estrany cucleig que eixia d'una mata de canyes que hi havia al costat d'una tolla propera al camí que seguien. Intrigats tots dos, es dirigiren cap on eixien aquells estranys sons, amb prou feines perceptibles per a una oïd més fi que no el d'ells, trobant-se amb un preciós ànec de color terrós, amb el bec quasi negre i potes del mateix to, que mirant-los molt esglaiat amb els seus redons ullets, esbiaixava i rodava el seu preciós cabet una vegada i una altra, mirant-los amb molta atenció, mescla de sorpresa i espant sens dubte, però restant quiet i sense intentar fugir, cosa que estranyà molt els nostres amics, puix que sabien que tots els animals quan es troben acorralats o en presència d'algun estrany, tendeixen a escapar per por a ésser atacats. Tot seguit s'hi adonaren que la immobilitat de l'animalet era perquè només se sostenia sobre una de les seues potes, ja que l'altra la tenia trencada i amb una ferida sangonosa i recent, cosa que evidenciava que l'havien ferit amb algun tret d'escopeta de qualsevol dels molts caçadors que solien sotjar el pas d'aus aquàtiques en qualsevol de les properes basses tals com el Bassot, la Fillola del Curto o el Lluent de la Plana.

Compadits els dos germans per aquell espectacle començaren a parlar espaiat i afectuosament al pobre animalet primer, i en acabant quan aquest es tranquil·litzà un poc, acostant-s'hi, i amb molt de compte i destresa, el major d'ells el va prendre entre les seues mans i li col·locà la poteta trencada entre dues mitges canyetes que havia preparat, i amb un fil que portava en una butxaca les lligà, cobrint-ho tot amb una mica de fang argilós. Després cercaren pels voltants palletes i herbetes seques i fines per a fer-li un tou nieró, en el qual el col·locaren amb molta cura i li posaren aigua de la bassa al seu abast en un tros de test que per allí trobaren perquè pogués beure sense moure's, cosa que ben prompte féu amb avidesa, ja que la ferida li havia produït molt possiblement febre. Aquella mateixa vesprada tornaren els dos germans per a portar-li unes molletes de pa mullat perquè pogués menjar alguna cosa, i l'endemà van repetir l'operació amb cap-grossos i peixets perquè s'alimentàs bé, quedant-s'hi per les nits "Caganiu" de guàrdia i cuidant-lo perquè no s'hi acostàs cap rata, furó o altra bestiola qualsevol que pogués devorar l'indefens aneguet.

Així passaren molts dies i moltes nits i l'amistat entre l'ànec i el nostre diminut personatge anà estrenyent-se ja que sabem que el tracte engendra afecte, així que tots dos arribaren a parlar-se, cadascú valent-se dels seus mitjans i el seu idioma,

comprenent-se a la fi amb relativa facilitat fins a arribar a ser perfecte el seu enteniment. I un dia que ja l'aneguet començava a poder volar per haver-se-li curat molt bé la poteta trencada, tement "Caganiu" perdre el seu nou amic, i comprenent ensems que no podia retenir-lo allí per més temps, s'atreví a preguntar-li si seria capaç de dur-lo amb ell en els seus indubtables llargs i interessants viatges pels aires muntat sobre les plomes del seu dors, a la qual cosa l'ànec respongué amb gran alegria que precisament ell volia haver-li fet idèntica proposició, car no desitjava per res del món separar-se del seu petit benefactor, i que si bé a Pep el Toro, el germà major, també li estava agraït per haver-li apanyat la pota, li era impossible de dur-lo amb ell, i a més hi havia conviscut menys.

Acordat, entre tots dos, de començar el viatge plegats a la recerca d'aventures, "Caganiu" ho contà al seu germà major, car ja aleshores no tenia pares, i aquest, comprensiu i envejant en el fons dels seus pensaments la sort del seu germanet, hi accedí fent-li veure, no obstant això, primer, els molts rises i perills que podria reportar-li aquests viatges, i després pregant-li, o millor dit, imposant-li tan sols una condició que consistia en el fet que si res no li succeïa, i ja que ell no podia seguir-lo, deuria regressar un dia, quan pogués, per contar-li tot el que havia vist i aprés. Així ho prometé "Caganiu" a Pep, i un dia, molt enjorn, s'acomiadaren no tornant a trobar-se fins a molts anys després, com en el seu moment veurem.

"Caganiu" es va dirigir cap a l'indret on s'havia citat amb l'ànec sense portar equipatge ni cap impediment, i una volta reünits, es col·locà cama ací cama allà sobre el seu dors i allí, i en aquell moment, començaren totes les aventures que tractarem de narrar i que un dia al seu regrés contaria al seu germà, el qual al seu torn me les contaria a mi.

Muntat sobre el dors de l'au al costat del coll i amb les cametes penjant per davant del naixement de les ales per a no entrebancar el seu regular moviment i agafant-se amb les seues manetes a les plomes del bescoll tan bon punt tingué la seua càrrega assegurada, l'ànec caminà cap a l'aigua fins que hi restà surant, començant llavors a moure les potetes en forma de rems per ajudar a prendre impuls alhora que aletejava més i més de pressa, i alla que tots dos se n'anaren remuntant a poc a poc, dominant amb la vista cada vegada més terreny del que abans els havia rodejat. L'emoció de "Caganiu" era immensa i com a conseqüència, el seu coret li batega va molt més de pressa del normal, sumint-lo en una mena de tensió nerviosa que feia que les seues cametes s'estrenyesen frenèticament al

cos de l'au per por a caure des de tan alt i esventrar-se, i les manetes s'agafaven amb més vigor a les plomes. Però a poc a poc a mesura que observava que res no li succeïa, s'hi anava trobant més còmode sobre aquella molla cavalcadura i el panorama que la seua vista anava descobrint era major i més majestuós, si bé a mesura que cobrava altura les coses s'anaven fent més petites i el seu cos s'anà relaxant, els seus nervis calmant-se i la seua ment se serenava.

Primer es fixà que l'ànec, una vegada elevats com uns cinquanta metres, estenia les seues dues potes quasi horitzontalment i col·locava el seu cabet en la mateixa posició estenent el negre bec endavant, sens dubte, amb la fi d'oferir la menor resistència possible a l'aire. En acabant observà com ja hem dit, que els camps més o menys verds, les cases, els homes i els animals que eren als terrenys o als camins, tot es feia més petit cobrant una gran bellesa de conjunt tot el panorama, ja que el dia era diàfan i assolellat i l'horitzó estava clarissim sense boirina ni núvols. Més tard observà, que estaven volant sobre el mar blau i no lluny de la costa, distingint que aquest color entre blau i verd que segons la llum i els dies tenen les aigües, en ajuntar-se aquestes amb la terra, estava emmarcat per uns ininterromputs traços de blanques espumes formades per l'escullera de les ones que venien des de molt lluny en xocar en els fons de les platges o les punxegudes roques que emergien de les aigües. A la llunyania de la seua banda esquerra hom podia distingir les obscures muntanyes que ara li semblaven menys altes que no quan era a terra.

Ja duia una bona estona volant, unes vegades en línia recta, unes altres en forma de cercles; unes estones en silenci i de vegades cuclejant molt fort l'ànec sense comprendre "Caganiu" el perquè de totes aquestes maniobres i canvis de l'animal, quan el nostre amic va descobrir que baixaven a poc a poc i que surant sobre les aigües del amr, hi havia immòbils i balancejant-se uns puntets negres als quals es dirigien veloços com una fletxa.

Quan baixaren, es trobaren amb un grup d'uns vuit o deu ànecs de la mateixa espècie, que romanien traquil·lament sobre la superfície del mar esperant-los, ja que sens dubte, havien sentit els cucleigs de l'au solitària, i s'aixecà un aldarull com si tots amb els sons que emetien en diferència de to, desitjassen "parlar" alhora i contar-se les seues coses. Com que "Caganiu" no estava encara molt entés en aquesta forma d'expressar-se, li costà de prendre el fil de la conversa, però a poc a poc anà comprenent que el seu amic es trobava entre un esbart d'antics

companys i que tots estaven molt contents de tornar-se a reunir, car presumien que l'amic de "Caganiu" havia mort, per bé que no havien perdut del tot l'esperança de reunir-se amb ell un dia, com així esdevingué. Al mateix temps l'aneguet els presentava el nostre amic tot explicant-los fil per randa el procés de llur amistat, i afegia, que d'aleshores ençà seria el seu inseparable company de viatge pel món, anassen on anassen, posant-se tots molt contents en ser sabedors d'aquests fets. Allí, en aquell mateix indret, estigueren una llarga estona nedant traquil·lament, netejant-se les plomes amb els seus petits becs i estovant-les i humitejant-les contínuament amb gran prevenció per part del nostre petit heroi ja que si por havia passat en enfilar-se pels aires, en estar sobre les profunditats del mar també se sobresaltava, car tenia por de relliscar amb el mullader de les plomes i ofegar-se en aquella aigua tan salada o ser devorat amb facilitat per qualsevol peix tenint en compte el seu petit volum. Però no va ocórrer res i quan el sol començà a decréixer per occident perdent-se darrere d'aquells llunyans turons, l'esbart d'ànecs remuntà de bell nou el vol, i en perfecta formació capitenejada per un d'ells que segurament seria el més vell o el més intel·ligent, es dirigiren cap a la costa, que no era molt llunyana, arribant a la desembocadura d'un riu molt gran que sens dubte seria l'Ebre i aquells paratges que sobrevolaven ara, el seu delta, per a aixoplugar-se durant la nit entre uns canyissars que hi havia el costat de la ribera. "Caganiu" només va poder desmuntar de la seua cavalcadura amb les cames un poc adormides per les moltes hores que havia estat en la mateixa positura, i quedà citat per a trobar-se de bell nou en aquell mateix indret a l'eixida del sol, ja que allí no podia descansar de cap manera. Així doncs, tan bon punt petjà terra ferma, marxà amb suma precaució cap a unes cases properes que havia vist abans d'arribar a terra, per a buscar-hi un poc de menjar i un lloc sec i tranquil on poder reposar de totes les emocions del seu primer dia de viatge.

Com que era tan xicotet ni li va ser gens difícil arribar a una de les cases sense que ningú no el veiés, i introduint-se per una gatera de la porta, quan observà que hi havia silenci a l'interior, car els seus habitanst devien estar profundament dormits ja que era molt tard, entrà a la cuina i de les sobres del sopar dels amos que quedaven en un plat, es féu un bon àpat amb unes molletes de pa i uns trossets d'anguila fregida que hi havia en la cassola. Després isqué una altra vegada de casa, i entrant en un paller veí, s'acotxà entre la batuda seca que hi havia amuntegada, dormint-se profundament fins que el cant d'un gall el

despertà, eixint llavors somrient per a trobar-se amb el seu amic de bell nou, després d'haver tornat a passar per la cuina i pegar una altra fartada.

Reünit una altra vegada amb els ànecs, van acordar tots fer un passeig perquè "Caganiu" pogués conéixer aquells indrets i tornar de cap nou a aquell lloc segur més tard, on sens dubte, restarien uns dies més. Muntà una altra volta còmodament sobre les plomes del dors del seu amic com el dia anterior, i allà que eixiren tots volant pegant voltes i més voltes sobre una mena de llac en el qual es distingien com unes separacions de l'aigua, fetes de canyissos, entre les quals manipulaven unes estranyes xarxes redones en forma de sac o cucurull lligades a les puntes d'uns pals, mantenint la seua boca oberta en forma circular mitjançant un cércol de ferro i que eren manejades per uns homes que muntats sobre una barqueta plana, posaven i treien en l'aigua aquells artefactes per extreure uns peixos que després classificaven i tornaven a posar en cadascun d'aquells compartiments. En acabant les aus es dirigiren de bell nou cap al mar i hi estigueren tots jugant i nedant com el dia anterior, fins que abans que arribàs la nit, tornaren al canyissar on havien descansat la nit anterior.

Llavors el nostre amic "Caganiu" preguntà al seu aneguet si anaven a estar fent el mateix durant molts dies, ja que ell s'avorria sobiranament estant en el mar o volant només perquè sí, a la qual cosa, després d'un consell general entre els components de l'esbart que comprenien la lògica posició del nostre amic, li van respondre que hi estarien fins a una setmana més ja que amenaçava el temps amb un brusc canvi amb pluges i tempestes fortes i no desitjaven continuar el viatge per tal d'evitar perills i incomoditats, per tant van convindre de trobar-se en aquell lloc novament dins de vuit dies justs si és que feia bon temps.

Tenint uns dies per davant "Caganiu" i malgrat que no coneixia com és natural ningú per aquells indrets, s'encaminà a la casa on havia sopat i dormit la nit anterior trobant-se que els seus habitants, gent bona i confiada, deixant la porta de la casa oberta de bat a bat, se n'havia anat a fer els seus quotidians treballs. Llavors li va ser més fàcil a "Caganiu" d'entrar a l'habitatge i dirigir-se a la cuina, peça que ja coneixia, on menjà part d'una poma que hi havia sobre la taula a la qual s'enfilà bo i pujant a una cadira, i després anà a dormir una estona en un racó fresc, fins que uns miols roncs i perllongats el despertaren, trobant-se amb un enorme gat burell que sense adonar-se de la seua presència es dirigia cautelosament cap a la xemeneia

de la cuina, amb la fi d'atrapar, si podia, un enfilall de grosses llonganisses que hi havia penjades per a assecar-se i en les quals el nostre personatge no havia reparat, ja que estaven molt altes per a ell. El gatot duia segurament la bona intenció d'enganxar-les en les seues arpes en un salt. I efectivament, se'n pujà el felí sobre el banc de la cuina, saltà amb totes les seues forces i s'agafà al rastre d'embotits trencant pel seu pes els fils que els unien i fent-ne caure uns quants a terra, ja que les seues afilades ungles s'havien clavat en la massa d'aquells apetitosos menjars, amb la qual cosa quedaren despreses, almenys una dotzena d'aquelles formoses peces, ja sequetes. Indignat "Caganiu" isqué corrents darrere de l'àgil animal proferint aguts xisclets, cosa que desconcertà el gat car no sabia d'on eixien aquelles veus, ja que creia que estava sol, i esglaiat en veure's sorprés, arrencà a córrer com un esperitat, abandonant la seua presa. Però en aquell precís moment arribava la mestressa, una donota bastant ferma, vestida de negre, amb gris davantal i un barret de palla sobre el cap, la qual va presenciar esbalaïda l'escena i va sentir els crits de "Caganiu", però no podent-lo distingir, preguntà que hi havia allí, tot presentant-se sobtadament aquest, el qual es féu conéixer i explicà simplement i sense embuts la seua aventura. Agraïda la patrona per haver-la salvada de l'expoli del maleït gat i fent-li molta gràcia veure un xiquet tan menudet, l'invità que estigués en la casa tot el temps que volgués, a la qual cosa accedí molt content l'invitat. Molt prompte hi arribaren també nous membres de la família, el pare i dues filletes; el primer fort i nerviüt, vestit amb calçó curt, ampla faixa negra enrotllada a la cintura, gorra del mateix color i calces blaves, calçant espardenyes de vetes negres, que venia del seu treball, i les xiquetes de l'escola, mostrant-se tots molt complaguts amb la nova amistat que els brindava el nostre estrany personatge, sobretot les xiquetes, ja que imaginaven tenir a casa per a jugar un ninotet de carn i ossos. Hi estigué, doncs, els vuit dies ajudant en allò que bonament podia a tots, i en el transcurs d'aquest temps s'assabentà, que efectivament es trobava al bell mig del delta dels Alfacs, que és la desembocadura de l'Ebre com havia presumit, molt prop del lloc on havia vist els homes realitzant una estranya operació de pesca classificant en uns tancats de canyes peixos i anguiles. Era allí on treballava en comunitat amb altres amos de la casa i allò li deien "l'encanyissada", o siga un lloc d'aigües poc profundes que servia de viver, i on posaven allò que pescaven amb llurs barques cada dia, després de ser classificat per espècies per a vendre les seues captures destinades a diferents mercats.

Durant els dies que durà el seu sojorn, efectivament el temps no va ser molt bo, estant molts dies el cel cobert de nuvolots i formant-se freqüents ruixats tal com havien predit els ànecs, però a ell no l'afectà gens el mal temps ja que estava tranquil·lament sota cobert i fruint d'una alegre i amable companyia.

Quan arribà el dia previst, el temps ja era bo, i per tant després d'acomiadar-se dels seus amfitrions abans que començàs a clarejar, es dirigí al canyissar on havia deixat els aneguets, i després de saludar-se tots amb gran alegria, decidiren d'emprendre de bell nou el viatge amb direcció a altres terres desconegudes.

Diversos dies van estar volant o aturant-se a descansar, menjar o jugar, i un bon dia després de volar sobre uns negres espadats on increïblement terra endins havien arrelat frondoses vinyes en els seus costers i torrenteres, apareixia el pla amb més vinyes i allò semblava un mar de pàmpols. Quan aquests van desaparéixer, es trobaren sobre les aigües d'un extens llac molt proper al mar, d'aigües tranquil·les i poc profundes, distingint-hi una illeta, on es dirigiren tots per a posar-se en les seues rodalies, no sense que abans el nostre homenet no hi distingís una mísera cabana bastida rústicament amb adobs i canyes a les quals procurà dirigir-se quan li va ser possible. No esperava trobar-hi ningú, ja que semblava completament abandonada, però en acostar-s'hi, els lladrucs d'un gos el van posar en guàrdia i molt prompte va sentir una esbroncada veu que preguntava qui era. Llavors aparegué un home ja molt vell que sens dubte deuria ser l'amo del ca i en distingir el nostre amiguet, es va sentir sorprés, car "Caganiu" eixerit i sense cap por li demanà allotjament. Encantat el vellet i malgrat que parlaven idiomes diferents, ben prompte es van comprendre, bo i entaulant entre tots dos una animada conversa a l'ombra de la barraca i on es contaren mútuament llurs vides i miracles. La de "Caganiu" ja la coneixem, però la d'aquell vell pescador del llac no, per tant la narrarem breument. Ell havia estat mariner de l'esquadra francesa durant molts anys i havia recorregut gairebé tots els mars, illes i continents de la Terra, però poc de profit n'havia tret, ja que tot el que ell guanyava, quan arribava a un port, s'ho gastava en vi, xerinoles o bacanals, sol o amb els companys, i cada viatge era tornar a començar. No pensava que forçosament un dia es faria vell i necessitaria alguna cosa per a sustentar-se ja que no tenia família, car en tots els oficis, quan un home es fa vell i deixa de rendir, el jubilen, i per tal raó i tal manca de previsió, un bon dia es trobà amb el fet que el

duien a la metròpoli i el deixaven en terra ja retirat i tot just uns francs en les butxaques per a atendre les seues primeres necessitats. Ell pensà llavors càndidament que els seus antics companys de tripulació que ja havien estalviat per ell, l'atendrien i allò seria el joc que mai no acaba, però es trobà que tots els qui visitava, només li obrien les portes de llurs cases per uns dies i de vegades unes hores, i en algunes ocasions ni existien ja, es feien els sords quan els plantejava la seua situació o simplement li donaven unes escasses monedes perquè compràs una botella de vi, ja que de jove era famós per la seua contínua set d'aquest preciós líquid.

Solitari i anant un dia meditant sobre les seues peremptòries necessitats per la platja de Port Saint Laurent on havia anat pensant de trobar un antic i bon camarada que li havia dit que s'havia fet pescador, i no tenint fortuna de trobar-lo, ja que feia poc de temps que havia mort, en posar-se a l'aigua per refrescar els seus cansats peus, notà certes coses entre l'arena que semblaven pedretes i furgant amb les seues sarmentoses mans va veure que eren copinyes i decidí per tant, quedar-s'hi pescant-ne per a guanyar el seu sustent, decidint-se a treballar amb gran pesar seu i practicant allò que havia vist en altres indrets per a pescar certs mol·luscs molt propers a la costa. Amb uns ferros en forma de pinta i unes fustes amb un tros de vella xarxa, va construir un rascle i tingué èxit, i d'allò vivia, ja que amb el que treia s'havia comprat un petit i vell bot que li permetia desplaçar-se a aquella petita illa, que pel que sembla no tenia amo, on havia construït ell mateix aquell simple estatge, que li permetia de viure aïllat, sense tafaners al seu voltant i conservant com a company només el també vell i lleial gos que havia lladrat a l'arribada de "Caganiu". Hi viviren per uns dies tots tres menjant peix i pa que compraven en el poble i bevent vi negre que tant agradava al vell mariner i encara que poc podia ajudar-li en els seus treballs el nostre petit amic, no obstant això, s'esforçava a col·laborar, per tant, agraït l'antic llop del mar, en les estones lliures el portà per tot el llac que es deia Leucate; li ensenyà el vell castell del proper vilatge de Salses un diumenge, i el portà també a uns fontanals que brollaven entre les escletxes d'unes enormes roques calisses situades al costat del mateix estany i d'on procedia l'aigua dolça d'aquest, i l'enorme font de la qual, segons li manifestà el vell, venia de llocs tan profunds de la terra que res ni ningú havien aconseguit arribar al seu mateix fons.

Passat un temps tan interessant per al nostre personatget, per les moltes coses que veia i que escoltava, un bon dia, com

sempre a l'eixida del sol, els ànecs, que ja l'havien avisat de la seua eixida, l'arreplegaren i elevaren el vol remuntant pels cels i prosseguiren llur viatge sobre l'estany de Bajes voltat també de verdes vinyes i el llac de Thau, on en la part més llunyana del mar existien grans criadors d'ostres i musclos, per a després sobrevolar les llacunes de Frongtignan i endinsar-se en el delta del riu Rhône que allí formava dos braçals.

En aquest lloc tornaren a fer escalada els aneguets i llur company, prenent com a base uns gorgs que hi havia entre grans mates de joncs molt alts, situats molt prop d'un dels referits braçals d'aquest gran riu que neix allà en l'apacible llac suís de Leman on es recullen les aigües escolades de les blanques capes de neu que s'estenen cobrint les altes muntanyes alpines, juntant les seues aigües amb les clares i blaves del Mediterrani, i tan bon punt li fou possible a "Caganiu" d'anar una altra vegada sobre terra ferma, continuà les seues correguedes per les immediacions, trobant-se no lluny d'allí amb un vell caseriu molt gran i rodejat de frondós jardí, on a l'ombra d'un vell tamarinde hi havia un senyor tombat en una hamaca còmodament, mentre molt absort amb la lectura d'un llibre que tenia entre les mans, no veia el que passava al seu voltant, cosa que li impedí d'advertir la presència del nostre amiguet. Aquest, amb la desimboltura que el caracteritzava, s'atansà a aquella persona i estirant-li suaument el camal del pantaló, el saludà molt cortesment tot pregant-li que el perdonàs per la seua intromissió, però tenia necessitat de saber on es trobava ja que era foraster. Aquell senyor, en sentir l'aguda veueta del xaval i veure al costat del seu peu una cosa tan menuda, prompte esclatà a riure i de bell antuvi, malgrat la seua sorpresa, li preguntà d'on dimonis eixia i com era possible que existís un ser tan petit en el món, entaularen una animada conversa i després d'uns minuts de xerrada promte es van comprendre tots dos. Llavors s'alçà el bon home resultant ésser prou més alt del que aparentava quan estava gitat; anava vestit amb uns pantalons molt amples per la part inferior dels camals, duia una jaqueta com un guerrera curta i es posà sobre el cap un barret fosc d'ala molt ampla que arreplegà de terra. Amb suma cordialitat invità el seu nou i diminut company que passàs a l'interior de la casa, manifestant-li que podia disposar del que desitjàs com si es trobàs en el seu propi estatge. Allí van parlar durant molta estona reanudant la conversa que havien començat en el jardí, i es mostrà molt curiós per conéixer les sensacions que "Caganiu" experimentava, quan al be del seu amic l'ànec, volava pels espais hores cap a un desconegut destí.

Monsieur Pascal, que aquest era el nom d'aquell espigat personatge, segons explicà al nostre amic després, era el propietari d'una gran finca que dedicava quasi per pura filantropia, a la cria i reproducció del cèlebre cavall de Camarga i dels toros d'aquesta mateixa regió al mateix temps que estudiava i practicava l'idioma provençal perquè cap d'aquestes tres coses tan genuïnes de la regió on havia nascut es perdés, esmerçant-hi tots els seus diners, entusiasme i coneixements.

El nostre amiguet esdevingué durant el temps del seu sojorn allí amb el seu fidel company durant totes les hores del dia, car li era molt senzill de dur-lo a totes les parts on anava dins la butxaca d'un tabard que tenia o de la seua espècie de guerrera, i "Caganiu" ben prompte fou cèlebre per la seua simpatia entre totes les persones que per aquells contorns feien acte de presència.

Normalment la vida que feia aquell cavaller, Monsieur Pascal en companyia de "Caganiu" era la següent: al matí, molt enjorn, s'alçaven i desdejunaven una gran tassa de café amb llet i els cruixents croissants amb pa torrat i mantega. És clar que les racions de "Caganiu" eren minúscules. Després el senyor Pascal anava a les quadres on primer recorria tots els estables un per un preocupant-se per l'estat de les egües i sementals que no pasturaven en el camp. Més tard ensellava un cavall qualsevol i eixia a galopar pels voltants on en uns tancats pasturaven aquells cavallets forts i robustos, per bé que no de molta alçada, i encara que tinguessen la capa que fos de joves, amb el transcurs del temps inexorablement es transformava el seu pelatge en blanc. Allí observava amb delit com corrien i saltironaven les mares seguides de les seues esveltes i camallargues cries. Tornaven a la mansió abans de migdia i a les dotze en punt, tots els dies seien a taula, un llarg moble de ferm noguer, sols o acompanyats dels visitats que hi hagués, menjant opíparament a base d'entremesos, eriçons de mar, guisats o croquetes a base de bacallà, daurada o llobina al forn o flamejades al fenoll, la deliciosa bourride de peix, el cèlebre pistou o la no menys coneguda ullade, pollastre o potes de xai al forn amb tomaques fregides i mil delícies més pròpies de la regió, si bé com ja hem indicat "Caganiu" per a omplir l'estómac en tenia prou amb quantitats irrisòries. A les vesprades, després de prendre tranquil·lament café i licors en la gran biblioteca que hi havia en la casa, el senyor Pascal llegia si estava sol o xerrava apaciblement sobre negocis, sobre art, història, política o altres interessants temes. En acabar, invariablement i després d'una estona de repòs en aquell gran saló, tornava a eixir també

UNIVERSITAT JAUME-I BIBLIOTECA

muntat a cavall i anaven a veure les vacades que tranquil·lament pasturaven en les quals pel que sembla resseques parcel·les d'aquella salnitrosa terra. Els animals eren gairebé tots banyuts i en observar-los tan tranquils allí, ningú hauria cregut que fossen capaços d'envestir ràpidament per raça i per temperament quan es veien tancats en les places dels pobles i els fadrins els empaitaven en les corregudes de "cucardes" per a arrencar-los valentament tan preciat trofeu que duien enganxat dalt al tòs i entre les mateixes banyes. Aquestes "cucardes" o escarapel·les de vius colors, eren després col·leccionades com a prova de valor pels qui havien aconseguit de llevar-les als toros, costum aquest molt escampat pel Sud de França. I quan ja arribava el capvespre, regressaven al gran casalot on el senyor Pascal tornava a llegir si no tenia visita, o li feia moltes preguntes en provençal, l'antiga llengua d'oc, origen sens dubte, del catalono-valenciano-balear, al nostre amic "Caganiu", ja que s'assemblava molt a aquell idioma que parlaven normalment en el poble del nostre heroi ó bevien un aperitiu a base de "pastis" per a discutir amb els visitants i amics si n'hi havia. Més tard, sopaven tots plegats entre les sis i les set de la vesprada, per bé que aquests sopars solien ésser més frugals que no pas el dinar de migdia.

Home ansiós de saber, insistia moltes vegades sobre el que ja hem indicat, desitjant de conéixer les sensacions que sentia "Caganiu" quan volava, com es veia la terra des d'allà dalt, com eren els núvols per dins i què sentia quan volava sobre ells. A totes aquestes preguntes "Caganiu" responia com podia, però aquella persona tan parsimoniosa i ensems tan observadora i ordenada, amb les seues xerrades li obrí els ulls sobre més d'un tema del qual amb anterioritat no s'havia preocupat en absolut, i és per això que moltes vegades responia com un simple autòmata a algunes de les qüestions que li plantejava el senyor Pascal, encara que en altres, ben veritat és que sí que podia manifestar-li què havia vist o sentit, però sense poder-li proporcionar molts detalls, per la qual cosa es va prometre a ell mateix, que es fixaria més en les coses a fi que se li quedassen ben gravades. Calia aprofitar i viure plenament totes les seqüències de la vida per a poder gaudir d'aquesta més plenament. Es una pena que moltes persones vegeten en compte de viure.

Estant una vesprada pels camps com de costum, els anècs començaren a revoletejar en cercle per dalt d'on es trobaven els nostres dos personatges, el francés i l'espanyol, i com que allò era senyal de partida, a la matinada següent "Caganiu"

s'ajuntà en la bassa amb els seus camarades de vol, després d'haver-se acomiadat com corresponia d'aquell home tan senzill i amable, i col·locant-se bé sobre el dors de la seua cavalcadura aèria, van emprendre la pujada cap als cels en un dia d'esplèndid i resplendent sol, però amb un fort i fred vent de mestral, que obligava les aus a moure més de pressa llurs ales. Com que aquell vent semblava molt més fort prop de terra que en les altres altures, cercaren el nivell més escaient per a navegar i en formació com quasi sempre, sobrevolaren la costa distingint, allà baix, grises muntanyes pelades i sense quasi vegetació, després de distingir un gran port que sens dubte era Marsella amb molt de moviment de vapors que llençaven negres glopades d'espés fum pels seus fumerals o vaixells de vela que mostraven llurs blanquíssims draps. Al costat del port, la gran ciutat, coronada per un penyal on hi havia assentada una gran església. Mar endins hom podia distingir perfectament i entre diversos illots, una illeta rocosa sobre la qual hi havia un gran castell molt possiblement el cèlebre on transcorregué gran part de l'atzarosa vida del fantàstic Comte de Montecristo. A l'esquerra, darrere d'unes platges, el mar clavava unes quantes puntes de la seua aigua dins la rocosa costa de pedra calissa formant les Calanques, indrets molt escaients per a fer-hi contraban i cites entre Marsella i Cassis, voltat aquest simpàtic poblet per una vall on la terra es cobreix amb les vinyes que produeixen un famosíssim vi rosat molt saborós al paladar. D'allí seguiren volant fins a Tolon, en la base de la marina de guerra francesa en la qual s'havia embarcat per primera vegada al seu amic el pescador de cloïsses, podent-se veure perfectament de tan clar que era el dia, els negres i panxuts vaixells de l'esquadra del Mediterrani d'aquest país, com cetacis dormits al costat dels molls, i molt propers uns dels altres, sense aparentar que un bon dia podien tirar foc a mansalva, metralla i destrucció per les boques dels seus canons, sembrant la pena i el dolor entre els homes.

Per no cansar explicant, potser amb excés de detalls que poden no interessar al lector, les corregudes de "Caganiu", només diré que en companyia dels seus voladors companys va recórrer molt de món i experimentà moltíssimes emocions, sense oblidar que va aprendre també moltíssimes coses. Posat com sempre sobre els lloms del seu fidel amic o assegut a la vora d'un riu qualsevol, una bassa o un llac, va fruir mil vegades del meravellós espectacle que és l'eixida del sol, en unes ocasions sense poder-lo distingir però sentint arribar la claror que a poc a poc impregna l'ambient i converteix les vagues ombres

en coses generalment definides i boniques. Era quan estava núvol. I d'altres distingint allà a la llunyania com un enorme disc roig que s'eleva a increïble velocitat per a deixar una llarga i brillant estela de reflexos sobre les tranquil·les aigües. Igualment succeïa en els crepuscles vespertins, quan entre núvols o calitges la claror se n'anava a poc a poc, o l'astre sol d'un vermell diferent i com de menor diàmetre, com si s'hagués desgastat per l'esforç d'il·luminar l'espai durant tot el dia, es posava darrere l'horitzó o s'amagava entre les muntanyes. I aleshores, allò que havia estat llum, vida i alegria, passava a ser foscor, perill, tristesa, por i en suma un poc de la mort mateixa.

S'havia aturat en aigües o en riberes per escassíssim temps i sols perquè aquells ànecs que el transportaven en els seus sofrits dorsos descansassen només allò just per a refer les seues minvades forces o per a alliberar-se d'algun perill passatger. O altrament, aturant-se durant dies, setmanes o fins i tot mesos, mentre les femelles feien llurs nius, ponien llurs ous i cada parella s'alternava per a covar-los, resultant que al final, de cada niu n'eixien quatre, sis o vuit aneguets coberts de fins plomissons terrosos, que amb la seua inexperiència i feixuc caminar, però ja molt eixerits des d'un principi, alegraven extraordinàriament l'ambient que rodejava el grup, fins que un bon dia quan ja tenien el cos vestit amb fermes plomes i essent ja capaços de buscar-se el sustent per ells sols i de seguir els majors, emprenien el vol, bé acompanyant per una temporada els seus pares o bé ajuntant-se amb altres de la seua mateixa edat tot assolint la més completa independència i llibertat.

És veritat que també havien passat amargs moments conhortant els seus companys quan en desapareixia algun i causava baixa en aquelles files tan compenetrades i ben avingudes, potser per haver estat víctima de l'encertat tret d'algun caçador, bé per haver caigut entre les goles d'alguna llúdria, serp o rabosa, o bé simplement perquè havia trobat algú del sexe contrari que li atragués més del compte. Quan açò succeïa, era un dia trist per a tots, però la vida cal prendre-la amb conformisme i com ve.

Amb ells havia volat a ran de les ones marines quan la tempesta es desencadenava i les blanques crestes d'aquelles, quasi banyaven les seues potes, o balandrejats per les fortes ventades entre grisos penyals d'alguna profunda i accidentada vall o afrau, voltats de l'espantós soroll del tro o de l'agut xiulet del vent, i quasi sempre en aquestes ocasions caient-li a "Caganiu" mars d'aigua damunt en forma de gotes o de flocs de neu que es liquaven en tocar el seu petit cos, i que en tot cas el

mullava fins als mateixos ossets, o bé defugint espessos cúmuls de negres núvols i voltats llamps que il·luminaven tot l'ambient amb enlluernadora llum, mentre feia una olor forta d'ozon tot posant de punta els cabells del seu cabet i eriçant tot el cos com si fos un posseït. Però també s'havia remuntat pels aires durant dies molt bonics, clars i de gran lluminositat i calma que li permetien de veure a sota, la terra i els seus moradors a vista d'ocell, com resa tan gràficament la frase, podent dominar des de dalt les llunyanes ciutats, les taques verd fosc dels grans boscs, els rectangulars camps de daurades messes o de rogenca terra llaurada, així com el ziga-zaga dels camins i rius, tot esguitat de blanques casetes unes vegades i amb total absència d'aquestes d'altres, segons volassen sobre zones més o menys poblades, però sempre allà en la llunyania un horitzó rectilini quan mirava cap al mar o com irregulars dents d'una serra si es tractava de muntanyes.

Així, amb calma o amb presses, amb tranquil·litat o amb por, amb fam o atipament i amb set o sense, anà caminant, o millor dit sobrevolant la Terra i també anà coneixent gents, pobles i indrets, els més dispars i encisadors, però sempre interessants per qualsevol raó, per tal com el seu esperit seguint els consells de Monsieur Pascal, s'havia obert per a rebre tot allò que d'encisador posseïx la natura.

Un bon dia, però, quasi sense adonar-se, "Caganiu" es trobà de regrés en el punt de partida després d'haver recorregut tots els llocs descrits i molts d'altres que no hem ni tan sols esmentat. El primer que va fer fou adonar-se d'on es trobava, quasi sense avisar ni acomiadar-se dels seus companys per la pressa que li entrà, i sobretot del seu amiguet i camarada inseparable durant tant de temps, va anar corrents a buscar el seu germà Pep, per a tal i com li havia promés, contar-li fil per randa l'excitant, variada i meravellosa vida que havia experimentat des del dia que marxà, car tots sabem quant partidari és l'home de donar a conéixer les seus coses als altres. Per tant, isqué com una fletxa pegant tomballons i relliscades, tant era el seu nerviosisme, impaciència i immensa joia per trobar-se de bell nou en la seua terra. Quan arribà, es precipità en l'alqueria de Pep el Toro, que per cert acabava d'arribar del poble, cridant desmesuradament i immediatament els dos germans es van veure reünits una altra volta, contant-se en successius dies què havia estat de llurs respectives vides durant el temps tan llarg que havien estat separats, i trobant-se tan agust tots dos, que per diverses jornades oblidaren fins i tot el seu bon i fidel amic l'ànec, company d'aventures de "Caganiu", perquè dissortada-

ment la ingratitud humana és molt gran i abunda en excés. Tanmateix, ben prompte en percatar-se del seu imperdonable procedir, van córrer tots dos a la bassa on l'havia deixat "Caganiu", trobant-hi el pobre animalet molt trist i feixuc en els moviments. Responent a l'interés que els dos germans manifestaren per la seua salut, els contà que estava malalt i se sentia desvalgut, car era ja molt vell, raó per la qual sens dubte, moriria ben aviat. Per això, sense dir res a ningú havia tornat allí, on havia nascut i on li havien salvat la vida els dos germans. Davant aquesta manifestació que deixà atònits els nostres amics, el primer que van pensar aquests va ser, que en part era "Caganiu" responsable d'aquella situació, ja que en haver-lo dut sobre els seus lloms durant tant de temps, havien minvat sens dubte les seues forces i coadjuvat al seu abatiment. Immediatament, doncs, com ja havien fet en una altra ocasió quan el trobaren ferit, l'acondicionaren en un còmode i segur lloc portant-li un poc de menjar cada dia. Però a poc a poc aquell graciós animalet alat, anà perdent forces mentre la seua vida s'extingia com la flameta d'un gresol quan li va faltant l'oli. Sanglotant els nostres amics quan arribà el fatal moment i davant l'inexpressiu esguard de la resta dels ànecs de l'esbart que havien acudit al voltant de l'amagatall, enterraren el seu petit cos inert en un lloc segur perquè no fos past dels animals carnissers.

Des d'aquell mateix dia "Caganiu", no alçà el cap malgrat els esforços del seu germà Pep per animar-lo, i un bon dia sentint-se morir també, digué al germà major que si efectivament moria com seria el més segur tenint en compte l'estat en què es trobava, que per favor l'enterrassen al costat del fidel company de penes i fatigues que amb tanta fidelitat i abnegació li havia permés de conéixer uns indrets del món que mai no hauria vist de no ser per ell. Com que per desgràcia, a pesar de tots els remeis que s'intentà donar a "Caganiu", la seua mort s'esdevenia precisament l'endemà de fetes les anteriors declaracions, Pep va complir el desig del nostre heroi i els seu cosset fou soterrat posat en una llanda de sardines buida i en el lloc desitjat.

Pep el Toro que en un principi n'estava molt afectat, molt prompte es va refer de la mort del seu petit germà, ja que quan falten prop de nosaltres sers amb els quals hem conviscut relativament poc, com en aquest cas, el buit que deixen se sent menys que no quan dos sers conviuen sempre junts. Però com que se li havia quedat molt gravat tot el que "Caganiu" i contà en tornar del seu llarg viatge, i allò referent a la llibertat sense

UNIVERSITAT JAUME·I BIBLIOTECA

límits que tant les seues aus companyes com d'altres que havia vist que gaudien en tots els moments de la seua vida, començà en el seu interior a desitjar haver estat ell un d'aquells ocells, criatures del bon Déu, lliures i viatgeres, que fan allò que els sembla, però com que tenint en compte la seua quasi normal estatura comprenia que mai no hauria pogut córrer unes aventures semblants a les del seu difunt germanet, començà a envejar terriblement els ocellets emigrants, que era amb els que podia tenir un contacte més continu si tenim present les seus aficions cinegètiques, ja que en el seu interior i de manera molt equivocada pensava, que hauria pogut nàixer com un d'aquells, mentre ara sols era un home condemnat a viure clavat a terra sense quasi possibilitats de conéixer altres indrets. És per això que quan Pep en virtut de les seues caceries veia que queien a les seues mans innocents ocellets d'espècies emigrants, tot el mal que tenia dintre les seues entranyes eixia a relluir sense poder reprimir-lo i gaudia matant-los amb veritable sadisme tal com jo havia observat, la qual cosa fou precisament, com recordaran l'origen d'aquesta inversemblant història, en fer-li jo una pregunta per a esbrinar la seua estranya actitud.

Guarde molt bons records d'aquella persona, però sempre existeix el núvol de les seues brutals reaccions envers els dissortats pardalets que no podien defensar-se i que no tenien més pecat que poder viatjar lliurement. Per això jo recomanaria amb vehemència, que procureu que l'enveja, que és molt mala consellera, no domine ningú com a malsà apetit.

LA SENYORA DELS NÚVOLS

CONTE DE L'AIRE

VI

LA SENYORA DELS NÚVOLS

¿Què és en realitat allò que en diem el firmament?. Aquesta pregunta me l'havia formulat jo a mi mateix moltes vegades i en múltiples ocasions, quan em trobava sol i meditava sobre això o quan tombat indolentment sota l'ombra fresquíssima d'alguna figuera o de qualsevol altre frondós arbre per a pal·liar la calor durant la canícula estival, veia allà dalt entre qualsevol clar de les fulles, un tros d'aqueixa volta blava que ens envolta a tots per damunt de nosaltres, quan no estava tacada per espessos nuvolots o decorada per subtils calitges o nuvolets. També solia fer-me idèntica pregunta, quan caminant en solitari en dies clars adreçava el meu esguard cap a les altures i alguna volta distingia en aquell tapís blau tan igual que cobria el meu cap, els puntets negres d'alguns ocells que revoletejaven tot trencant la monotonia d'aquella visió. Però quan la pregunta es feia més insistent fins a arribar quasi a obsessionar-me era quan en les clares nits d'estiu immers en la calma, dirigia la meua vista cap aquella immensitat que s'estenia sobre tot el que em voltava, negra com l'atzabeja i esguitada de blancs puntets i vives llampades de major o menor magnitud. Era increïble com aquell mateix sostre que durant el dia havia estat tan intensament blau, de nit canviàs tan radicalment, fos tan fosc i pogués estar adornat amb tantíssims fanalets tan bonics i brillants.

Aquesta pregunta me la repetia jo diverses vegades com ja he dit, però com que mai no trobava una resposta adient als meus infantils plantejaments, solia plantejar-la també a persones molt majors i amb més seny, sens dubte, que jo, però allò que em responien no em satisfeia tampoc en absolut.

Uns, els moralistes, em deien amb èmfasi que allí estava la Glòria, i quan jo els preguntava què era la Glòria, em responien que era el lloc on rodejat dels mansos i dels bons esperits habitava Déu, que ensems era, segons la definició dels catecismes d'aleshores i que recorde perfectament, "un Senyor infinitament bo, savi, poderòs, principi i fi de totes les coses, premiador de bons i castigador de dolents". També, segons ells, en

aquell Cel tan simplement concebut, es trobaven els sants, els àngels així com les persones bones que morien i que pel seu bon comportament en la Terra no havien d'esperar el Judici Final i hi tenien lliure entrada. Era un lloc de pau on res no es necessitava, per tenir, sens dubte, de tot. Allí podien alimentar-se de coquetes del mel, i per tant els esperits podien viure-hi, segons creia jo llavors, sentint el mateix que els sers vius ací en la Terra en aquells moments d'ensopiment que precedeixen el somni reparador, o potser millor encara, com aquell dolç sopor que se sent en el cos després d'una bona fartada en tombar-se plàcidament a la fresca ombra d'algun lloc en l'estiu.

Jo m'imaginava llavors en aquell cel que em descrivien, els bons esperits passejaven tranquil·lament entre els núvols, es trobaven i se saludaven amablement i somrient amb dolçor els uns als altres sense cap cosa que contar-se, car res no succeïa, solament adormits pel que em deien que era una música celestial que no sé com seria, però sens dubte, deuria sonar molt dolçament, i mentre al voltant de tots revolotejaven aquells innocents angelets tal com ací en la condemnada Terra revoletajaven entorn d'un mateix, sobretot en les tèbies primaveres, les multicolors papallones quan hom camina pels camps plens de flors.

Altres persones consultades, els materialistes sense cap mena de fe, me manifestaven i asseguraven que allí no hi havia res. Allò era un buit complet més enllà de la nostra atmòsfera, però que no sabien ni on començava ni on acabava, i es reien amb tot el lleu d'allò que deien els moralistes, al·legant que aquests eren uns retògrads que es valien d'aquell truc i aquelles fantasies per a atemorir la gent, tenir-les manses i ben dominades i viure sense treballar aquest grapat de vividors que anaven vestits de negre o marró fins als peus i que es deien capellans, frares o monges. Però cap d'aquests o dels altres m'explicava, com era que allí on deien que estava el Cel o asseguraven que no hi havia res, es formaven gran quantitat de fenòmens atmosfèrics que jo amb la meua poca edat veia sovint per mi mateix, que podien resultar bons o podien ésser dolents, tals com la pluja, la neu, el vent i la calor que tanta vida i energia ens proporcionava, per citar els bons, i altres de dolents com per exemple la predregada, els llamps, els huracans i el fred, símbols de la mort i destrucció.

Els més assenyats, sens dubte, entre els que em donaven explicacions eren els científics i els estudiosos que sense prendre partit ni per uns ni per altres per ser, al capdavall, uns fanàtics, procuraven convéncer-me amb les seues explicacions

i al·legats que allò era el Cosmos. El lloc on per una sèrie de lents i inexplicables processos es formava tot i era d'allí també d'on procedia tot o, si més, tota la matèria, amb un meravellòs equilibri i una grandiosa perfecció. D'allí i allí s'havia format el nostre planeta la Terra i tots aquells móns o sols, que per les nits es veien brillar allà dalt. Allí hi havia, sens dubte planetes com el nostre, plens de vida de qualsevol forma que fos, móns també freds com la Lluna, que pegaven voltes entorn d'altres cossos celestes molt més grans que la Terra o móns calents que proporcionaven llum, calor i energia per a tots els del seu sistema, tal com succeïa amb el nostre Sol, aquesta font d'energia que tots els dies "eixia", ens escalfava i il·luminava, i després, acabada la seua jornada es "ponia". Per tota aquesta immensitat, existia en diferents formes un element encara no ben conegut avui. denominat electricitat, i que és l'origen d'una gran sèrie de fenòmens, de causes o efectes que regeixen les coses. En aquell espai enorme i indefinit, ja que no tenia límits, s'acumulava en la part pròxima a nosaltres l'aigua evaporada i eixida dels mars, els llacs i els rius, per a ser distribuïda per tot el món, sense necessitat de cap sistema de transport o irrigació sinó tan sols mitjançant les pluges i les nevades. Allí també i en virtut d'estranyes combinacions es produïen buits o amuntegaments d'aire, que originaven els vents que purificaven l'atmòsfera, ho llavaven tot, transportaven els núvols i traslladaven de lloc mil elements. I en suma, era en aquell, en aparièncía, buit indret on com en un immens laboratori es produïa tot allò que és bàsic per a la vida, per unes raons que en realitat ningú, ni tan sols ells mateixos podien explicar-se.

Però com que tot açò que em contaven i que a mi em semblava molt bé, no arribava a comprendre-ho del tot, jo continuava somniant i pensant que potser si un dia pogués arribar personalment fins a allò que definien com a Cel, Atmòsfera o Cosmos,no solament em sentiria molt feliç, sinó que també estava segur que en poder veure les coses per mi mateix, se m'aclaririen molt els punts. Per això no deixava de fer fervents vots per a trobar l'ocasió d'aconseguir-ho fos com fos, encara que pobre de mi, comprenia que resultaria totalment impossible poder-ho aconseguir jo sol i sense ajut.

Potser per aquesta raó, com que diuen que voler és poder, jo desitjava amb tota vehemència conéixer alguna cosa de les bones que pogués hi haure per allà dalt, per damunt dels nostres caps, un dia que deambulava sol i sense rumb fix per entre verdes vinyes, ja que estàvem el principi de l'estiu, em trobí per sorpresa amb una bellíssima dama, les faccions de la qual, amb

prou feines em sent capaç de descriure, tota envoltada d'un immaculat vestit blanc fet amb subtils gases del mateix color, i que estava graciosament asseguda en un marge mirant-me molt atentament quan m'hi vaig acostar, amb una dolçíssima expressió en el rostre, que sense saber perquè em féu pensar en ma mare, encara que, no cal dir-ho, era més jove i més guapa també. Mogut per una força sobrenatural, m'hi atansí sense que em donàs cap paraula, però comprenent-nos perfectament tan sols amb el pensament, em va prendre dolçament i amb molta cura i afecte entre els seus braços, i com aquell cometa que ziczaguejant i amb lents moviments va enfilant-se enlaire o com aquell tros de fina seda que empesa pel vent s'eleva a poc a poc amb dolcíssims vaivens en lents i ascendents espirals, allà que tots dos ens n'anàrem camí d'uns blanquíssims núvols que com enormes muntons de cotó o d'esponjosos bolics de llana acabada de llavar i vergassejada es distingien molt per damunt dels nostres caps i on semblava mentida que ens fos possible arribar. Hi arribàren, però, sense cap esforç, si més no per a mi. I tan bon vam penetrar-hi, tot al nostre entorn es va fer més difús, com perdent els contorns, i al mateix temps ella m'amollà d'entre les seus braços tot deixant que me mantingués en aquell món on res no pesava i el fet de caminar o el de moure's feia la sensació de ser els moviments d'un ballet. Així vam estar anant durant no sé quantíssim temps tots dos sense dir-nos res, però almenys jo, sentint un gran benestar al meu interior que em feia respirar més profundament i sentir-me molt feliç, fins que vam arribar a un lloc, no sé si es tractava d'un núvol o d'una estrella, on evidentment es petjava sobre matèria més dura on aquella sensació d'ingravidesa també s'havia perdut prou, però trobant-nos voltats com d'una mena de roques de diferents i brillants colors. Allí al nostre entorn hi havia més sers com aquell que jo havia trobat allà en la Terra i que m'havia conduït fins allí, observant, que tot i que ningú no parlava, tothom somreia plàcidament i feliçment i tothom feia el que desitjava sense interferir-se els uns als altres, però vivint tots plegats també. Allí tots eren iguals, per la qual cosa jo em creia diferent i estrany entre ells, però en passar pel costat d'un petit estany de tranquil·les i nítides aigües, em vaig mirar en la seua mansa superfície que com un gran espill tot ho reflectia, i quina no seria la meua sorpresa en adonar-me que jo m'havia convertit, sense saber quan ni com ni on, en un ser idèntic a tots aquells que em voltaven. Així dons, allí no existien diferències entre ningú ni entre res, per bé que l'indret on ens trobàven no tenia res a veure hi remotament amb els llocs on

jo m'havia criat. Tot era més bell i majestuós, el silenci era absolut, fins a tal punt que u no sabia si vivia o estaba mort, si dormia o vetlava. No hi havia plantes, no hi existien animals i el que ens voltava lluïa tot, distingint-se solament com a contrast les diferents tonalitats d'uns colors perfectíssims. Ningú no sentia fam , ni set, ni son, no cansament, ni ànsies, ni fastig. Allí no se sentia res, però s'hi estava molt a gust, aquesta és la veritat.

Jo desitjava pensar però no podia, car em feia la sensació que un finíssim vel es corria envoltant el meu cervell i no deixant que raonàs. Desitjava parlar i no podia, ja que les paraules no eixien de la meua gola tot i que tots els del meu voltant m'entenien i jo també entenia sense que existís cap expressió. Em traslladava de lloc i tot era idèntic anàs per on anàs, però se'm va ocórrer mirar cap amunt, i em va sorprendre veure el mateix cel blau que veia allà baix en la Terra, prova que allò era l'linfinit i no s'acabava mai en ninguna part. La veritat siga dita, aquella experiència em desil·lusionà, ja que no m'aclarí cap de les meues preguntes, dubtant si havia estat en el no-res, en el Cosmos o en el Cel.

Però de sobte vaig sentir una terrible punxada en el panxell esquerre, nu, ja que duia pantaló curt, i em trobí dolgut i precisament tombat entre unes brosses i uns fenolls al costat d'aquell marge, on m'havia trobat, n'estava segur, amb aquell ser extraordinari que m'havia fet córrer la meravellosa aventura.

¿Era cert que havia viscut realment tot allò que acabe de contar?.

¿Com m'havien fet cas i m'havien elegit precisament a mi, miserable ser sense importància d'aquest món per a aquella experiència?.

¿Quan de temps havia romàs en aquella altra vida?.

¿Era cert allò que havia ocorregut o simplement tot havia estat producte d'un estupend i fantàstic somni mentre dormia una apacible sesta en aquell precis lloc on em trobava?.

¿Havia estat de carn i ossos aquella dona que m'havia conduït a tal aventura i eren també sers reals aquells que m'havien rodejat per un temps indefinit, o altrament es tractava de sers fantàstics, àngels o habitants d'altres móns?.

No hi hagué manera de trobar una resposta escaient a totes aquestes i moltes altres qüestions que em vaig fer llavors i encara continue fent-me avui. L'única cosa certa i real que puc asegurar és que aquella punxada tan aguda que vaig sentir en la meua cama que em va fer tornar a la realitat fou, que una maleïda vespa m'havia clavat amb tota maldat del seu verinós

fibló sense haver-li donat jo peu a tan vil comportament, així que no vaig tenir més remei per mitigar el dolor, que fer allò que el meu oncle Ximo m'havia ensenyat per tals casos. Fer pipí sobre la terra, ja que no disponia d'aigua, pastar a poc a poc el fang i amb aquesta pasta cobrir-me el lloc de la picada. Açó em calmà el cos, però el dubte i la incògnita sobre si era cert o no tot el que acabe de narrar, dura encara en la meua ment i per tant el meu esperit continua insatisfet.

CALICANTO

CONTE DEL MAR

VII

CALICANTO

La història que us contaré ara me la contaren també a mi fa molts anys, quan el cel era blau i l'aire transparent perquè no contenia res estrany que els enterbolís, i el mar, unes voltes tranquil, com dormit i d'altres agitat i cridaner com enfadat, no contenia més que aigua sal i molts éssers de totes les classes que hi vivien i es multiplicaven amb total llibertat.

La terra també era més apacible, sentint-se només el piular dels ocells amb els seus alegres càntics o el brunziment dels insectes en revoletejar; el grinyolar dels eixos d'algun carro mal cebat que discorria per estret i zigzeguejant camí, i el xiulet del vent en fregar i vimejar rames, tiges o plantes. Només alguna volta s'alteraven aquests sons, amb el càntic joiós d'alguna persona, i tot això en compte de trencar la calma, feia per contrast que aquesta se sentís més. L'home no tenia pressa puix que tot el temps era seu per a poder viure, gaudir o sofrir, i aquest estat de coses li permetia de pensar i per tant de somniar. El que feia o el que s'esdevenia al seu voltant, es gravava més en la seua imaginació i coses que ara ens semblen ínfimes i que ens succeeixen a nosaltres o als qui ens rodegen sense quasi cridar-nos l'atenció, eren llavors vertaders esdeveniments que perduraven en el record per a tota la vida. Hi havia Fe, i hom creia en coses de les quals per desgràcia avui ens riem.

Jo era molt petit i solia passar els mesos d'estiu en una casa de camp dels meus avis materns, situada molt prop del mar, com crec que ja he contat, i a la qual arribàvem després de més de dues hores de viatge en una tartana de vela roja per a resguardar-nos del sol, arrossegada per la fidel "Lucera", haca negra així denominada per tenir una marca blanca en el front que s'assemblava a com es diu en castellà "estel": "lucero", ja que aquesta paraula encara que castellana, és d'ús corrent en el llenguatge popular d'aquesta comarca. Des d'allí podia jo contemplar a gust el mar pròxim, tant de lluny com de prop, tot veient com les barquetes dels pescadors del proper port, aleshores en construcció encara, navegaven unes vegades a

rem i d'altres a vela per a dedicar-se a llurs feines de pesca. Observava també en els meus llargs temps d'oci i quan estava allí a la vora, com les aigües unes vegades formant petites ones llepaven i rellepaven la platja, i d'altres esclataven brava i sonorament contra les roques del pròxim espadat. I així mateix mirava com, en determinades èpoques, les blanques o grises gavines solcaven els cels marins bo i volant a la percaça de llur sustent que arrencaven a picades d'aquelles aigües que tant m'agradava de mirar; o es quedaven reunides i cuclejant en grans i solemnes esbarts sobre la fina arena de la platja, matant el temps mentre discutien sens dubte dels seus importants i seriosos assumptes o esperant el moment de començar a pescar elles també.

Jo estava generalment rodejat de persones majors, per la qual cosa sempre em faltaven companys de la meua edat per a jugar, com no fos que tinguéssem la visita d'algun familiar o amic amb prole. Per tant les meues diversions consistien en activitats molt simples i innocents. Jugava amb canyes i pals que per part de la meua imaginació es convertien en nerviosos cavalls rojos als quals muntava a la perfecció o en sabres i llances per a lluitar contra imaginaris sers i terribles enemics als quals sempre vencia després d'encolerides lluites. Llandes de conserves buides esdevenien davant els meus ulls qualsevol mena de vehicle transportant terra, pedretes o qualsevol altre material. Caçava roges, blaves o verdes libèl·lules que es posaven sobre les tiges dels joncs. Atrapava negres grills sempre com vestits d'impecable etiqueta, o grises i xiscladores xitxarres. Pescava verdes o terroses granotes en les basses i assuts veïns amb ajut d'una canya amb un fil subjecte a la punta, al qual lligava en el seu extrem oposat un drapet roig o blanc que les infelices mossegaven després d'un veloç salt, permetent-me d'arreplegar-les amb un fort estiró, o em dedicava a altres entreteniments per l'estil, car gaudia de plena i absoluta llibertat de moviments. Però allò que més em captivava, era mirar el mar sense que la vista se'm fatigàs o passejar per vora l'aigua del mar tot observant-lo, procurant desxifrar a la meua manera i comprendre allò que els meus sentits captaven. ¡Quantes preguntes em plantejava a mi mateix!.

¿Què contenien aquelles aigües sempre iguals i sempre diferents?. ¿Què hi hauria darrer d'aquella ratlla de l'horitzó que limitava dos blaus de diferent tonalitat?. ¿D'on procedirien aquelles petxines i caragoles de tantes formes i colors que les ones portaven i es trobaven amb tanta profusió sobre la gris i fina arena de la platja; o aquells trossos de suro, fusta o arrels

tan nets i polits i amb incrustacions calcàries i d'estranyes formes que el mar portava? ¿Com arribarien fins allí aquelles arrels flotants o varaments que semblaven els ossos de l'esquelet de fantasmagòrics monstres? ¿D'on eixirien aquells blancs esquelets ovalats procedents del tors de les sèpies que tant hi abundaven, o aquells rígids cavalls marins o resedes i trecades estrelles de mar que de tant en tant s'hi trobaven? ¿I aquelles plantes tan estranyes, negres, terroses, verdes, marrons i fins i tot algunes voltes rogenques, que les aigües del mar remenaven fins deixar-les seques? ¿I aquells crancs que jo veia i fins i tot pescava, que corrien tan veloçment, sempre de costat, sobre les roques fugint davant la meua presència per a anar a amagar-se en els profunds forats i que unes vegades eren obscurs i llisos i d'altres verdosos i peluts? ¿I què farien allí sempre tan quiets i adossats a les pedres els negres musclos o les terroses llapasses? ¿I com viurien i serien dins l'aigua aquells peixos de plata que es pescaven en mil llocs i de moltes maneres? ¿Per què les aigües es coronaven moltes vegades de blancs flocalls de bromera? ¿Què eren aquells núvols del cel, tènues com vels unes voltes, blancs i atapeïts d'altres i negres com a taques d'aigua bruta amb relativa freqüència?.

A totes aqueste preguntes i qüestions i moltes més que la ment em plantejava, solia trobar resposta gràcies a les llargues converses que feia amb el meu amic Calicanto, pescador, mariner, filòsof i gran company meu, del qual us parlaré tot seguit.

Calicanto tenia una edat indefinida, torrat de pell per l'acció del sol i del vent del dia i la serena de la nit; amb una barba serrada que només els diumenges –i no tots– estava neta de pèls, amples celles i ulls blaus d'aguda però dolça mirada, mitjana estatura i sempre bellugant-se àgil com un esquirol. Vestia invariablement de blau molt descolorit i amb prendes apedaçades, portant els camals sempre arromangats, amb una negra i esquimada faixa cenyida sempre a la cintura i cobrint-se el cap amb un vell barret de palla a l'estiu o una també esquimada boina a l'hivern. Mai no el vaig veure calçat i els seus durs peus nus molt pareguts als d'una mona, igual petjava la tova arena que les agudes arestes de les roques sense ferir-se ni fer-se cap tocadura. Sempre loquaç i somrient en l'expressió, era frugal en les menjades, per bé que no tant en la seua gran afició al vi negre, que sempre l'acompanyava en una bóta de cuiro amb la qual fruïa aixecant el colze per a beure'n a curts glopets que engolia amb sonors brogits guturals i forts espetecs de la llengua. Quasi sempre repetia la mateixa frase després de beure'n un glop: –Aquest és el metge que a mi em cura!–. Tanma-

teix, no el vaig veure mai tastar cap licor ni menys encara ebri.

En certa ocasió recorde que li vaig preguntar què significava el seu mon, molt seriós em respongué, que entre la seua família sempre havien ocorregut situacions i coses molt estranyes, i que, segons li havia dit son pare feia molt de temps, un rebesavi d'ell o potser algun ascendent encara anterior, essent jove s'enrolà com a mariner en una expedició de càstig que es formà al comandament del valent Senyor d'aquells terrenys on vivia, per a perseguir uns pirates algerins que s'havien endut, en una incursió per sorpresa, el Copó de l'Església per a engruixar els seus tresors i les fadrines més belles per a vendre-les als mercats d'esclaves. La seua embarcació embarrancà en uns traïdors baixos enfront de les costes d'Orà, essent fet presoner per ser l'únic supervivent, i el van tancar en una fosca masmorra del Castell del Baixà, de la qual ningú no havia pogut escapar fins llavors; però aquest home forçut i tenaç, ajudat per un tros de ferro que algú hi deixà oblidat, aconseguí d'eixir-ne cavant una estreta galeria a través dels murs fets de calç i canto, i després d'una llarguíssima odissea aconseguí de tornar al poblet pesquer al costat de la costa d'on havia eixit, i potser per aquella proesa de travessar els espessos murs fets de pedra i morter o calç i canto com acabem d'indicar, li posaren ja per a sempre a ell i a la seua descendència aquest malnom.

Vivia de la pesca que capturava en la costa, que o bé rostia entre roques aprofitant les llenyes i fustes que el mar tirava a la vora, o de les fruites, hortalisses i altres aliments que baratats per peix aconseguia dels llauradors veïns d'aquells voltants.

Vivia en una barraca construïda per ell hàbilment feta de branques, canyes i brosses perfectament entrellaçades i unides, situades quasi a la vora del mar on la platja acabava i començaven uns rojos penyasegats amb enormes roques caigudes dins les aigües, contra les quals es convirtien en bromera aquelles ones que venien des de lluny, assotant les pedres incansablement i produint aquella sorda remor característica del mar que resultava ser el millor acompanyament musical a tan meravellós panorama.

Al costat d'aquesta barraca, on Calicanto passava les hores mortes, sempre mirant el mar com extasitat i somniant quan no es dedicava a qualsevol altre menester o activitat habitual, hi havia l'esquelet d'una vella barca trencada i mig enfonsada per les arenes, que semblava una enorme espina d'un gran peix, panxa per amunt i oberta cara al sol, i allí al costat de les deixalles que sens dubte un dia solcaren aquelles aigües engalanades amb vistosos colors o a l'ombra de la barraca, em

dirigia jo sempre que podia. M'hi trobava amb l'alegre Calicanto que sempre sembalva estar esperant-me també, per a xerrar-hi i fer-li moltes preguntes o simplement per a acompanyar-lo com un lleial gosset falderet, observant els seus fets, ja que quasi sempre tenia alguna cosa a fer mentre el sol lluïa en el firmament. Unes voltes pescava dret des de las roques amb una vella i llarga canya de bambú esmerçant com a escá: crancs vius, molles de caragol, pegellides o musclos trencats dels que tant abundaven per allí. D'altres anava per la platja observant l'inici de les ones, amb moviments felins per a localitzar esbarts de llisses, múgols o llobarros que s'acostaven a la vora per a menjar, seguint-los amb summa cautela fins que trobava el moment més propici per a llençar-los una xarxa redona denominada "rall" i que s'espampolava en llençar-la restant-hi atrapats els peixos per a treure'ls tot seguit a la platja. Unes altres vegades apanyava els seus arts o preparava els aparells per haver perdut els que tenia en alguna enrocada, o construïa amb trossos de suro i rametes, tosques però precioses reproduccións de vaixells de tota mena i models, que sens dubte venia després, si bé n'hi havia alguna que me'l donava a mi per a jugar.

Sempre m'ensenyava coses noves contant-me mil aventures i successos, uns jocosos i els altres trists, que li havien passat des que tenia coneixement, sempre en el mar o relacionats amb el mar, que havia estat i continuava estant el seu element bàsic de vida.

Unes vegades xerrant a "soto voce" amb el mar en calma quan aquest semblava un llac i les seues aigües eren tan clares i transparents com serenes, asseguts tots dos sobre sengles pedres i gaudint de la fresca ombra que la seua barraca projectava, mentre una lluminosita quasi enlluernadora per la seua intensitat ens envoltava. D'altres, quan el vent gregal s'alçava i el cel es cobria de núvols i calitges que passaven uns molt baixos i de pressa i d'altres alts i espaiet, el mar, sens dubte molest, mudava de color, activitat i aspecte; i ens havíem de col·locar a sotavent perquè ens servís de recer la mateixa tosca construcció. Alguns dies era el vent del nord el que entrava eixut i fresc, però aquest sempre esborrava del cel els núvols que hi hagués, mostrant amb tot l'esplendor del seu nítid blau, però d'altres era el llevant el que feia l'aparició i llavors s'armava un sarau de por. Cel i mar es posaven com d'un color plom fosc, les aigües s'encabritaven removent els seus fons i encrespant les seues ones tot batent aquestes amb molta més força i duresa tant els penya-segats com la mateixa platja, sobre la

qual llençava tot allò que sobre elles flotàs. Aleshores quasi sempre plovia i havíem d'aixoplugar-nos a l'interior del barracot posant-nos generalment reclinats sobre terra, coberta aquesta de palla aixafada, sentint picors per tot el cos que posaven la carn de gallina, mentre allà en el fons i com un ressò, el sord rugit del temporal no deixava de sentir-se. També hi havia un vent que sense repercutir en el mar, ens obligava algun dia a posar-nos dins la barraca. Era quan bufava el càlid ponent, vent terral que tot ho abrasava.

Durant aquests contactes al sol o a l'ombra, al vent o al redós, aní coneixent per boca de l'amic Calicanto la història de la seua vida i miracles. Fill de pescador molt modest, els seus primers records es confonies amb garberes d'hams, sedals, línies, palangres i xarxes, i entre tot això la borrosa memòria de la seua dolça i condescendent mare, dona feinera, d'arrissats cabells i grans ulls blaus. Després, quan en créixer el seu cos va anar essent ja útil per a treballar en els menesters de bord i embarcar-se, el seu pare el dugué a la mar per a ajudar-li en les feines de la pesca. El seu pare era rude i dur de cos i ànima però just, remer de gran fama i molt treballador. Pare i fill no tenien descans i només fruïen d'aquest quan el mar no els permetia d'embarcar-se per estar massa esvalotat, i fins i tot així la majoria de vegades aprofitaven el temps per a reparar el buc calafatant-lo, per a apanyar les veles o unir o reforçar algun cap. Només clares vegades es reunien amb els vells pescadors prop de les grans barques del bou varades al costat del caseriu, per a parlar o escoltar allò que a cadascú li havia succeït o li havien contat que li havia ocorregut a altri. Històries de grans peixos apareguts o pescats, històries de tempestes o naufragis, o històries de dolços amors en llunyans ports, sense ometre gresques i aldarulls tinguts en tal taverna o indret. El pare exigia al fill que fes amb gran prestesa tot el que li ordenava mentre l'acompanyava a tot arreu per ensenyar-li allò que ell ja coneixia i practicava. I així a poc a poquet i a força de rebre més d'una bescollada quan es distreia, anà aprenent a empalmar caps, fer complicats nusos o glops però molt segurs per a tots els usos, a estirar les mares dels palangres i endurir-les amb una cocció adeqüada d'escorça de pi, a empatar hams, muntar els palangres com llavors es feia: amb crin de cavall retorçut i pèl de catgut com a braçol, a teixir i apanyar xarxes i a muntar-les, escar els hams amb molles de caragol, polp, sardines o minúcies que ells mateixos pescaven en les properes marjals, muntar la vela, fer un estrop i mil coses més, però l'única cosa que no va aprendre mai perquè no li l'ensenyaren, va ser llegir i

nedar, cosa molt freqüent entre tota la gent marinera d'aquells temps.

Diàriament eixien a la mar pare i fill per a intentar guanyar el sustent de tota la família, essent la mare qui venia el producte de la pesca a preus que si els comparàssem amb els d'ara resultarien summament irisoris. Amb dir que les llagostes moltes vegades les havien de tornar a tirar a l'aigua o regalar-les perquè no hi havia compradors!. Per a saber l'oratge que faria, tenia el pare un tros de pell d'anyell sobre la barqueta, un falutxo de vela llatina i pal inclinat cap a proa, i si la rosada de la nit la mullava, llavors era senyal –segons el seu ferm criteri– que hi hauria bonaça. Llavors s'atrevien a armar la vela i navegar per vora la costa, però dirigint-se a pesquers més llunyans; però si romania seca, la navegació es feia a rem i calaven les xarxes en llocs més pròxims. Quan anaven a major distància en l'estiu, no solien estar en el mar per la nit, car corrien el risc que la pesca se'ls fes malbé, per tal com aleshores no es disposia de gel, però quan feia fresqueta, moltes nits les passaven a bord i per a cuinar una frugal i misera pitança en un vell fogó de ferro sense por que es propagàs el foc per l'embarcació, a base d'una olla amb peix i quatre patates, més un tros de pa dur i un glop de vi, solien arrimar-se a la costa i arreplegar unes pinyes seques per a fer foc, i fins i tot si el temps era bo, fondejaven en qualsevol petita cala o varaven l'embarcació en una platja per a dormir en terra ferma i "xorrar" els arts de matinada, si havien calat de "prima", com per aquestes terres es diu en l'argot mariner quan es calen els arts a la posta del sol. Tan sols una volta deixaren d'eixir a pescar per diversos dies, i va ser quan la seua mare morí deixant-los en la major solitud i desconhort per a sempre. Això no obstant Calicanto em deia, que no havia passat des de llavors una sola nit de la seua vida sense que en anar a dormir no la recordàs amb immensa tendresa.

I així un dia i un altre dia i un any i un altre any, fins que una vegada, allà pels dies finals d'un mes de setembre, confiats per la humitat de la pell d'anyell a què ens hem referit, s'allunyaren de la costa per a calar el tremall i quan encara no havien acabat la feina, allà entre dues llums de l'alba, va aparéixer per sobre el lloc on tenia d'eixir el sol un nuvolet negrenc, estirat i de vores arrodonides que s'anà allargassant ràpidament, i un ventet de l'est començà a arrencar-se i bufar de manera que quan acabaren la feina tot just, el cel ja estava encapotat i tot feia presagiar que un fort ruixat se'ls venia a sobre.

El mar, fins aleshores blau, es tornà gris i les ones començà-

UNIVERSITAT JAUME I BIBLIOTECA

ren a bullir primer i a trencar en acabant, fent cada cop més forts espetecs contra les amures del vell falutxo, i el pare de Calicanto, pressentint el mal temps i desitjant fugir d'aquella situació que se'ls venia a sobre, amb una inusitada rapidesa que els desconcertava, i abandonant i perdent els arts, va hissar les veles per a dirigir-se veloçment a terra, car amb aquesta maniobra aconseguiria que el mar li vingués de popa igual que el vent. Però a mesura que avançava, el firmament s'ennegria més i més, i esbarts d'albatros creuaven veloços l'aire xisclant tristament com volent avisar el pare i el fill d'un trist messatge. De cop i volta, un lluminós i enlluernador rellamp travessà aquella barrera de lletjos i espessos núvols; un sec i estruendós tro es deixà sentir i començaren a caure enormes gotes, per a després anar-se apretant, i començar a caure aigua a bots i barrals per a confondre's amb la d'aquell enfurismat mar que anava a més per moments. Aleshores, una fortíssima ratxa de vent feia miques la blanca i vella vela en trencar la drissa que la tensava, sacsejant fortes fuetades i fent-la tota a banderes, per la qual cosa el pare de Calicanto amb tot el seu cos regalimant aigua i el rostre desencaixat, cridà amb veu ronca el seu fill que acovardit i arraulit estava en el fons de l'embarcació, dient-li que prengués la canya del timó per a governar mentre ell es treia un gran ganivet d'ampla fulla que sempre solia tenir a mà, per a tallar tots els caps i alliberar la barca del perillós llast de la vela trencada i penjant, tot evitant que l'antena de la vela llatina es trencàs caient sobre la coberta.

Aconseguit el seu propòsit amb molta més rapidesa de la que costa narrar-ho agafà els rems a redolons i com va poder, col·locant-los en posició de maniobra començant a vogar desesperadament, com un veritable boig, però sense saber on es dirigia ja que l'horitzó era completament tancat per la gran cortina d'aigua que queia, i sols la direcció de les rompents ones l'orientaven un poc, tenint en compte la direcció del vent que ell calculava que podia ser. No podia fondejar amb l'àncora de vent ja que no tenia elements ni temps per a construir-la, ni podia fondejar amb un pedraló ja que el cap de la seua àncora no era suficientment llarg per a la fondària de les aigües que travessaven –segons el seu parer– i a més, aturar, arriscant que en virar, el buc s'exposàs a la mar de costat, era summament perillós, per tant s'esforçà sols a vogar com un condemnat, més que res per a mantenir el rumb desitjat i poder córrer el temporal.

Com que l'aigua entrava en la barca en gran quantitat, cridà llavors una altra vegada el pobre Calicanto perquè llevàs el timó

i que amb l'ajuda d'un vell i rovellat pot de llauna, eixaugàs els fons de la nau, però el xaval, presa de gran pànic, gelat de fred i tot mullat d'aigua del mar i dels cel fins als ossos, a pesar que es bellugava i treballava com un desesperat, quasi res no aconseguia, car el líquid element hi entrava més ràpidament que mans tenia per a treure'l. Cada vegada s'omplia més i més la barca i aquesta governava pitjor, i malgrat el terror que sens dubte dominava pare i fill, no es donaven per vençuts i lluitaven cadascun en llur menester com autòmates, en silenci i abrivadament, encara que la boca se'ls eixugava i els ulls tot just podien obrir-los per la terrible coentor que els provocava l'entrada en ells una vegada i una altra, la salada aigua del mar, i els músculs se'ls anaven engarrotant a poc a poc. ¿Quan de temps va durar aquella insostenible situació? ¿Minuts? ¿Hores?. Impossible saber-ho.

Calicanto a partir d'aleshores només recordava per haver-se-li quedat molt gravat en la seua ment, la fantasmagòrica escena en què una ona més gran que totes les altres, envestí de costat el pobre buc de velles fustes i mentre la seua bromera avançava, bramava com emetent una sarcàstica i cavernosa rialla de monstre, de manera que en arribar trencà amb gran violència contra les amures de babor, i ell que uns segons abans aixecà la vista per mirar el seu pare i tractar d'interrogar-lo, tan sols va poder veure com aquest obria desmesuradament els ulls davant l'aparició d'aquesta muntanya d'aigua que li venia a sobre, i amb una rugient veu clamà: "¡Mare meua, que ens enfonsem!".

En aquell precís moment, tot canvià per a Calicanto. Va sentir primer que un ofec li pujava estrenyint-li la gola. Mirà cap amunt per instint natural en veure el seu cos immers en la gèlida aigua, i sols observà una tènue claror que a poc a poc desapareixia, i sentint primer un intens fred en tot el cos i després en el cap com un dolç mareig, i encara que els membres se li bellugaren amb lleugeresa i desordenadament, en acabant ho van fer feixugament i lentament fins quedar envarats, immòbils i inservibles, i en la boca va sentir un desagradable sabor amarg, desapareixent molt prompte tota sensibilitat en el seu cos i quedant com sumit en un profund somni.

¿Per quant de temps?. Ningú, ni ell, ho sabrien ni ho endevinarien.

Açò que segueix m'ho contà Calicanto moltes vegades i en el transcurs de les nostres perllongades xerrades. Sé que és increíble, però allí estava ell per a repetir-m'ho sempre igual una i mil voltes, i jo ho he recordat tota la meua vida.

Quan sense saber com ni perquè recobrà el sentit, estava immers en una foscor absoluta i posat el seu cos sobre un *blan* llit, sens dubte d'algues, car així li semblava reconéixer-les pel tacte i les seues tiges impel·lides per dolços vaivens li produïen pessigolles en totes les parts del cos no cobertes per la roba destrossada que duia. No veia res i el silenci més sepulcral l'envoltava. Començà a pensar com el qui desperta d'un llarg i profund somni i no coordina encara bé les idees, i al seu cap només acudien de moment –això sí, amb gran realisme i com si estigués encara veient-ho llavors– primer, els desorbitats i aterrits ulls del seu pobre pare i després a continuació, la dolça cara de la seua mare que li repetia una i mil vegades, amb un somrís a la cara i mentre l'acaronava amb gran tendresa amb les seues fines mans –Fill meu, tin fe, que res mal no et passarà, car ací estic jo al teu costat! No tingues por! Tin molta fé!–.

¿Però fé com i en qui? ¿On estava? ¿S'hauria mort? ¿S'hauria quedat cec?.

Ja començava a apoderar-se del seu esperit la desesperació a pesar dels consells de sa mare, que li donava sense saber com ni d'on, quan observà que diminuts puntets fluorescents en els quals abans no havia reparat o no els havia copsat per manca d'acomodació del seu sentit visual, es bellugaven i traslladaven amb infinita rapidesa per tot el seu entorn, i això que a primeries li va causar la impressió que eren les mateixes visions que hom percep quan u rep un colp molt fort i perd el coneixement, o quan una febra molt alta ataca el cos per causa d'alguna malaltia. A poc a poc i a mesura que es fixava més en aquest curiós fenomen, va poder observar que aquells puntets es multiplicaven primer per a després quasi desaparéixer i donar pas a una tènue lluminositat que anant a poc a poc en augment, anava ensenyorint-se i ocupant tot l'ambient d'aquell abans tenebrós indret per a Calicanto. I allí on abans res no veia ni distingia, anaven apareixent formes primer i coses després que l'esbalaïen i ensems feien que aquell record dels seus pares així com el seu natural estat d'ansietat, anassen desapareixent.

De mica en mica i per llei d'un misteri que no podria mai explicar-se, o els seus ulls anaven acostumant-se ràpidament a veure i a copsar imatges en aquell ambient tant diferent al que havia viscut fins aleshores, o efectivament la claror es feia cada vegada més intensa al seu voltant, però és el cas cert que allò primer que va veure va ser, tal com s'havia imaginat que es trobava com enmig d'un jardí d'exòtiques i estranyes plantes que en lloc d'estar quietes i immòbils com aquelles que ell

coneixia en la terra, quan no les bellugava la brisa o el vent, es movien dolçament i en moltes direccions com agitades per misteriosos corrents i al rítme d'una música que no percebia. N'hi havia de molt altes i de molt petites, de tiges planes, de fulles amples i fins i tot redones o estretes i com llargs fils o filaments, unes de cos fi i d'altres de rames i tiges rugoses, i en quant a colorit no cal dir la gran varietat que hi existia de colors engalanant-les com plaça en dia de revetla plena de fanalets i guirnaldes.

Llavors s'adonà que els dos trossos de roba que li quedaven encara enganxats al cos, restes esgarrades del que havien estat les seues prendes de treball, li feien nosa, i amb quatre estirons se'ls arrencà desfent-se d'elles i quedant tal com Déu el dugué al món.

Quan ja anà afiançant-se la seua moral i acostumant-se la seua ment, els seus sentits i els seus membres al lloc en què estava, intentà moure's per a posar-se dret i caminar, i amb una agradable sensació no exempta de sorpresa, observà que podia fer-ho, si bé notava que el seu cos quasi no li pesava i a conseqüència d'això, els seus moviments eren lents vincladissos, assemblant-se un poc a aquells de les plantes que l'havien estat rodejant, i com que la curiositat en el ser humà, si és que encara era humà, és molt gran, començà a caminar entre aquella viscosa i llenegadissa vegetació, i molt prompte va poder observar que on es trobava era un lloc immens, quasi sense límits i variant d'aspecte i fons contínuament, que no podia recórrer-lo tan prompte com hauria desitjat ni de bon tros. Així doncs, com que no sentia cansament de cap mena i l'esmentada curiositat el dominava, començà a caminar o el que fos aquella forma de desplaçar-se i molt prompte va poder observar també que per allí la terra o l'element que constituïa el fons del sòl i sota les plantes dels seus peus, o era de blanca arena o tou i fi llit fangós, i que les roques que emergien per tot arreu, a part d'estar totes revestides de vellutada molsa, posseïen milers de concavitats i irregularitats, des de menudes com el cap d'una agulla fins a enormes com immenses grutes on podien cabre molts vaixells com els que ell havia vist allà en el port, i no cal dir la de persones que haurien pogut aixoplugar-s'hi.

Simultàniament al que hem descrit, va poder admirar com: peixos, caragols, copinyes i altres sers de moltíssimes formes, colors i tamanys pul·lulaven al seu entorn, observant-lo amb estranyesa potser, però sense mostrar-li ni enuig ni desconfiança de cap classe. Per bé que en molts d'aquells peixos, mo-

l·luscs i crustacis el color no era el mateix exactament com el que ell recordava per haver-los pescat o vist com els pescaven altres, reconeixia espècies que ja sabia que existien, per la raó abans esmentada, però n'hi havia de moltes altres que no.

En els fons de les arenes, es posaven tranquil·les estrelles de mar de lent o quasi nul desplaçament, tot restant com incrustades en aquelles superfícies i movent tan sols un eixam de curtes antenes adossat a tot un costat del seu cos; inquiets ermitans que vivien en els esquelets de buits caragols estant els seus petits cossos com abocats a una finestra, així com espantadissos llenguados d'obscur dors que es tapaven amb l'arena deixant veure tan sols els ulls quasi junts l'un de l'altre. També sobre aquells terrenys es bellugaven elegantment i fent mil figures com una au planant, les verdoses rajades de llarga cua o els negres peixos espases de perillós fibló, essent les aigües solcades per esbarts de rosats besucs o blancs lluços, o també creuaven veloçment el fons les que –pel que semblava– procupades aranyes, amb el seu punxó disposat a clavar-lo en el cos d'aquell qui gosàs atacar-les.

En els llocs fangosos, eren les àgils gambes i llagostins els qui predominaven, furgant incansablement amb llurs potetes davanteres en aquell tou element, sense oblidar l'eixerit i roig moll amb els dos tentacles sota la seua boca, sempre agitant-los, i que semblaven la barbeta d'un cabrit moguda pel vent; la llarga i lluenta anguila que a la menor alarma cavava amb gran facilitat un refugi entre el llim valent-se de la seua cua, per a poder amagar-s'hi, i moltes espècies més que ara no recorde.

On hi havia extensos camps d'algues, vivien en immensos esbarts el multicolor manatí o la irisada ronzella o el negre i enorme congre, sempre a l'aguait de qualsevol presa; el platejat, voraç i ràpid déntol de veloç arrencada i afilades dents, i en els llocs on les soltes pedres o les feixugues roques planes predominaven, arreglades aquelles com per un artífex sobre tot el fons, i aquestes calades per mil forats, totes cobertes per un llim verdós que resultava finíssim al tacte, era allí on rondejaven altres classes de peixos de diferents tamanys i formes. El mandrós mero d'enorma boca i tranquil nedar; la roja, coberta de grans fiblons en forma de banyes per totes les parts del seu cap i d'un color i una mirada com si estigués sempre irritada; la subtil i agressiva morena d'ondulant navegar, color groc i perillosíssima mossegada; l'alegre dauradella de dur paladar que com un queixal tot ho tritura; el vivaç sarg, la negrenca xopa, l'oblada i tants altres més.

Voltat per aquell silenciós món i misteriós ambient, Cali-

canto ni sentia son, ni cansament, ni fam, ni set, ni noció del temps, i així va deambular encisat, mirant i remirant tot el que es trobava al seu voltant, fins que de sobte, un peixet eixerit i juganer del color de la plata envellida que el seguia com un gosset falderet, se li atansà, i mirant-lo fixament amb inexpressius ullets mentre la seua boca no parava de moure's obrint-se i tancant-se contínuament i les seves ganyes no paraven de contreure's i dilatar-se vibrant les seues aletes amb un estremiment sense fi, li preguntà que on pensava anar, a la qual cosa Calicanto va respondre que ho ignorava. ¿En quin idioma van parlar tots dos?. Aquest és un altre dels misteris d'aquesta història, però ès el cas que allí tots se sentien perfectament com més endavent veurem, i llavors el peixet l'invità a seguir-lo fins al fons d'una gruta profunda on sense saber ni com ni perquè, la llum era molt més intensa i on abundaven o existien gran profusió de cavallets de mar, de roges nereides, de grans ostres sens dubte contenint cadascuna una brillant perla entre les seues valves, els toscos tritons i les belles sirenes, amén de molts altres sers desconeguts i nacrats, que en veure aparéixer Calicanto precedit del seu inopinat guia, el voltaren estranyats, però alegres i somrients, preguntant-li perquè estava allí i d'on venia.

Ell els contestà com va poder la seua trista i increïble història i tots la van creure tot seguit, preguntant-li si volia viure allí amb ells en la més completa llibertat i compartir aquella mansió. En contestar-los que sí, en prova d'alegria tots formaren un rotle al seu voltant i començaren a ballar una desenfrenada dansa que no sols emocionà aquell xicot primer, sinó que a continuació tingué la virtut de contagiar-ho fent-lo ballar també, i quan aquell ball s'acabà, li va renàixer la confiança i la joia de trobar-se en aquell món i en aquell ambient tant diferents en tot del que procedia. Aquella llum que no sabia d'on venia, li va permetre d'observar perfectament la dolçor dels moviments de tots els sers i les coses que per allí deambulaven, sempre ociosos i sempre ocupats, i en fi tot el captivava de tal forma, que ràpidament la seua contínua distracció li havia fet perdre la noció de moltes coses.

Tanmateix hi havia alguna cosa que en determinats moments l'obsessionava i el posava trist. Era el record del seu pare amb aquella ganyota barreja de ràbia, dolor i pànic amb què l'havia mirat l'últma vegada abans de separar-se per sempre. Era tambe el record de la seua mare a la qual ja no veuria, i era en fi, tot allò que l'havia envoltat sempre mentre va viure allà en la terra, records tots que al mateix temps li semblaven tan

llunyans i tan recents, tan clars i tan borrosos. I quan aquests pensaments li amargaven l'existència i se sentia que les llàgrimes li eixien dels seus tristos ulls, sempre hi havia alguna bella i bondadosa sirena que se li acostava i l'acaronava igual que la seua mare ho havia fet abans, o algun tritó que li passava amigablement el robust braç sobre l'esquena i li pegava afectivament palmadetes tot somrient-li i intentant consolar-lo, o alguna estrella que s'il·luminava sobtadament distreient-lo amb els seus llampecs o algun cavallet que l'entretenia amb les seues gracioses cabrioles i girava al seua voltant per a cridar-li l'atenció i tallar els seus tristos records.

En moltes estones d'oci, quan un dolç, ensopiment l'embriabava, hi havia moments en què gitat entre les molles algues d'alguna cornamula qualsevol d'aquella gruta, en res pensava ni de res se'n recordava, però altres vegades recordava perfectament moltes seqüències viscudes quan al costat del seu pare navegava per la superficie d'aquell mar en què ara es trobava immers.

Quan a les nits eixien de pesca i en les fosques matinades del càlid estiu navegaven a rem, ja que amb la vela era impossible per manca de vent, les aigües sobre les quals lliscava solien estar en la més completa calma, i el silenci que els envoltava només era trencat pel rítmic clapoteig dels rems en introduir-se en el mar. Les tenebres més completes els voltaven, obscuritat aquesta només trencada allà dalt per la presència de milers de fulgurants estrelles de major o menor magnitud que els miraven fixament si no hi havia núvols, i per davall, en les nits de calor estival, brillaven també els reflexos del firmament i altres milers de fluorescents puntets que també semblaven estrelletes submergides o flotants, que invariablement es formaven al contacte i lliscament de les pales dels rems amb l'aigua mansa.

Si la nit era de Lluna, llavors tot estava il·lunima i el firmament i les aigües del mar es tocaven amb els reflexos d'aquest cos celeste que tantes vegades ha fet somniar a molts i tantes vegades ha estat cantat per les gents en totes les èpoques i en tots els indrets de la Terra, i que ara precisament ha trencat tot el seu misteri en haver estat trepitjat per l'home en aqueixos viatges espacials.

Quan a trenc d'alba l'astre Sol pugnava per descórrer els negres cortinatges de la nit i per Orient el cel s'anava tenyint a poc a poc de lletosa llum, la costa pròxima on abans només algun puntet de llum denotava la seua existència, començava a distingir-se de mica en mica, permetent al pescador situar els llocs que estimava més adients per a calar els seus arts.

I era llavors, en aquelles hores que seguien l'alba, després d'una nit de calma, quan tot en el mar invitava a un somni voluptuós. En les costes, en les llavors tan clares aigües de les seues cales i les seues platges, l'home solia refocil·lar-se com ara, però en menor nombre, submergint-se en les manses i càlides aigües com per a purificar-se del record de les velles tradicions budistes, de totes les seues faltes i pecats, i la dona es recreava mirant-se en l'espill de les esmentades aigües. I el pescador després de la seua feina matutina i abans d'alçar els seus arts en el primer vol, li entrava un dolç ensopiment també invitant-lo a allerar totes les seues fantasies. Però a mitjan matí, quan solien alçar-se les refrescants brises que venien de molt lluny, era llavors, quan acabada la feina d'alçar l'utillatge de pesca, hissaven la vela de la seua vella embarcació, quedant rematat aquest amb el blanc flamejar del drap. Quanta bellesa comportava navegar així, encara que fos una operació quasi quotidiana!. Armada la vela, un dolç capejar s'iniciava com un cavall que es preparava per a la primera galopada del dia, i en arreplegar el vent la vela després dels cruixits del pal i els obencs, l'embarcació es fixava i el silenci que aleshores també, com tantes vegades s'esdevé a la mar, l'envoltava, més només era trencat pel rítmic clapoteig de la proa en fendre les onades i pels colpets d'aquests contra les amures.

Quan la intensitat del vent augmentava, la barca escorava més o menys, però sense deixar-se dominar gràcies a l'acció de la canya del timó que Calicanto o el seu pare governaven per a mantenir el rumb desitjat, i blanques bromeres s'alçaven pertot arreu, sens dubte per a fer joc també amb les blanques i grisenques gavines que en seré i impertorbable vol seguien l'embarcació sense deixar d'estar amatentes a les deixalles o peixets esventrats que podien caure de la barcassa fixant-se en tot el que flotava o es mantenia entre dues aigües i que pogués ser comestible per a elles.

Aquest moment l'aprofitaven pare i fill, perquè aquell qui no pilotava pogués classificar, llavar i ordenar el peix obtingut sobre planes cistelles de vímet que després serien ofertes ja en terra per a la seua venda. Acabada aquesta labor, s'amuntegaven els arts o s'aclarien, i després tota la coberta era llavada arruixant aigua que treien del mar amb una vella galleda lligada a una corda.

I per fi, amb l'ajuda de les veles com hem descrit o rebentats i suosos a força de vogar pare i fill si el vent no bufava o havia caigut, arribaven a terra ferma per a varar tot seguit l'embarcació en la platja enfront del caseriu on vivien, on els vells mari-

ners del veïnat reposaven a l'ombra d'algun tendal o de vells bucs ja cansats i malmenats de tant de recórrer mars. En la penombra, aquests bucs abandonats semblaven cadàvers d'enormes cetacis immòbils per la mort.

Altres vegades, el viatge de regrés quan el temps no era bo ni calorós ni brillava el sol perquè l'època o estació eren diferents, la barca s'encabritava i tota la placidesa de què hom gaudia quan el mar estava en calma, es convertia en ànsia, car la maror augmentava i les aigües s'embrutaven. Era aleshores quan semblava que els esperits del mal que li havien contat a Calicanto els seus pares i els vells llops de mar amics seus, que habitaven en les negres fondàries de tots els mars, es tornaven agressius i sense compassió per a res i per a ningú, bufetejaven i escopien rabiosament contra les roques del litoral, piconaven els costats dels vaixells sense cap mena de consideració, i removent les tranquil·les profunditats, destrossaven tot el que s'oposava als seus iracunds moviments. Llavors era, quan a totes les passades procuraven accelerar la tornada a terra ferma, encara que resultàs que precisament amb aquell revoltat era quan solien fer-se millors pesques.

En les seues estones de descans recordava perfectament les èpoques en què anava a pescar gambes o menuderies en els canals de les marjals properes a la seua casa per a escar els hams allà per la primavera quan el camp era verd, i davant aquells ulls apareixien aquelles floretes blanques, grogues, roges, blaves o morades que de mil formes adornaven les tiges de les plantes i a les quals agradava agafar i fer-ne ramells que després oferia a la seua estimada mare quan tornava a casa, amb immensa joia d'aquesta que tot seguit les posava en un pitxer o una ampolla amb aigua per a adornar el centre d'aquella taula on la família es reunia per a menjar i xerrar, les clares voltes que podien estar reunits al voltant d'un plat calent, una fogassa de pa i un porró d'aspre vi.

I tornant al lloc on ara vivia Calicanto, a poc a poc i a mesura que s'acostumava a allò tan desconegut, solia eixir d'aquella enorme gruta que per a ell era com un palau encantat, i surant en l'ambient com si la gravetat no hi existís, emprenia corregudes de major o menor duració que li permetien descobrir i conéixer nous indrets, noves formes i nous sers, tots diferents, però tots amics imcapaços de causar-li el menor dany.

Si es desplaçava per les profunditats, igual es trobava amb enormes muntanyes que li calia escalar molt a poc a poc per por de ferir-se, com amb pregons avencs o freus entre els quals devia passar amb gran compte per a no quedar-hi enganxat

entre els afilats ixents de la roca; o també caminava per extenses planícies sense horitzó i quasi sense vegetació, on solien estar reposats els esquelets de velles carculles i caragoles ja gairebé petrificats pel cúmul de sals en el temps.

Si s'allunyava d'aquests indrets i remuntava cap a les altures, les aigües augmentaven en transparència i claredat i la temperatura d'aquestes, unes voltes augmentava i d'altres minvava, creixent també sense saber perquè la força dels corrents.

En aquelles incursions es trobava amb grans polps de negres, sortints i penetrants ulls i elàstiques potes provistes de gran quantitat de ventoses, animal aquest que en la terra o en la barca, quan n'atrapaven algun entre les xarxes o enganxat del palangre, tanta repugnància causava en agafar-los, i tanmateix açí, no li impressionava gens. Tan sols li molestava que quan s'acostava a algun d'aquests animalons amollava tanta quantitat de tinta que la nit més negra es feia per bastant de temps al seu voltant. També es trobava amb elegants calamars molt pareguts alguns en determinats moments de llurs posituras, a escuts heràldics, amb la seua bossa allargada i que es desplaçaven com un coet per fases. Unes vegades sols, l'altres aïllats i d'altres en immensos esbarts, les blaves tonyines d'immens cos el voltaven i l'atemorien amb llurs ràpids moviments, i si s'aventurava encara més a arrimar-se a la superfície, en certes ocasions, immensitats de petites i platejades sardines o moles d'allargassats boquerons, el cobrien com núvols que tapen el sol, sumint-se en la mateixa foscor que regnava allà en les profunditats. Verats de costats ratllats o bogues de daurats lloms així com bells besucs de freda mirada i també voraces famílies d'inquiets bonítols hi passaven amb llurs peculiars forma de bellugar-se. I com no, la majoria de les voltes trobava allà dalt esbarts de saltívols i àgils dofins que corrien veloçment pertot i en tot es fixaven i tot ho ensumaven. Només dos animals li causaven cert respecte i repugnància a causa del molt que d'ells havia sentit parlar a altres, encara que allí no tenia cap motiu de queixa. Es tractava de la tintorera amb el seu etern somrís de mort i de la mussola ja que s'assemblaven tots dos animals fins a confondre'ls moltes vegades.

Era admirable observar com tants i tants peixos emvoltaven en aquell mar i com n'hi havia de tantíssimes varietats, que des de fora, des de terra, ni es veien ni es podia imaginar que existissen. A més de totes les espècies ja esmentades fins ara, Calicanto es trobava sovint amb la mòllera caracteritzada per la seua petita gepa enganxada al cap i el seu pèl penjant de la seua mandíbula inferior. L'alatxa de minúscul cap però molt

llisa. Els peixos voladors amb les seues desmesurades aletes laterals que els permetien planar en l'aire fora de l'aigua quan sense saber com prenien impuls. El redó, estrany i meditabund peix lluna. El gall orlat de flocs. El fi i lluent sorell de menudíssimes escates. L'estrany solvari d'aletes dorsals corregudes. La mèlvera amb la seua menuda i diminuta cua com a remat del seu cos. La rosada veta de retorçuts moviments. El cabot amb la cara sempre arrufada. El cabeçut rap de descomunal cap. La daurada faneca. L'amoratat besuc. La rajada i en fi, tants i tants més que farien inacabable la seua descripció i que vivien no solament en aquell mar, sinó en altres de molt més llunyans i apartats d'aquest món.

Moltes vegades, en les seues excursions, solia trobar-se, en llocs molt apartats generalment prop de fons rocosos, restes de vaixells de totes les èpoques i grandàries, de fusta uns quasi soterrats per les arenes, els fangs i la vegetació, i altres enormes que eren de ferro pel que podia apreciar, però tots completament coberts d'adherències calisses, plantes i copinyes, que sobre aquestes estructures havien aconseguit arrelar o incrustar-se.

Hi vivien grans colònies de peixos que eren els amos absoluts d'aquelles garberes de fusta o de feralla ja que les seues innombrables giragonses els permetien d'amagar-s'hi i viure tranquils davants els despietats atacs d'altres espècies majors que els perseguien i atacaven acarnissant-se amb ells, ja que pel seu tamany era impossible que entrassen i nedassen per aquells obscurs racons.

Escampats pels voltants d'aquestes troballes i més o menys visibles, Calicanto a força de rebuscar i guiat per la curiositat o l'avorriment, trobava els més diversos objectes, uns pertanyents als aparells, xàrcies o màquines d'aquells vaixells enfonsats Déu sap quan i perquè, i altres fustes redones sens dubte pertanyents als pals d'alguna arboradura, així com estranyes àncores de models i formes que ell desconeixia per complet; trossos de gruixudes cadenes i cables retorçuts; caixes grans i petites; barrils d'enorme panxa, bidons, àmfores, etc.

Quan tot just es veien aquestes deixalles per ser de fusta tota corcada i ja estovada per l'acció del temps, poques coses es podien veure disperses al seu voltant i calia fixar-s'hi molt, per tal com, sens dubte, procedien d'epoques molt més antigues, i el que solia trobar aleshores eren recipients de fang o trossos d'aquests com ara: anses, colls, i altres fragments. La majoria, sencers uns, eren simplements fondos llibrells, d'altres plans com plats o plàteres i d'altres grans alfàbies de broc gros

i redona panxa o àmfores de belles i estilitzades formes, llarg coll i redones anses. Calicanto presumia que devien ser objectes per al transport del vi, l'oli o el gra, tots ells molts diferents, però era incapaç de reconéixer-hi, deixalles d'algun naufragi de les antigues embarcacions dels comerciants fenicis, dels navegants grecs, dels guerrers romans o de les hosts cartagineses.

Al costat d'un d'aquests llocs, en una ocasió removent les arenes, trobà una vella arca de gruixuda i encara dura fusta, i amb gran esforç anà desenterrant-la de la grossa capa d'arena que la cobria, fins que lliure la tapa, amb l'ajuda de la punta d'un garfi de ferro forjat i un alçaprem del mateix metall que per allí trobà, aconseguí d'obrir-la després d'inaudits esforços, i quina no seria la seua sorpresa en trobar-la replena fins a dalt de velles monedes d'ennegrit or en un compartiment d'aquesta, i en un altre, de precioses joies fetes amb bellíssima pedreria multicolor enganxada en no menys ennegrits or i plata.

Presa de la major alegria i excitació i fent-li forts batecs el cor que li anava a tota marxa, bellugava aquells objectes una vegada i una altra sense saber què fer amb ells, car comprenia que no podia emportar-se'ls ja que no eren seus i li sabia greu deixar-los allí una volta ja trobats.

Allò que en la terra que l'havia vist nàixer l'hauria fet ric i poderós, allí no li servia de res, però com que conservava en part encara innata cobdícia dels homes de terra endins, agafà tot el que va poder en les seues mans, pensant obsequiar els seus bons amics de la gruta i procurar correspondre'ls amb allò, sengons la seua forma de pensar, als favors tan grans de tipus moral que li havien dispensat, però en emprendre el regrés amb les mans plenes de collars, polseres, anells, monedes, braçalets i diademes de fulgurants llampecs, una minúscula capseta primorosament llaurada i incrustada de bells rubís que Déu sap quin perfum, afaits, bevenda o metzina havia contingut, li caigué al fons obrint-se de sobte, i llavors sense veure res ni ningú, una ronca, profunda i burlona rialla es deixà sentir perfectament, repetint-se sense parar. Calicanto com és lògic s'esglaià molt, i sense comprendre res arrencà a córrer com el dimoni que fuig de la creu esporuguit i estranyat, pensant que algun misteriós geni guardià d'aquell tresor es reia d'ell, però no arribava a comprendre per què.

Molt prompte ho comprendria ja que en passar-li el sobressalt i arribar pataixós a la gruta per oferir aquelles preciositats i primorosos objectes a les seues amigues les sirenes de plàcida cara i bella coeta plena d'escates i als toscos tritons de cabells d'argent, aquests es quedaren estranyats davant la cara

i la tremolor del seu hoste, i no comprenent ni què era allò ni per a què servien tans estranys objectes. Tan sols van somriure, sens dubte per pur compromís, deixant Calicanto molt sorprés per la tan inesperada reacció i les joies i pedreria de tantíssim valor allí escampat en el fons.

Llavors Calicanto va comprendre que la rialla d'aquell geni que l'havia espantat no era sinó la burla a la seua cobdícia, ja que per a viure, són riqueses i tresors d'un altre tipus els que realment són necessaris, per tal com aquells sols servien per a crear i fomentar la vanitat, l'enveja, les baixes passions i altres molts mals que l'home i solament l'home sofreix sense que hi participen molts altres éssers de la natura.

Allò va ser una bona lliçó que mai no oblidà.

Un dia o una nit, ja que creiem haver manifestat ja que allí no hi havia diferència entre ambdues, Calicanto en les seues solitàries i repetides incursions i adreçant-se ja de regrés cap a la ja tantes vegades al·ludida gruta que constituïa el que en la terra podeíe definir com el seu alberg, va distingir molt a prop del seu camí com un gran embalum reposat en l'arena, que el deixà molt perplex, i s'hi adreçà fent-li la impressió de ser quelcom fora del normal. I efectivament, recolzat contra unes redones pedres que semblaven gepes de dromedari, es trobava un dofí immòbil i convuls, gemegant com un xiquet abandonat, sens dubte dolgut per una gran ferida que tenia en el llom, de la qual eixia gran quantitat de roja sang. Apiadat d'aquella pobra bèstia impotent i dolorida, Calicanto s'hi atansà i fregant-lo dolçament amb el palmell de les seues mans, observà que tenia incrustada la punta d'un arpó de considerable tamany que ma criminal o inconscient li havia disparat, i aleshores s'afanyà a intentar treure-li aquell cos estrany, no sense grans esforços, per tal com el tenia clavat molt profundament. El dofí que malgrat el dolor que sens dubte li produïen aquells rabiosos estirons, s'estava quietet i mirant el seu benefactor amb els seus tristos ullets plens d'immens agraïment, arrimant-se-li al morret quasi punxegut, com d'un gran ànec, se'l deixà acariciar. Extret aquell objecte de la massa muscular del peix i com que res més podia fer per aquell gran animal de fina i untosa pell, allí el va deixar després de renovar les seues carícies, sense saber què seria d'ell després, i continuant el nostre personatge el seu camí inicial sense donar-li massa importància a l'acte realitzat d'ajudar un desvalgut encara que fos desconegut, i en aquest cas a aquell graciós, pacífic, amistós i intel·ligent fill del mar.

Va passar molt de temps durant el qual ja s'havia oblidat

d'aquell fet, quan un dia en què es trobava prop d'aquella superfície del mar a la qual no s'atrevia a emergir mai, no sabia per quina raó, i mentre creuava per damunt del seu cap un eixam de saltívoles sardinetes, van irrompre en aquella massa, grans peixos que provocaren la desbandada, pegant-li un gran ensurt el cor al nostre amic Calicanto, però tranquil·litzant-se tot seguit ja que va distingir perfectament que només es tractava de dofins, i quina no seria la seua sorpresa en observar que un, potser el de major tamany i més vigorós i ràpid, es va dirigir sense dubtar-hi enfilant-se recte vers ell i començant a pegar voltes al seu voltant mirant-lo fixament, aquesta vegada amb espirejants ulls mentre bellugava molt ràpidament la cua i les aletes, com volent expressar-li amb gran aldarull la seua joia i satisfacció en donar-li amigables empentes amb el seu gran morro paregut –com ja hem dit– al bec d'un ànec. Si bé a primeries de l'escena Calicanto va prendre molta por, de seguida s'adonà per una enorme cicatriu que tenia en el llom el dofí, que es tractava ni més ni menys que d'aquell animal que allà baix en cert lloc i feia molt de temps havia auxiliat i curat.

Sense saber com ni per quina raó, prompte es va veure muntat cama ací cama allà com genet sobre indòmit corcer sobre el dors d'aquell dofí amic, i sense poder-se explicar com es podia mantenir sobre aquella relliscant cavalcadura, començaren tots dos una veloç carrera, venint-li al cap sobtadament sense conéixer la raó, aquell peixet platejat que se li apropà i parlà treient-lo de la seua solitud i estranyesa en haver-lo menat a aquell buit cavernós que havia constituït fins aleshores el seu refugi en el fons del mar, així com tots els qui en aquell preciós indret li havien brindat llur desinteressada amistat i llur consol, per la qual cosa presa d'una agradable i inexplicable joia i agitació, es deixà portar per aquell torpedo vivent enfilant tots dos veloç cavalcadura a la superfície de les aigües i saltant i botant una volta allí sobre una immensitat d'ones coronades a intervals de blanca bromera, car una fresca brisa bufava del S.E. i Calicanto per primera vegada des que va començar l'estranya aventura que estem narrant, des d'aquell dia en què va perdre son pare i la barca, va tornar a fruir del tebi bany de la llum solar; a respirar aire pur a ple pulmó i a tornar a contemplar la superfície d'aquell mar tan blau tal com sempre l'havia vist i que tan familiar li havia estat des de la seua més tendra infantesa quan començà a tenir un coneixement que indubtablement havia perdut i ara recuperava.

Seguint aquella alegre i zigzaguejant marxa primer va observar que només horitzó i mar blava el rodejaven com un nítid

cercle sobre el seu cap, més a poc a poc aquella estranya i original cavalcadura anava corregint el rumb, feia menys revolts i cambrioles i ja sense rodeigs ni salts com els altres dofins, va navegar en direcció única i molt prompte allà en la llunyania Calicanto començà a distingir, com entre boirines, una costa vers la qual s'adreçaren. Malgrat la força amb què li batega va el cor i d'aquell sentiment d'immensa joia que quasi l'ofegava i amb prou feines el deixava coordinar idees, prompte la va reconéixer com la terra que tan familiar li havia segut sempre i al llarg de la qual havia transcorregut pescant i acompanyant el seu pare gairebé tota la vida. Si més no la vida viscuda en terra o sobre el mar.

El dofí va prosseguir la seua afanyosa correguda fins que arribaren molt prop de la platja, i ja en aigües escassament profundes en què llurs ventres quasi els tocava el fons, es va desfer del seu genet en ràpid moviment i pegant un espectacular bot fora de l'aigua, alhora que emetia un alegre so mentre el mirava amb aquells eixerits i pícars ullets i agitava les dues aletes laterals, li digué adéu a la seua manera, desapareixent ràpid i veloç entre les aigües d'on procedia. Calicanto que ja podia recolzar els seus peus en la fina arena, es va quedar atònit i sense saber ni què pensar ni què fer, car de cop i volta també, quasi amb idèntica rapidesa com la tragèdia del seu enfonsament l'havia dut al fons del mar, ara se'n trobava fora, perdia indutablement uns quants amics, es trobava en un lloc que ja li era familiar, i la cosa més estranya va ser, que quan va eixir del mar i es tombà plorant d'emoció sobre la platja, quan les llàgrimes que enterbolien els seus ulls –no sabia si de pena o de joia– s'eixugaren i li permeteren veure amb més precisió tot el que el voltava, hi trobà varat precisament el costellam i la quilla d'una vella barca de quitranada fusta que tan familiar li havia estat, per la qual cosa immediatament la va identificar i la va reconéixer ja que es tractava del destrossent llout que havia pertangut al seu pobre pare fins al moment del naufragi.

D'aquell indret ja no volgué apartar-se mai Calicanto i allí el coneguí jo, essent allí també on em va contar aquesta història a què acabe de referir-me, i que com ja vaig declarar honradament a primeries si mal no recorde, pot ser inversemblant, però certa, i moltes voltes em confessava el meu amic posant-hi gran èmfasi, que ni ell mateix se l'acabava de creure, per tal com no podia comprendre així com jo tampoc, ni com no s'havia ofegat com altres, ni com havia estat possible la tornada, no a terra ferma que ja estava explicat, sinó a la vida tal com la comprenem nosaltres, car evidentment, Calicanto havia

estat mort, si més no psiquícament.

Pensava ell, que no morir materialment i desaparéixer com el seu pare i en companyida d'ell, o com tants altres en iguals circumstàncies, havia estat un autèntic miracle d'aquells que ningú no hi creu si no té fe o els ha viscut, i que el famós dofí que l'havia menat precisament al costat de la seua antiga barca, sabia que era la seua ja que, sens dubte, en aquell infaust dia de negre firmament i d'aigües revoltes quan se n'anaren a pic, ell degué presenciar l'escena per casualitat, i em confiava també que ja no havia volgut moure's mai d'aquell indret i allí havia construït la seua barraca de palla, joncs i canyes i organitzat i fixat la seua vida a la seua manera. Des d'allí podia mirar sempre aquell immens mar intentant descobrir de bell nou amb tossuderia aquell dofí que el va salvar, aquell peixet que va ser el seu primer amic, aquelles sirenes i tritons que tan amigablement l'havien rebut i que tanta confiança li va infondre, i a ser possible, ja que mai no perdia l'esperança, tornar a veure aquell pare que havia perdut i que en el fons del seu cor havia deixat un buit tan profund.

Allí habità per molts anys Calicanto, l'home que havia viscut en el mar com un peix més, el que tan ric va poder ser amb aquell tresor tornat al fons del mar una altra volta i el que ara no tenia cap altra aspiració que la de viure lliure de moltes tares i prejudicis.

La lleialtat, la fe i l'esperança, tot ho poden, o almenys ho podien en aquells feliços temps de calma i candor, quan al cel i l'aire eren transparents i el mar sempre blau, més blau que no avui.

UNIVERSITAT JAUME-I BIBLIOTECA

Col·lecció l'eixam

N.º 1
ESCRIT SOBRE LA TERRA
Josep Martí i Bodí

N.º 2
QUADERNS DEL RETRUNY
R. V. Arnal

N.º 3
CONTES DE LA TERRA DE L'AIRE I DEL MAR
Rafael Ribés Pla.

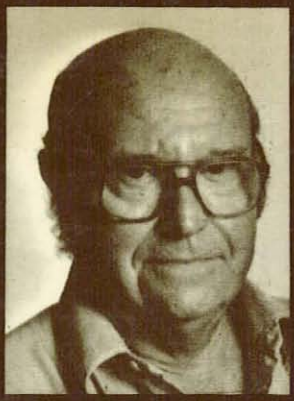

Rafael Ribés Pla nascut a Castelló en 1916, és Professor Mercantil. De molt jove començà a treballar per Europa per vendre taronges vivint à diversos països. En 1947 publicà un llibret titolat "LA NARANJA ESPAÑOLA. SU HISTORIA Y SITUACION ACTUAL". Durant set anys va ser President de la Secció d'Indústria del "Comité de Liaisson de l'Agrumiculture Mediterraneen" i per cinc anys més President de la Comissió de Cítrics a la "Federation International de Producteurs de Jus de Fruits" domiciliada a París. Varies vegades es assessor a la O. E. C. D. a Ginebra i a la F. A. O. a Roma. Escriu a la premsa local sobre temes variats i col·labora a varies revistes professionals espanyoles i extrangeres. Amant de la natura i de la gent, viatja per tot el món i amb articles i conferències a l'Ateneu de Castelló, procura trametre a tots allò que ha vist i sentit.

HUGUET EDITOR

UNIVE
F
4